

ТРЕМ
ГРИВ

ВИКТОРИЯ

ГРЕЪМ ГРИЙН БЕЗНАДЕЖДЕН СЛУЧАЙ

Превод: Златко Попзлатев

chitanka.info

*„Io non mori, e non rimasi vivo“ (Не умирам,
но и не живея.)*

Данте

*„В границите на приетото всяка личност
обича себе си. Ако има някакъв недъг или нещо
ненормално, или ако го получи по-късно,
собственото ѝ естетическо чувство се бунтува и
тя се отвращава от себе си. Макар и с течение
на времето тя да се примирява с недъзите си,
това остава само в рамките на съзнателното.
Подсъзнанието, което продължава да носи
белега на недъга, предизвиква известни промени в
цялата личност, като прави човека мнителен по
отношение на обществото.“*

Р.В. УОРДЕКАР

В една брошура
върху проказата

НА ДОКТОР МИШЕЛ ЛЬОША

Драги Мишел,

*Надявам се, че ще приемете посвещението на този
роман, който дължи качествата си на вашата любезност и
търпение; грешките, недостатъците и неточностите са
само на автора. Д-р Колен е заел от вас опита си върху
проказата и нищо повече. Лагерът за прокажени на д-р
Колен не е вашият лагер, който сега, страхувам се, вероятно
е престанал да съществува. Дори географски той се намира
в област далеч от Понда. Всички лагери за прокажени,
разбира се, имат общи черти, и от Йонда и другите лагери,
които посетих в Конго и Камерун, аз навярно съм заел някои
външни особености. От отците от вашата мисия съм
откраднал пурата на игумена — това е всичко, а от*

епископа ви — параходчето, което той така великодушно ми отстъпи за пътуването ми нагоре по Руки. Един опит да се идентифицират Кери, Рике, Паркинсън, отец Тома би бил чиста загуба на време — те са създадени от отломките на тридесетте ми години като романист. Това не е **roman à clef**^[1], а опит да се даде драматически израз на различните видове вяра, полувяра и безверие в една обстановка, откъсната от световната политика и домашните грижи, където такива различия се чувствуват остро и могат да намерят израз. Конго е по-скоро измислена област, и читателят няма да намери на никоя карта място, наречено Люк, нито пък губернаторът и епископът съществуват в някоя областна столица.

Вие най-добре ще разберете доколко съм сполучил в опита си. И лекарите нямат имунитет срещу „продължителното отчаяние, че не вършат нищо както трябва“ — този **cafard**^[2], надвиснал над живота на писателя. Единственото ми желание е да можех да ви посветя една по-хубава книга от благодарност за безкрайната любезност, проявена към мен в Йонда от вас и отците от мисията.

Искрено ваш,
Греъм Грийн

ЧАСТ ПЪРВА

ГЛАВА ПЪРВА

1

Пътникът от кабината записа в дневника си една пародия на Декарт: „Неудобно ми е, следователно живея“ и остана с перото в ръка, защото нямаше какво повече да отбележи. Капитанът, облечен в бяло расо, стоеше до отворения прозорец на салона и четеше требника си. Въздухът беше толкова неподвижен, че не трепваше нито косъмче от брадата му. Те двамата бяха прекарали на реката десет дни — сами, ако не се смятат шестте души африкански екипаж и около дузина пътници от палубата, които се сменяха почти незабележимо на всяко селце, където спираха. Параходчето, собственост на епископа, приличаше на малък овехтял параход с колело от Мисисипи, с висока предна палуба в стила на деветнадесети век, чиято бяла боя се нуждаеше твърде много от подновяване. От прозорците на салона те виждаха реката, която криволичеше пред тях, а долу на понтоните пътниците седяха и решеха косите си между дървата за машината.

Ако липсата на промяна значи покой, това безспорно бе покой, подобен на ядка в твърдата черупка на неудобството — жегата, която ги обгръщаше, когато реката се стесняваше до някакви си стотина метра; душът, който беше винаги топъл от машината на параходчето; москитите вечерно време и мухите цеце през деня, с криле дръпнати назад като на малки реактивни изстребители (едно съобщение на брега при последното село ги беше предупредило на три езика: „Зона на сънна болест. Пазете се от мухите цеце.“). Капитанът четеше требника си с мухоловка в ръка и щом убиеше муха, поднасяше малкото телце на пътника да го види, като казваше „цеце“ — това бяха горе-долу границите на разговора им, защото никой от тях не говореше езика на другия леко и точно.

Дните минаваха приблизително така. Пътникът се събуждаше в четири часа сутринта от звъна на камбаната в салона, и през прозорчето на кабината на епископа, която ползуваше заедно с едно

разпятие, стол, маса, долап, пълен с хлебарки, и една картина — носталгична снимка на някаква европейска черква под наметалото на дебел сняг, виждаше богомолците, които си отиваха по дъската между параходчето и брега. Той ги гледаше как се катерят по стръмния бряг и изчезват в джунглите, като размахват фенери както коледарите, които беше видял веднъж в едно село в Нова Англия. В пет часа параходчето тръгваше, а в шест, когато слънцето беше вече изгряло, той закушваше с капитана. Следващите три часа, преди да започне голямата жега, бяха и за двамата най-хубавата част на деня и пътникът можеше да гледа с вътрешно задоволство мътното, бързо, светлокафяво течение, срещу което параходчето си пробиваше път с около три възла. Машината, някъде под олтара и светото семейство, ръмжеше като уморено животно, а голямото колело пенеше водата зад кърмата. За такова бавно напредване усилията изглеждаха прекалени. През няколко часа се мяркаше рибарско селце с къщи на високи колове, за да ги предпазят от поройните дъждове и от плъховете. От време на време някой член на екипажа извикваше нещо на капитана, и той взимаше пушката си и стреляше по някакво дребно същество, което само той и морякът можеха да открият между зелените и сини сенки на гората: някое крокодилче, което се припица на паднало дърво, или орел-рибар, който дебне неподвижен между листата. В девет часа започваше истинската жега, и капитанът, който беше свършил с четенето на требника, смазваше пушката си или убиваше още няколко цеце, а понякога, седнал на масата за обяд с кутия мъниста, правеше евтини броеници.

След обяда и двамата се оттегляха в кабините си, докато гората се носеше край тях под убийственото слънце. Дори когато беше гол, за пътника беше трудно да заспи и той никак не можеше да се реши да направи ли малко течение, или да не пуска горещия въздух отвън. Параходчето нямаше вентилатор, и той винаги се събуждаше с пресъхнала уста, и топлата вода от душа можеше да измие тялото му, но не можеше да го освежи.

Имаше още час или два покой привечер, когато той седеше долу на някой понтон, докато африканците си готвеха яденето в ранната вечер. Прилепите-вампири цвъртяха над гората, а свещите трепкаха, като му напомняха черковните служби от детинството му. Смеховете

на готвачите се носеха ту от един понтон, ту от друг и не след дълго някои запяваше, но той не можеше да разбере думите.

През време на вечерята затваряха прозорците на салона и спускаха, пердетата, за да може кормчията да вижда пътя си между плитчините и пъновете, но тогава лампата под налягане даваше твърде силна топлина за това малко помещение. За да отложат часа за лягане, играеха на quatre cent vingt et un^[3], без да разменят дума, подобно на някакъв мимически ритуал, и капитанът винаги печелеше, сякаш бог, в когото той вярваше и който командуваше ветровете и вълните, командуваше и заровете в полза на своя свещеник.

Това беше времето за разговори на изопачен френски или изопачен фламандски, ако искаха да разговарят, но те никога не говореха много. Веднъж пътникът попита:

— Какво пеят, отче? Каква песен? Любовна ли?

— Не — отвърна капитанът, не е любовна. Пеят за онези неща, които, са се случили през деня, как в последното село са купили хубави гърнета за готвене, които ще продадат с голяма печалба нагоре по реката и разбира се, пеят за вас и за мен. Наричат ме големия идолопоклонец — добави усмихнат той, като кимна към светото семейство и сгъваемия олтар зад долапа, в който държеше патроните за пушката си и въдиците. После уби един mosquito, като плесна по голата си ръка, и каза: — Mosquito няма милост към мършавите хора.

— Какво пеят за мен?

— Мисля, че пеят в момента за вас. — Той остави настрана заровете и се вслуша. — Да ви превеждам ли? Не е много ласкателно.

— Да, ако обичате.

— Тука има един бял човек, който не е нито свещеник, нито доктор. Той няма брада. Идва от много, много далеч, ние не знаем откъде, и на никого не казва къде отива и защо. Той е богат човек, защото всяка вечер пие уиски и непрекъснато пуши. Но никому не предлага цигара.

— Това никога не ми е минавало през ум.

— Разбира се — каза капитанът, — аз зная къде отивате, но вие никога не сте ми казал защо.

— Шосето беше станало непроходимо от наводненията. Това беше единственият възможен път.

— Нямах това пред вид.

Към девет часа вечерта, ако реката не се разширяваше, за да направи плаването лесно, те обикновено спираха край брега. Понякога намираха някоя прогнила обърната лодка, която служеше като навес на редките пътници по време на дъжд. На два пъти капитанът свали стария си велосипед и замина в мрака във вътрешността, за да опита да намери товар от някой заселник, живущ на километри далеч, и да го спаси от ръцете на компанията О. Т. Р. А. К. О., която имаше монопола над реката и данъкоплатците. Понякога, ако спираха не много късно, те посрещаха неочаквани посетители. Веднъж от мократа от дъжда гора пристигнаха с една стара чифликчийска кола мъж, жена и дете с болнава кожа на албинос, резултат на годините горещина и влага; мъжът изпи една-две чаши уиски, като се оплакваше заедно с капитана от цените, които О. Т. Р. А. К. О. взима за дървата за горене, и поговори за смутите в столицата, на стотици километри далеч, докато жената стоеше мълчаливо, хванала детето за ръка, и гледаше втренчено светото семейство. Когато нямаше европейци-гости, винаги имаше старици, забрадени с кърпи, с широки, някога ярко пъстри рокли, които бяха толкова избелели, че не можеха да се различат щампите на кибритените кутии, сифоните, телефоните и другите играчки на белите. Те се влачеха по колене в салона и търпеливо чакаха под шумната лампа под налягане, докато ги забележат. Тогава капитанът се извиняваше на пътника и го изпращаше в кабината му, защото изповедите той трябваше да изслуша тайно. Това беше краят на още един ден.

[1] Проблемен роман. (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Кошмар, черни мисли (фр.). — Б.пр. ↑

[3] Четиристотин двадесет и едно (фр.). — Б.пр. ↑

Няколко сутрини ги преследваха жълти пеперуди, приятна промяна след мухите цеце. Пеперудите навлизаха в салона, щом се развиделеше, докато реката все още лежеше под една пелена от мъгла като пара. Когато мъглата се вдигаше, те виждаха редицата водни лилии край единия бряг, които от стотина метра приличаха на ято лебеди. В далечината водата имаше цвят на олово, а там, където колелото я беше разпенило, приличаше на шоколад. Зелените отражения на дърветата не се оглеждаха в повърхността, а като че ли светеха изпод тънкото като хартия прозрачно олово. Краката на двама души, застанали в една пирога, бяха така удължени от сянката, като че ли газеха до колене във водата. Пътникът каза:

— Погледнете там, отче. Това не ви ли обяснява защо са вярвали, че Исус ходи по водата?

Но капитанът, който тъкмо се прицелваше в една чапла, застанала зад водните лилии, дори не му отговори. Той имаше страст да убива всякакви живи същества, като че ли само човекът има право на естествена смърт.

На шестия ден стигнаха до една африканска семинария, грозно здание от червени тухли горе на глинестия бряг. В тази семинария капитанът някога беше преподавал гръцки, и те спряха да пренощуват, отчасти заради старите времена, отчасти за да могат да се снабдят с дърва на цени по-ниски от цените на Отрако. Товаренето започна веднага — младите черни семинаристи бяха готови, още преди камбаната на корабчето да удари два пъти, да пренесат дървата на понтоните, за да може параходчето да тръгне още призори. След вечеря отците се събраха в общата зала. Само капитанът беше облечен в расо. Един от отците, с подстригана остро брада, облечен в отворена светлокафява риза, напомни на пътника един млад офицер, от Чуждестранния легион, когото беше срещнал в Ориента и чието безстрашие и недисциплинираност го доведоха до героична и ненужна смърт; друг от отците би могъл да бъде сметнат за професор по икономика, трети за адвокат, четвърти за лекар, но тяхната смешливост, преувеличеното възбуждение при някоя проста игра на

карти с кибритени клечки вместо миза притежаваха невинността и незрелостта на усамотението — невинността на изследователите, изхвърлени на някой леден нос или на пленници в някоя война, за която отдавна вече не се чува нищо. Пуснаха радиото за вечерните новини, но това беше просто привичка, повторение на едно действие, извършвано преди години по причина, която вече не си спомняха ясно; не ги интересуваше напрежението и смяната на правителствата в Европа, почти не ги интересуваха смутите на няколкостотин километра отгатак другия бряг на реката, и пътникът се почувствува сред тях сигурен за себе си — те не биха задавали настойчиви въпроси. Той пак си спомни Чуждестранния легион. Ако беше убиец, избягал от правосъдието, никой не би проявил любопитството да човърка скритата му рана.

И все пак — той не знаеше защо — техният смях го нервираше, като шумно дете или джазова плоча. Дразнеше го удоволствието, което им доставяха дреболиите — дори шишето уиски, което им беше донесъл от параходчето. И който се обручава с бога, помисли си той, може да придобие домашни навици — и това е един скучен брак, като всички други. Думата „любов“, е едно формално движение на устните, както в литургията, и „Аве Мария“, като „мили“, е фраза, с която можеш да започнеш едно писмо... Както светските бракове, и този брак се крепи върху... общи навици и вкусове между бога и тях — бог обича да бъде обожаван, а те обичат да обожават, но само в определени часове, като буржоазна прегръдка в събота вечер...

Смехът се засили. Бяха заловили капитана в шмекерия, и сега всеки се мъчеше да надмине съседа си, като крадеше кибритени клечки, хвърляше не тази карта, която трябва, или правеше неверни анонси — играта, както повечето детски игри, щеше да завърши в хаос, но дали щеше да има сълзи преди леглото? Пътникът стана нетърпеливо и тръгна да обикаля мрачната обща зала. От стената го гледаше образът на нов папа, приличен на ексцентричен главен учител. Върху една кафява тоалетна маса се търкаляха няколко *romans policiers*^[1] и куп мисионерски вестници. Разгърна един: той му напомни училищно списание. Имаше дописка за някакъв футболен мач в едно място, наречено Обоко, а някакъв бивш ученик пишеше първата част на едно есе, озаглавено „Ваканция в Европа“. На един стенен календар имаше снимка на друга мисия: същият вид отвратителна

черква от неподходящи тухли край мисионерска къща с веранда. Може би това беше някакво съперническо училище. Пред къщата се бяха струпали отците: и те се смееха. Пътникът се запита кога за пръв път бе започнал да мрази смеха като лошата миризма.

Той излезе навън в осветената от луната нощ. Въздухът беше така влажен, че се чувствуваше на лицето като малки капчици дъжд. Тук-там на понтоните още горяха свещи, а един факел се движеше по горната палуба, показвайки му, къде е вързано параходчето. Той се отдалечи от реката и намери една неравна пътека, която започваше зад класните стаи и водеше в посока, която географите бяха нарекли центъра на Африка. Повървя известно време по нея, без да знае защо, воден от светлината на луната и звездите; пред него се чуваше някаква музика. Пътеката го доведе до едно село и го изведе на другия край. Жителите му бяха будни, може би защото беше пълнолуние; ако беше така, те го бяха отбелязали по-точно от дневника му. Мъжете удряха по стари тенекиени кутии — трофеи от мисията, кутии от сардели и фасул „Хейнц“ и сливов конфитюр, а някой свиреше на туземна арфа. Различни лица го заглеждаха иззад малките огньове. Една старица танцуваше тромаво и бедрата ѝ се тресяха под парчето чул, с което беше завита, и той пак се почувствува засегнат от невинния им смях. Те не се смееха на него, те се смееха един на друг и, както в общата зала на семинарията, той потъна в собствения си кръг от понятия, където смехът беше като непознатите срички на враждебен език. Селото беше много бедно: сламените покриви на глинените хижи бяха отдавна проядени от плъховете и дъжда, а старите дрехи, които жените носеха, бяха служили някога за пренасяне на захар и жито. Това бяха пигмоиди — незаконни потомци на истинските пигмеи — и не представляваха сериозен противник. Той се върна обратно в семинарията.

Залата беше празна, играта на карти се беше свършила и той влезе в спалнята си. Беше тъй свикнал с малката си кабина, че се почувствува безпомощен в това широко помещение, в което имаше само умивалник с кана, леген и чаша, един стол, тясно легло с мрежа против москитите и шише преварена вода на пода. Един от отците, вероятно игуменът, почука и влезе.

— Имате ли нужда от нещо? — попита той.

— Не. Нямам нужда от нищо. — И едва не добави: — Това е нещастieto ми.

Игуменът погледна пълна ли е каната.

— Водата ще ви се види кафява — каза той, — но е съвсем чиста. — После повдигна капака на сапуниерата, за да се увери, че не са забравили сапуна. Вътре имаше един нов оранжев калъп.

— „Лайфбой“ — каза гордо игуменът.

— От дете не съм употребявал „Лайфбой“ — отвърна пътникът.

— Много хора го намират добър против непоносимата жега. Но аз никога не страдам от нея.

Изведнъж пътникът почувствува, че му е невъзможно да мълчи повече. Той каза:

— Също и аз. Аз не страдам от нищо. Не знам вече какво е страдание. Стигнал съм до края и на това.

— И на това?

— Като на всичко останало. До края на всичко.

Игуменът се извърна, без да проявява любопитство. После продума:

— Знаете ли, страданието е нещо, което винаги може да се намери, когато имате нужда от него. Лека нощ. Ще ви събудя в пет.

[1] Криминални романи (фр.) — Б.пр. ↑

ГЛАВА ВТОРА

1

Доктор Колен разгледа картоната с изследванията — от шест месеца изследванията за бактерии от проказа в препарати от кожата на пациента бяха показвали отрицателни резултати. Африканецът, който стоеше пред него с патерица под мишница, беше изгубил всичките пръсти на ръцете и на краката си. Доктор Колен заяви:

— Чудесно. Излекуван си.

Човекът пристъпи едва две крачки към бюрото на доктора. Краката му приличаха на колове, и като ходеше, като че ли стъпкваше пътя. Той попита разтревожен:

— Трябва ли да си отида отгук?

Доктор Колен погледна сакатата му ръка, сякаш грубо изрязана от дърво. По правило лагерът за прокажени трябваше да приема само заразителни случаи. Излекуваните трябваше да се върнат в селата си или, ако е възможно, да продължат необходимото лекуване като амбулаторни пациенти в Люк, столицата на областта. Но Люк се намираше много дни далеч по пътя или по реката. Колен каза:

— Мъчно ще си намериш работа навън. Ще видя какво можем да направим. Иди поговори със сестрите.

Ръката на пациента изглеждаше съвсем саката, но беше просто невероятно на какво ли не можеше да се научи такава ръка; в лагера имаше един мъж без пръсти, когото бяха научили да плете не по-зле от сестрите. Но и този успех го натъжаваше, защото му показваше колко много подобни болни трябва да изхвърлят. От петнадесет години докторът мечтаеше за деня, когато ще има достатъчно средства, за да прави специални уреди за всеки осакатен, но засега нямаше достатъчно пари, дори за прилични дюшеци в болницата.

— Как се казваш? — попита той.

— Део Грациас.

Докторът повика нетърпеливо следващия.

Беше млада жена с парализирани пръсти — с ръка като животинска лапа. Докторът се опита да прегъне пръстите ѝ, но тя трепна от острата болка в нерва, макар че продължи да се усмихва с храбро кокетство, сякаш мислеше, че по този начин ще го накара да ѝ спести по-нататъшната болка. Беше си начервила устните с лилаво червило, което никак не отиваше на черната ѝ кожа, и дясната ѝ гръд беше гола, защото беше кърмила бебето си на стълбите на диспансера. По протежение на половината ѝ ръка имаше белег, там, където докторът беше направил разрез, за да освободи лакътния нерв, притиснат от обвивната му ципа. Сега с известно усилие жената можеше да движи пръстите си малко повече. На картоната ѝ докторът написа за сестрите „парафин“ и се обърна към следващия пациент.

От петнадесет години доктор Колен помнеше само два дни по-горещи от днешния. Дори африканците чувствуваха жегата, и едва половината от обикновените брой пациенти бяха дошли в диспансера. Нямаше вентилатор, и д-р Колен работеше под един временен навес на верандата, където бяха сложени маса и прост дървен стол. Зад него се намираше малката канцелария, в която се боеше да влезе поради лошото проветряване. Там бяха картотеките му, и металните шкафове пареха, като се допреш до тях.

Пациент след пациент му показваха телата си; през всичките тези години той не беше успял да свикне със сладникавата миризма от гангрена на кожата на някои прокажени и тя беше станала за него миризмата на Африка. Той прокаряваше пръсти по болните места и правеше бележките си почти механично. Бележките не струваха много нещо, но той знаеше, че пръстите му успокояват пациентите: те разбираха, че до тях все пак смеят да се допрат. Сега, когато беше открито лекарство за физическата болест, той трябваше да помни, че проказата все още си оставаше психологическа проблема.

Доктор Колен чу откъм реката звън на параходна камбана. Игуменът мина край диспансера на велосипеда си на път към брега. Той му махна и докторът вдигна в отговор ръка. Сигурно беше параходът на Отрако, който беше много закъснял. Той трябваше да идва веднъж на две седмици с пощата, но не можеше да се разчита на него, защото в повечето случаи закъсняваше, поради неочакван товар или поради някоя спукана тръба.

Едно бебе се разплака и веднага като кучета всички бебета край диспансера ревноха.

— Хенри! — извика доктор Колен, а младият му африкански аптекар нареди на родния си език:

— Кърмете бебетата! — и спокойствието моментално се възстанови. В дванадесет и половина докторът преустанови дневната работа и изми със спирт ръцете си в малката гореща канцелария.

После се запъти към брега. Чакаше да му изпратят от Европа книга, един японски атлас на проказата, и може би тя беше дошла с пощата. Дългата улица на селото на прокажените водеше към реката: малки двустайни тухлени къщички с глинени хижи в дворовете зад тях. Когато пристигна преди петнадесет години, тук имаше само глинени хижи. Сега те служеха за кухни, и когато някой се готвеше да умре, оттегляше се там. Не можеше да умре спокойно в стая с радио и снимка на последния папа; той беше готов да умре само там, където са умирали дедите му, в тъмнината, сред миризмата на изсъхнала кал и листа. В третия двор отляво сега умираше един старец, седнал в овехтял платнен стол, в сянката на кухненската врата.

Оттатък селото, малко преди реката, беше изравнено място за бъдещия нов болничен блок. Тълпа прокажени утъпкваха последните метри, надзиравани от отец Жозеф. Той старателно работеше заедно с тях в старите си кафяви панталони и мека шапка, която изглеждаше така, като че ли е била прана на реката преди много години.

— Отрако ли? — викна му доктор Колен.

— Не, корабчето на епископа, — отвърна отец Жозеф, продължавайки да утъпква, като опитваше почвата с крака. Той отдавна беше придобил африканския навик да говори обърнат, както върви, и гласът му звучеше високо, по африкански. — Казват, че има пътник на борда.

— Пътник?

Доктор Колен съгледа комина на парахода на края на дългата улица от дърва, приготвени за гориво. Нагоре по улицата се приближаваше един човек. Човекът, на неговата възраст, към петдесетте, обръснат, облечен в смачкан тропически костюм, свали шапка.

— Казвам се Кери — представи се той с акцент, който Колен не можа да определи нито като френски, нито като фламандски, както не

можа веднага да определи и националността на името.

— Доктор Колен — каза той. — Тук ли идвате?

— Параходът не отива по-нататък — отвърна човекът, като че ли това беше наистина единственото обяснение за появата му тук.

Веднъж месечно доктор Колен и игуменът се съвещаваха тайно и поверително върху цифри. За издръжката на лагера носеше отговорност орденът; заплатата на доктора и стойността на лекарствата се плащаха от държавата. Държавата беше по-богатият и по-недобросъвестният участник, и докторът правеше всички усилия да стовари на нейния гръб каквото можеше от задълженията на ордена. В борбата с общия неприятел те двамата бяха станали близки приятели — знаеше се дори, че понякога доктор Колен ходи на литургия, макар че отдавна, още преди да дойде в този континент на жегата и мизерията, беше изгубил вяра във всяко признато от свещениците божество. Единствената неприятност, която му причиняваше игуменът, беше пепелта от пурите, които той винаги пушеше, освен когато служеше литургия и когато спеше; пурите бяха силни, а канцеларията на доктор Колен тясна, и по брошурите и докладите му винаги имаше пепел. Сега трябваше да изтърси пепелта от сметката, която беше приготвил за началника на здравната служба в Люк; в нея той ловко и незабележимо беше прехвърлил върху държавата стойността на един нов часовник и три мрежи против москити за мисията.

— Съжалявам — извини се игуменът, като изтърси още пепел върху отворената страница на атласа за проказата. Силните, ярки цветове и кръглите чертежи напомняха репродукция на пейзаж от Ван Гог, и преди да дойде игуменът, докторът прелистваше страниците с чисто естетическо удоволствие. — Наистина съм невъзможен — каза игуменът, като избърса страницата. — Повече от обикновено, защото ми беше на гости г-н Рике. Този човек ме отегчава.

— Какво иска?

— Искане да научи нещо за госта ни. И, разбира се, беше готов да си пийне от уискито му.

— Това заслужава ли си три дни път?

— Е, поне получи уиски. Каза, че от четири седмици пътят бил невъзможен и той бил зажаднял за духовни разговори.

— Как е жена му — и плантацията?

— Рике иска сведения. Той никога не дава такива. Освен това много искаше да говори по духовните си проблеми.

— Никога не бих могъл да допусна, че има духовни проблеми.

— Когато човек няма с какво друго да се гордее, той се гордее с духовните си проблеми — каза игуменът. — След втората чаша уиски започна да ми говори за милосърдието.

— Вие какво направихте?

— Дадох му една книга. Той, разбира се, няма да я прочете. Той знае всичко — шест години, загубени в семинарията, могат да причинят големи пакости. Това, което действително иска да разбере, е, кой е Кери, откъде идва и колко ще остане. Ако знаех, може би щях да се изкуша да му кажа. За щастие Рике се бои от прокажени, а слугата на Кери случайно влезе. Защо сте дали Део Грациас на Кери?

— Той е излекуван, но е безнадежден случай и аз не искам да го изпратя оттук. И без пръсти на ръцете и на краката тъй може да мие пода и да оправя леглото.

— Гостите ни понякога са придирчиви.

— Уверявам ви, че Кери няма нищо против. В същност той сам го поиска. Део Грациас беше първият прокажен, когото той видя, като слезе от парахода. Разбира се, аз му казах, че е излекуван.

— Део Грациас ми донесе една бележка. Струва ми се, че на Рике никак не му хареса, като се допрых до нея. Забелязах, че не се ръкува с мен, когато си отиваше. Какви странни представи за проказата имат хората!

— Научават ги от Библията. Както и за пола.

— Жалко, че хората си избират сами, какво да научат от Библията — каза игуменът, като се опита да изтърси края на пурата си в пепелницата. Но той беше осъден да не улучва никога.

— Какво мислите за Кери, отче? Защо е дошъл тука?

— Много съм зает, за да си завирам носа в хорските подбуди. Дадох му стая и легло. Още една уста за хранене не е голяма грижа. А за да бъда справедлив, той изглеждаше готов да ни помага — ако само е способен да ти помогне в нещо. Може би само търси спокойно място, за да си почине.

— Малко хора ще изберат като курортно място лагер за прокажени. Когато ми поиска Део Грациас, уплаших се за момент, да не сме попаднали на лепрофил^[1].

— Лепрофил ли? Аз лепрофил ли съм?

— Не, отче. Вие изпълнявате тук един дълг. Но много добре знаете, че има лепрофили, макар че това са по-често жени, отколкото мъже. Швайцер изглежда, че ги привлича. Те по-скоро биха избърсали нозете им с косите си, като жената от Евангелието, отколкото да ги изчистят с нещо по-антисептично. Понякога се питам дали Дамиен е бил лепрофил. Не е имало нужда да се заразява от проказа, за да им служи добре. Малко елементарни предпазни мерки са необходими — аз щях ли да бъда по-добър лекар, ако няхах пръсти?

— Според мен не се рентираща да търсиш мотиви. Кери не прави никому зло.

— На втория ден след пристигането му го заведох в болницата. Искях да проверя реакциите му. Те бяха съвсем нормални — отвращение, а не привличане. Трябваше да му дам да помирише малко етер.

— Аз не подозирам навсякъде лепрофили като вас, докторе. Има хора, които обичат и приемат бедността. Трябва ли и за тях да измислим дума, която свършва на фил?

— Лепрофилите са лоши болногледачи и обикновено свършват при пациентите.

— Все пак, докторе, както вие сам казвате, проказата е психологически проблем. Може да е ценно за проказения да чувствава, че го обичат.

— Пациентът може винаги да разбере дали обичат него, или само проказата му. Аз искам да я премахна. В света има петнадесет милиона случаи. Не можем да си губим времето с невротизици, отче.

— Бих искал да имате малко време за губене. Прекалено много работите.

Но доктор Колен не го чу. Той каза:

— Помните ли малкия лагер за прокажени в джунглите, управляван от сестрите. Когато откриха, че DDS я лекува, в него скоро останаха половин дузина пациенти. Знаете ли какво ми каза тогава една от монахините? „Ужасно, докторе. Скоро съвсем няма да има прокажени.“ Тя положително беше лепрофил.

— Горката жена — отвърна игуменът. — Вие не виждате другата страна.

— Каква друга страна?

— Това е стара мома, лишена от фантазия, която иска да върши добро, да бъде полезна. Няма много места в света за такива хора. И полето на нейното призвание ѝ се отнема от седмичните дози таблетки DDS.

— Мислех, че не търсите подбуди.

— О, те са съвсем повърхностни, като вашите диагнози, докторе. Но за всички ни би било добре, ако бяхме по-повърхностни. От една повърхностна преценка няма беда, но ако почнем да ровим какво лежи зад това желание да бъдем полезни, кой знае, може да открием нещо ужасно, и когато стигнем до тази точка, всички се изкушаваме да спрем. Но и ако продължим да дълбаем — може би и ужасното да е само един тънък слой. Както и да е, по-сигурно е да даваме повърхностни преценки. Те винаги могат да бъдат отхвърлени. Даже и от жертвите.

— А Кери? Какво мислите за него? Повърхностно казано, разбира се.

[1] Лепрофил — любител на проказата. — Б.пр. ↑

ЧАСТ ВТОРА

ГЛАВА ПЪРВА

1

В непозната страна за чужденеца винаги е необходимо да започне да си създава своя среда, с една снимка може би, или с редица книги, ако това е всичко, което е донесъл със себе си от миналото. Кери нямаше нито снимки, нито книги, освен дневника си. Когато на сутринта го събудиха звуците на молитвите от параклиса, който се намираше до неговата стая, той почувствува ужаса на пълната самота. Лежеше по гръб и слушаше религиозните песни, и ако пръстенът му с печат имаше някаква магическа сила, той би го завъртял и би помолил духа, който ще се яви, да го премести пак на онова място, което по липса на по-добро име той наричаше свой дом. Но магическите сили, ако съществуваше такова нещо, сигурно се намираха в непонятното ритмично пеене в съседната стая. То му напомняше, като миризмата на някакво лекарство, за болест, от която отдавна е оздравял. Упрекна се задето не си е дал сметка, че областта на проказата е също област и на тази друга болест. Беше очаквал доктори и болногледачки; забравил беше, че ще намери свещеници и калугерки.

Део Грациас похлопа на вратата. Кери чу драскането на сакатата му ръка, която се опитваше да отвори бравата. На китката му висеше ведро вода, като палто на закачалка. Преди да го вземе при себе си, Кери беше попитал доктор Колен, дали чувства болки, и докторът го беше успокоил, като му отговори, че болката се замества от осакатяването. Страдаха парализираните с техните втвърдени пръсти и притиснати нерви — страдаха почти непоносимо (понякога се чуваше как плачат нощем), но страданието беше един вид предпазване от осакатяване. Кери не страдаше като лежеше по гръб в леглото и свиваше пръстите си.

Още от първата сутрин той започна да си изработва рутина, познатото всред непознатото. Това беше условие, за да преживее. Всяка сутрин в седем закусваше с отците. Те идваха в общата зала от

работата, с която са се занимавали в този един час след свършването на песните. Отец Пол и брат Филип се грижеха за динамото, което снабдяваше с електрически ток мисията и селото на прокажените; отец Жан служеше литургия при монахините; отец Жозеф беше вече пуснал работниците да разчистват мястото за новата болница; отец Тома, чиито очи приличаха на два камъка, потънали в бледата глина на лицето му, поглъщаше набързо кафето си, като отвратително лекарство, за да отиде да надзирава двете училища. Брат Филип седеше мълчаливо и не взимаше участие в никакъв разговор: той беше по-стар от отците; говореше само фламандски и лицето му беше похабено от времето и търпението. Когато лицата почнаха да проявяват чертите си като негативи в проявител, Кери се оттегли от тяхната компания. Боеше се, че могат да почнат да задават въпроси, докато разбра, че, както свещениците в семинарията на брега на реката, те нямаше да питат нищо важно. Дори въпросите, които смятаха за необходими, те изразяваха във формата на твърдения — „В неделя в шест и половина ще има автобус, ако искате да отидете на литургията“ — и Кери съвсем не трябваше да отговаря, че е престанал да ходи на черква преди повече от двадесет години. Отсъствието му никога не се забелязваше.

След закуска той взимаше някоя книга от малката библиотека на доктора и отиваше край реката. Тя беше придошла и беше широка повече от километър и половина. Една стара ламаринена лодка, ръждясала от стоене, му даваше възможност да се запази от мравките; той седеше там, докато слънцето, малко след девет часа, се издигаше много високо и ставаше неприятно. Понякога четеше, понякога просто гледаше непрекъснатото кафяво течение на реката, което бавно влачеше малки островчета от трева и водни зюмбюли от сърцето на Африка към далечното море.

На другия бряг на реката, над зелената стена на джунглите, се издигаха големи дървета с корени извън земята, като ребрата на кораби в строеж, с кафяви върхове като увехнало цветно зеле. Студените сиви стебла, по които нямаше никакви клони, се извиваха на една или друга страна, което им придаваше вид на някакви влечуги. Порцеланово бели птици кацаха по гърбовете на кафявите крави, а веднаж в продължение на цял час той гледа едно семейство, което седеше в една пиروга до брега и нищо не правеше: майката носеше яркожълта рокля, мъжът,

набръчкан като кора, се беше навел над едно весло, което не използваше, а едно момиче с бебе в скута си се усмихваше непрекъснато като отворено пиано. Когато ставаше твърде горещо, за да се седи на слънце, той отиваше при доктора в болницата или в диспансера, а когато и това се свършеше, половината ден благополучно беше минал. Вече не изпитваше отвращение от онова, което виждаше, и нямаше нужда от шишето с етер. След един месец той заговори с доктора.

— За да се разправяте с тези осемстотин души, сигурно имате голяма нужда от работна ръка, нали?

— Да.

— Ако бих могъл да ви бъда полезен с нещо — знам, че нямам опит...

— Вие скоро ще си заминавате, нали?

— Нямам никакви планове.

— Разбирате ли нещо от електротерапия?

— Не.

— Бихте могли да се обучите, ако се интересувате. Шест месеца в Европа.

— Не искам да се връщам в Европа — каза Кери.

— Никога ли?

— Никога. Боя се да се върна. — Фразата му прозвуча мелодраматично и той се опита да я поправи. — Не искам да кажа, че ме е страх. Просто не желая по различни причини.

Докторът прекара пръсти върху петната на гърба на едно дете. За непривикналото око детето изглеждаше съвсем здраво.

— Това ще бъде тежък случай — каза доктор Колен. — Пипнете тука.

Колебанието на Кери не беше по-забележимо от проказата у детето. Отначало пръстите му не откриха нищо, но скоро усетиха някои места, където кожата на детето като че ли беше надебеляла с един пласт.

— Не разбирате ли нещо от електричество?

— Съжалявам.

— Защото очаквам един апарат от Европа. Отдавна трябваше да пристигне. С него ще мога да измервам температурата на кожата едновременно на двадесет места. С пръсти не можете да го усетите, но

това възелче тук е по-топло от кожата наоколо му. Надявам се, някой ден да мога да откривам петната преди да са се появили. Сега в Индия правят такива опити.

— Вие предлагате твърде сложни работи за мен — каза Кери. — Аз съм човек с една специалност, с един талант.

— Каква е тази специалност? — попита докторът. — Ние тук сме едно миниатюрно градче и малко специалности има, които да не можем да използваме. — Изведнъж той изгледа Кери със съмнение. — Да не би да сте писател? Тук за писатели място няма. Ние искаме да работим на спокойствие. Нямаме нужда световният печат да ни открие, както откриха Швайцер.

— Не съм писател.

— Или фотограф? Няма да показваме прокажените в някой музей за ужаси.

— Не съм фотограф. Повярвайте ми, и аз търся спокойствие като вас. Ако параходчето отиваше по-нататък, нямаше да слеза тук.

— Тогава кажете ми, каква е професията ви, и аз ще ви настаня.

— Напуснал съм я — отвърна Кери. Една сестра мина край тях на велосипед, забързана нанякъде. — Няма ли нещо просто, което бих могъл да върша, за да заслужи издръжката си тук? — попита той. — Да правя превръзки? И в това нямам опит, но едва ли ще е трудно да се научи. Сигурно има някой, който пере бинтовете. Бих могъл да освободя по-ценен работник.

— Това е от компетентността на сестрите. Те ще ми отровят живота ако започна да им се меся. Нервите ли ви хванаха? Може би бихте могли да си върнете в столицата със следния параход. В Люк има маса възможности.

— Никога няма да се върна — промълви Кери.

— В такъв случай по-добре предупредете отците — отвърна иронично докторът и извика на аптекаря си: — Достатъчно. Стига за тази сутрин. — Докато си миеше ръцете със спирт, той погледна Кери през рамо. Аптекарят извеждаше прокажените и те бяха сами. Тогава попита: — Полицията ли ви преследва? Няма защо да се боите да ми кажете — на мен или на кой да е от нас. Един лагер за прокажени е не по-малко сигурен от Чуждестранния легион.

— Не. Не съм извършил никакво престъпление. Уверявам ви, че в моя случай няма нищо интересно. Просто се оттеглих, това е всичко.

Ако отците не ме искат, винаги мога да продължа.

— Вие сам казахте — параходът не отива по-нататък.

— Има и път.

— Да. В една посока. Натам, откъдето дойдохте. При това не винаги е проходим. Сега е сезонът на дъждовете.

— Нали имам крака? — отвърна Кери.

Колен го погледна дали се усмихва, но на лицето на Кери нямаше нито следа от усмивка. Той каза:

— Ако наистина искате да ми помогнете и нямате нищо против едно неудобно пътуване, бихте могли да отидете с втория камион до Люк. Параходът още седмици наред може да не дойде. Новият ми апарат сигурно вече е пристигнал в града. Пътуването ще ви отнеме около осем дни отиване и връщане — ако имате щастие. Бихте ли отишъл? Това ще означава спане в джунглите, и ако фериботите не работят, ще трябва да се върнете. А пътят едва ли може да се нарече път — продължи той; беше решил да се пази от обвиненията на игумена, че е убеждавал Кери да отиде. — Само ако искате да ни помогнете... виждате, че за нас това е невъзможно. Няма как да минат без нас.

— Разбира се. Веднага ще тръгна.

На доктора му хрумна, че може би и тук има пред себе си човек, който се подчинява на нещо, но не на някаква божествена или гражданска власт, а на случайността. Той рече:

— Бихте могъл да вземете и малко замразени зеленчуци и месо. Ние с отците няма да имаме нищо против една промяна на диетата. В Люк има хладилник. Кажете на Део Грациас да ви вземе едно походно легло от моята стая. Ако натоварите и един велосипед отзад, ще можете да прекарате първата нощ у Перенови, до които не можете да стигнете с камиона. Те са долу на реката. После идват Шантенови, на около осем часа по-нататък — освен ако не са си отишли, не мога да си спомня. И най-последно винаги имате на разположение Рике при втория ферибот, на около шест часа от Люк. Там ви очаква топло гостоприемство, уверен съм в това.

— Предпочитам да спя в камиона — отвърна Кери. — Аз не съм общителен човек.

— Предупреждавам ви, че пътуването не е леко. И винаги можем да изчакаме парахода.

Той млъкна в очакване Кери да отговори, но единственото, което Кери каза, беше:

— Ще бъда щастлив, ако мога да ви помогна.

Взаимното недоверие между тях убиваше общуването им; на доктора му се струваше, че единствените неща, които би могъл спокойно да каже, са били пазени дълго време в буркан в диспансера и миришат на формалдехид.

Реката описваше голяма дъга през джунглите, и поколения чиновници, които се бяха опитвали да пресекат дъгата с път от областната столица Люк, бяха претърпели поражение от гората и дъжда. Дъждът образуваше тресавища, притоците прииждаха и фериботите ставаха неизползуваеми, а през големи интервали, като редица геологически епохи, гората събаряше дървета през пътя. В гъстата гора дърветата старееха неусетно през вековете и тук-там някое умираше, като полягаше за известно време върху лепливите ръце на лианите. Рано или късно те леко спускаха трупа на единственото място, достатъчно широко, за да го поеме — пътя, тесен като ковчег или гроб. Нямаше катафалки, които да отнесат трупа; единственият начин да го отстранят беше огънят.

През време на дъждовния период никой не се опитваше да използва пътя; неколцина заселници в гората бяха тогава напълно изолирани, освен ако можеха да достигнат реката на велосипед и да се разположат в някое рибарско селце, и да чакат там пристигането на парахода. Когато дъждовете спираха, трябваше да минат още седмици, докато местното управление успее да отдели хора, които да запалят огньове и да освободят пътя. Ако го изоставеха за няколко години, пътят щеше да изчезне напълно и завинаги. Гората скоро щеше да го превърне в повърхностна драскотина, като първите рисунки на праисторическите хора по стените на пещерите, и тогава щяха да останат само влечуги, насекоми, няколко птици и първобитни животни, и може би питмоидите — единствените човешки същества в гората, които имаха способността да преживеят без път.

Първата вечер Кери спря камиона на един завой на пътя, отдето започваше пътеката към плантацията на Перен. Отвори кутия супа и кутия кренвирши, докато Део Грациас приготвяше леглото му в задната част на камиона и палеше примуса. Предложи на Део Грациас да раздели вечерята си с него, но той си носеше някаква каша в гърне, завито в един стар парцал. Двамата седнаха мълчаливо от двете страни на камиона, като че ли се намираха в отделни стаи. Като свърши вечерята си, Кери заобиколи мотора с намерение да се поразговори с

Део Грациас, но „момчето“ скочи на крака и придаде на случая такава официалност, сякаш Кери му беше дошъл на гости в хижата му в село. Думите умряха преди да бъдат изговорени. Ако имаше някакво обикновено име, Пиер, Жан или Марк, може би щеше да е възможно да започне някоя проста френска фраза, но Део Грациас — това абсурдно име просто се опираше на езика.

Тръгна да се разходи малко по пътеката, която вероятно водеше към реката или към Перенови, защото никак не му се спеше, и чу зад себе си стъпките на Део Грациас. Може би беше тръгнал след него с намерението да го пази, или пък се боеше да остане сам в тъмнината при камиона. Кери се обърна нетърпеливо, защото не искаше компания, и човекът се спря на двете си кръгли, лишени от пръсти стъпала, подпрян на патерицата си, като истукан, който е израсъл преди векове на това място и на който в определен ден населението прави жертвоприношения.

— Това ли е пътят към Перенови?

Човекът каза да, но Кери предполагаше, че африканците винаги отговарят така на въпроси, поставени по този начин. Върна се при камиона и си легна на походното легло. Чуваше как Део Грациас си готви легло под търбуха на камиона и гледаше нагоре, където трябваше да се виждат звездите, но мрежата против москитите ги закриваше. Както обикновено, не беше тихо. Тишината принадлежеше на градовете. Сънува едно момиче, което беше срещнал някога и което обичаше. То дойде разплакано при него, защото беше счупило една ваза, която много ценеше, и му се разсърди, защото той не сподели мъката ѝ. Удари го по лицето, но той усети удара като докосване с масло до бузата си и каза: — Извинявай, но съм отишъл твърде далеч, за да мога да почувствувам нещо, аз съм прокажен. — Докато ѝ обясняваше болестта си се събуди.

Горе-долу така минаваха дните и нощите му. Нямахме никакви неприятности, освен скуката на джунглите. Фериботите работеха; реките не бяха придошли, въпреки дъжда, който през последната нощ валя поройно. Део Грациас покри задната част на камиона с една черга, но продължи да спи, както всяка нощ, под защитата на шасито. После слънцето отново изгря и на няколко километра от Люк пътеката се превърна в хубав път.

Дълго търсиха апарата на доктора, докато открият следата му. Сточната служба на Отрако не знаеше нищо и ги препрати към митницата, една дървена барака до кея на малкото речно пристанище, където джавкаха и тичаха кучета с уши като на прилепи. Митничарите не проявиха никакъв интерес и никаква услужливост, тъй че Кери трябваше да потърси европейца-контрольор, който си почиваше след обяда в един блок от модерни апартаменти в синьо и червено до малка обществена градина, на циментовите скамейки на която нямаше жива душа. Отвори му една африканка, рошава и сънена, която като че ли споделяше следобедната почивка на контрольора. Контрольорът беше възрастен фламандец, който говореше много малко френски. Торбичките под очите му приличаха на кесии, които съдържат скритите спомени на един разочароващ живот. Кери беше така свикнал с живота в джунглите, че този човек му се стори от някаква друга ера и раса. Търговският календар на стената с цветна репродукция на една картина на Вермеер, тройният портрет на една жена и две деца върху заключеното пиано и портретът на самия контрольор в униформа със старинна кройка от една старинна война приличаха на останки от изчезнала култура. Датата им можеше точно да се определи, но никакви изследвания не биха могли да разкрият чувствата, свързани някога с тях.

Контрольорът беше много сърдечен и много смутен, като че ли искаше с гостоприемството си да прикрие някаква тайна на почивката си; той беше забравил да се закопчее. Покани Кери да седне и да пийне една чашка, но като чу, че идва от лагера за прокажени, много се разтревожи и загледа уплашено стола, на който седеше Кери. Може би очакваше да види как бацилите на проказата пълзят по тапицерията. Той каза, че не знае нищо за апарата и предположи, че може би е в катедралата. Когато Кери излезе навън, той чу чешмата в банята. Контрольорът сигурно си дезинфекцираше ръцете.

Апаратът наистина бил оставен преди известно време в катедралата, макар че свещеникът, който предполагаше, че сандъците съдържат някаква статуя на светец или книги за библиотеката на

отците, отначало отказа да даде сведения за тях. Били заминали с последния параход на Отрако и сега сигурно стояли някъде по реката. Кери отиде в хладилника. Часът на обедната почивка беше минал и той трябваше да стои на опашка за зелен фасул.

Около него се чуваха ядосаните високи гласове на колонистите, които се надпреварваха да привлекат вниманието към себе си. За момент му се стори, че пак е в Европа и инстинктивно вдигна рамене от страх да не го познаят. В претъпкания магазин той си даде сметка, какво спокойствие има по реката и из уличките на лагера за прокажени.

— Не може да нямате картофи — упрекваше един женски глас. — Как смеете да отричате? Те са пристигнали с вчерашния самолет. Пилотът ми каза. — Като се обърна към управителя-европеец, тя явно хвърли последната си карта. — Очаквам губернатора на вечеря. — Картофите се появиха скришом, завити в целофан.

Един глас се обади:

— Вие сте Кери, нали?

Той се обърна. Човекът, който го беше заговорил, беше висок, приведен и цингулест. Приличаше на ония растения, които хората държат в банята си и които от влагата израстват прекалено високо. Имаше малки черни мустачки, като изцапано със сажди, а лицето му беше тясно, плоско и безкрайно, като илюстрация на закона, че две успоредни линии никога не се срещат. Той сложи топлатата си неспокойна ръка върху ръката на Кери.

— Казвам се Рике. Не можах да ви видя онзи ден, когато идвах в лагера. Как дойдохте чук? Имаше ли параход?

— Дойдох с камион.

— Имал сте щастие, че сте успял да минете. На връщане трябва да останете една нощ у дома.

— Трябва да се върна в лагера.

— Могат да минат и без вас, г-н Кери. Ще трябва да минат без вас. След снощния дъжд ще има много вода и фериботът няма да работи. За какво чакате тук?

— Искам малко haricots verts^[1] и малко...

— Момче! Малко haricots verts за този господин. Нали знаете, трябва да им викнете. Те не разбират от друго. Ако не дойдете у дома, трябва да останете тук, докато спадне водата, а аз ви уверявам, че

хотелът няма да ви хареса. Това е много провинциален град. Няма нищо, което да заинтересува човек като вас. Вие сте известният Кери, нали? — и устата на Рике се затвори като капан, а очите му заблестяха хитро, като на детектив.

— Не разбирам какво искате да кажете.

— Не всички живеем така откъснати от света, като отците и нашия съмнителен приятел доктора. Разбира се, това е нещо като пустиня, но все пак успяваме — някак си — да бъдем в течение на работите. Две дузини бира, момче, и по-бързо. Разбира се, аз уважавам вашето инкогнито. Няма да кажа нищо. Можете да ми вярвате, че няма да издам един гост. У дома ще сте много по-сигурен, отколкото в хотела. Само аз и жена ми сме. В същност жена ми каза: „Не допускаш ли, че това може да бъде известният Кери?“

— Сгрешили сте.

— О, не, не съм. Мога да ви покажа снимка, като дойдете в къщи — в едно от списанията, които се търкалят из къщи за в случай, че потрябват. Това наистина потрябва, нали, защото иначе, щяхме да ви сметнем само за роднина на Кери или щяхме да помислим, че има съвпадение на името, защото кой би очаквал прочутият Кери да се скрие в един лагер за прокажени в джунглите? Трябва да ви призная, че съм малко любопитен. Но вие можете да ми се доверите, да ми се доверите изцяло. Аз си имам достатъчно сериозни собствени проблеми, тъй че мога да разбера със симпатия проблемите на другите. И аз съм се погребал тук. По-добре да излезем вън, защото в малко градче като нашето и стените имат уши.

— Боя се... чакат ме да се върна...

— Времето е божия работа. Уверявам ви, г-н Кери, че нямате избор.

[1] Зелен фасул (фр.) — Б.пр. ↑

ГЛАВА ВТОРА

1

Къщата и фабриката гледаха към ферибота; не можеше да се избере по-добро местоположение за човек с палещото любопитство на Рике. Никой не можеше да използва пътя, който водеше от града към вътрешността на страната, без да мине покрай двата широки прозореца, насочени като лещите на бинокъл към реката, към която пътуваха под дебелия синкави сенки на палмите; шофьорът на Рике и Део Грациас ги следваха с камиона на Кери.

— Виждате ли, г-н Кери. Реката е много придошла. Нямаме никакъв шанс да минете тази вечер. Кой знае дали и утре... Тъй че ние с вас имаме време за интересни разговори.

Като минаваха през двора на фабриката между големите котли, оставени да ръждясват, около тях се носеше тежката миризма на престоил маргарин. От една отворена врата ги лъхна струя горещ въздух, а в здрача се виждаха отраженията на една пещ.

— Разбира се — каза Рике, — вие сте свикнал със западните фабрики и това ви се струва развалина. Макар че не мога да си спомня дали сте се занимавали и с фабрики.

— Не.

— Има толкова много области, в които прочутият Кери е сочил пътя.

Той непрекъснато употребяваше думата „прочутият“, като че ли беше титла за благородство.

— Фабриката работи — продължи той, докато колата подскочаше между котлите, — работи по своя отворителен начин. Не хаби нищо. Като свършим с кокосовите орехи, от тях не е останало нищо. Абсолютно нищо. Изстискали сме маслото, а черупките — право в пещта. Нямаме нужда от никакво друго гориво за тях.

Оставиха колите в двора и тръгнаха към къщата.

— Мари, Мари — завика Рике, като си чистеше калта от обувката и тупаше с крака по верандата. — Мари.

Едно момиче в син работнически комбинезон с красиво, още неоформено лице се показва бързо зад ъгъла в отговор на неговото повикване. Кери тъкмо се канеше да попита: — Дъщеря ви ли е? — когато Рике го представи.

— Жена ми — рече той. — А това, *cherie*^[1] е прочутият Кери. Той се опита да отрече, но аз му казах, че имаме снимка.

— Много се радвам да се запозная с вас — поде тя. — Ще се опитаме да ви настаним удобно.

Кери остана с впечатление, че тя е научила тази фраза наизуст от гувернантката си или от някоя книга за добри маниери. Като си каза урока, тя изчезна така внезапно, както се беше появила; може би звънецът беше бил за влизане в клас.

— Седнете — покани го Рике. — Мари ще приготви нещо за пиене. Ще видите, че съм я научил от какво има нужда един мъж.

— Отдавна ли сте женени?

— От две години. Доведох я след последната си отпуска. На такова място човек трябва да има другар. Вие женен ли сте?

— Да — тоест бях женен.

— Аз зная, разбира се, че я смятате твърде млада за мен. Но гледам към бъдещето. Ако вярвате в брака, трябва да гледате в бъдещето. Аз все още имам пред себе си двадесет години — да кажем активен живот, а на какво ще прилича една тридесетгодишна жена след двадесет години? В тропиците мъжете издържат по-добре. Не сте ли съгласен?

— Никога не съм мислил за това. А и не познавам още тропиците.

— И без въпросите на пола има достатъчно проблеми, мога да ви уверя. Нали свети Павел пише, че е по-добре да се ожени човек, отколкото да изгори. Мари ще остане млада достатъчно дълго, за да ме спаси от пещта. — И той добави бързо: — Разбира се, аз само се шегувам. Трябва да се шегуваме и със сериозните неща, нали? В дъното на сърцето си дълбоко вярвам в любовта. — Той заяви това, както някои хора заявяват, че вярват във феите.

Слугата дойде на верандата с табла, последван от г-жа Рике. Кери взе една чаша и г-жа Рике застана до рамото му, докато слугата

държеше сифона — разпределение на задълженията.

— Ще ми кажете ли колко сода искате? — попита г-жа Рике.

— А сега, мила, иди си облечи подходяща дреха — разпореди се Рике.

Над чашата уиски той пак се върна към онова, което наричаше „вашият случай“. Сега не приличаше толкова на детектив, колкото на адвокат, който поради професията си е станал съучастник след престъплението. — Защо сте тук, Кери?

— Човек все трябва да бъде някъде.

— Все пак, както казах и тази сутрин, никой не би очаквал да ви намери на работа в един лагер за прокажени.

— Аз не съм на работа.

— Когато дойдох преди няколко седмици, отците ми казаха, че сте в болницата.

— Гледах как работи докторът. Въртя се около него, това е всичко. Там няма нищо, което мога да върша.

— Прахосвате си дарбата.

— Нямам дарба.

— Няма защо да ни презирате нас, бедните провинциалисти — каза Рике.

Когато седнаха да вечерят и Рике свърши кратката молитва, домакинята отново заговори.

— Надявам се, че ще ви бъде удобно. Искате ли салата? — По светлата ѝ коса имаше тъмни петна от пот и очите ѝ се разшириха от страх, когато една пеперуда в черно и бяло, голяма колкото прилеп, прелетя над масата. — Трябва да се чувствувате тук като у дома си — добави тя, докато погледът ѝ следеше пеперудата, която се залепи като парче лишей на стената.

Той се запита дали тя самата се е чувствувала някога у дома си тук.

Тя продължи:

— Не ни идват много гости.

И той си представи някое дете, което трябва да забавлява госта, докато се върне майка му. Между уискито и вечерята тя се беше преоблякла в рокля от памучен плат на есенни листа, което беше като спомен от Европа.

— Особено пък гости като прочутия Кери — прекъсна я Рике. Сякаш беше спрял някакъв радиоапарат, по който предаваха уроци по добро държане, след като му е омръзнало да слуша. Звукът на гласа вече не се чуваше във въздуха, но зад плахия и смутен поглед фразите продължаваха, без някой да ги чува. — Напоследък времето е доста топло, нали? Надявам се, че сте лелял добре от Европа дотук.

Кери попита:

— Харесва ли ви животът тука?

Въпросът я изненада; може би отговорът го нямаше в нейния учебник.

— О, да — отвърна тя, — да. Много е интересно — и погледна през рамото си към прозореца, през който се виждаха котлите като модерни статуи в осветения двор; после отново премести поглед към пеперудата на стената и гуцера, който се насочваше към плячката си.

— Донеси снимката, мила — каза Рике.

— Коя снимка?

— Снимката на г-н Кери.

Тя се помъкна неохотно, като заобиколи, за да избегне стената с пеперудата и гуцера, който я дебнеше, и скоро се върна с един стар брой на „Тайм“. Кери си спомняше лицето си, десет години по-младо, на корицата (този брой съвпаднаше с първото му посещение в Ню Йорк). Художникът, който го беше рисувал от снимка, беше романтизирал чертите му. Това не беше лицето, което виждаше, когато се бръсне, а някакъв негов далечен братовчед. То отразяваше чувства, мисли, надежди, глъбини, каквито той не би изразил, разбира се, пред никакъв репортьор. За фон на портрета служеше едно здание от стъкло и стомана, което можеше да се вземе за концертна зала, или даже за оранжерия, ако един голям кръст, изправен като камбанария пред вратата, не показваше, че това е черква.

— Както виждате — каза Рике, — ние всичко знаем.

— Спомням си, че статията не беше много точна.

— Предполагам, че правителството — или черковните власти — са ви командировали по някаква работа тук?

— Не. Аз напуснах работата.

— Мислех, че човек като вас никога не напуска работата си.

— О, човек стига до някакъв край, също като войниците или банковите директори.

Когато свършиха вечерята, домакинята излезе, като дете след десерта.

— Предполагам, че е отишла да си пише дневника — забеляза Рике. — За нея това е забележителен ден, да се запознае с прочутия Кери. Ще има да напише сума неща.

— Намира ли нещо за писане?

— Не знам. Отначало го преглеждах тайничко, но тя откри това и сега го заключва. Предполагам, че много съм я дразнил. Спомням си един пасаж: „Писмо от мама. Горката Максимка е родила пет кученца.“ Това беше в деня, когато получих орден от губернатора, но тя беше забравила да спомене за церемонията.

— На нейната възраст това трябва да е самотен живот.

— О, не знам. Дори и в джунглите има цял куп домакинска работа. Ако трябва да бъда откровен, аз мисля, че за мен е много по-самотно. Тя едва ли е — вие сам виждате — умен събеседник. Това е една от лошите страни на женитбата с млада жена. Ако искам да говоря за неща, които наистина ме интересуват, трябва да отивам при отците. Дълъг път за един разговор. Когато човек живее така, както живея аз, той има много време за мислене. Аз съм добър католик, надявам се, но това не ми пречи да имам духовни проблеми. Маса хора се отнасят лекомислено към религията, но като млад аз прекарах шест години при йезуитите. Ако един от младите учители не беше толкова несправедлив, едва ли щяхте да ме намерите тук. От тази статия в „Таим“ разбрах, че и вие сте католик.

— Аз напуснах работата — повтори Кери.

— Е, хайде, хайде, човек не напуска това.

Гущерът на стената се спусна към пеперудата, но не можа да я хване и застана пак неподвижно с разперени крачка, като папрат.

— Да ви кажа право — продължи Рике, — аз не съм много доволен от отците в лагера за прокажени. Те се интересуват повече от електричество и строежи, отколкото от религиозни въпроси. Откакто чух, че сте тук, все очаквам един разговор с един католик-интелектуалец.

— Аз не се смятам за такъв.

— През дългите години, които прекарах тук, бях изоставен на собствените си мисли. Предполагам, че някои хора могат да се забавляват с голф. Аз не мога. Чел съм много за любовта.

— За любовта?

— За любовта към бога. Божествената, а не плътската.

— Не мога да говоря на тази тема.

— Вие се подценявате — отвърна Рике. Той отиде до бюфета и взе един поднос с ликьори, като изплаши гущера, който изчезна зад репродукцията на някакво примитивно „Бягство в Египет“. — Чаша коантро? — попита Рике. — Или предпочитате Ван Дер Хум?

Оттатък верандата Кери съгледа една тъничка фигура в рокля на златни листа, която отиваше към реката. Може би въвн от къщи пеперудите не бяха така страшни.

— В семинарията придобих навика да мисля повече от другите — каза Рике. — Вярно като нашата, когато човек я разбере дълбоко, поставя много проблеми. Например — не, това не е прост пример, аз навлизам направо в живеца на онова, което действително ме смущава, мисля, че жена ми не разбира истинската същност на християнския брак.

От мрака навън се чу пляс-пляс-пляс. Тя сигурно хвърляше малки парченца дърво в реката.

— Понякога ми се струва — продължи Рике, — че тя почти, нищо не знае. Питам се, дали калугерките изобщо са я учили. Вие сам видяхте — тя дори не се кръсти на трапезата, когато чета молитва. Щом премине известни граници, невежеството може дори да обезсили един брак, сключен по каноническите правила. Ето един от въпросите, които напразно съм се опитвал да разисквам с отците. Те предпочитат да говорят за турбини. Сега, когато вие сте тука...

— Не съм компетентен да разисквам подобен въпрос — каза Кери. В миговете на мълчание той можеше да чуе как се стича реката.

— Вие поне слушате. Отците отдавна щяха да са почнали да говорят за новия кладенец, който мислят да изкопаят. Кладенец, Кери, вместо да се погрижат за една човешка душа. — Той изпи своя Ван Дер Хум и си наля втори. — Не си дават сметка... предположете, че не бяхме редовно оженени, тя би могла да ме остави всеки момент, Кери.

— Човек може лесно да остави и това, което вие наричате редовен брак.

— Не, не. То е много по-мъчно. Има обществено мнение — особено тук.

— Ако ви обича...

— Това не е никаква защита. Ние с вас сме светски хора, Кери. Такава любов не трае дълго. Опитах се да я науча колко е важно да обича бога. Защото ако го обича, тя няма да иска да го огорчи, нали? Това би създавало известна сигурност. Опитвах се да я накарам да се моли, но мисля, че тя не знае други молитви, освен Отче наш и Аве Мария. Вие какви молитви четете, Кери?

— Никакви — освен понякога, по навик, в момент на опасност. — И той добави тъжно: — Тогава се моля за кафяво мече-мграчка.

— Вие се шегувате. Зная, но това е много сериозно. Ще пиете ли още една чашка коантро?

— Какво в действителност ви смущава, Рике? Някой мъж ли?

Домакинята отново се показва в светлината на лампата, окачена на ъгъла на верандата. Тя носеше един roman policier от Série noir^[2]. После подсвирна едва доловимо, но Рике я чу.

— Това проклето кученце — каза той. — Тя обича кученцето си повече, отколкото бога. — Може би Ван Дер Хум влияеше на логиката на неговите преходи. Рике продължи: — Не ревнувам. Не са мъжете, които ме тревожат. Тя няма достатъчно чувство за това. Понякога дори отказва да изпълнява задълженията си.

— Какви задължения?

— Задълженията си към мен. Задълженията си на съпруга.

— Никога ме съм си помислял за това като за задължение.

— Много добре знаете, че черквата го смята за задължение. Никой няма правото да се въздържа, освен по взаимно съгласие.

— Предполагам, че може да има моменти, когато тя не ви иска.

— А какво да правя аз тогава? На вятъра ли съм се отказал от монашеството?

— Ако бях на ваше място, не бих и говорил толкова много за любовта към бога — каза Кери отвратен. — Може би тя не вижда паралел между нея и леглото ви.

— За католика има тесен паралел — отвърна бързо Рике и вдигна ръка като монах, който отговаря на някой въпрос на послушниците. Косъмчетата по пръстите му приличаха на малки мустачки.

— Изглежда, че сте много добре запознат с този въпрос — каза Кери.

— В семинарията бях много добър по нравоучение.

— Предполагам тогава, че нямате нужда от мен, нито от отците. Явно е, че сам сте обмислил задоволително всичко.

— Разбира се. Но понякога човек търси потвърждение и насърчение. Не можете да си представите, г-н Кери, какво облекчение е да обсъдите тези проблеми с един образован католик.

— Аз не бих се нарекъл католик.

Рике се изсмя.

— Какво? Прочутият Кери? Не можете да ме измамите. Много сте скромен. Питам се, дали не са ви направили княз на Светата римска империя, като онзи ирландски певец, как му беше името?

— Не знам. Не съм музикален.

— Трябва да прочетете какво пишат за вас в „Тайм“.

— По такива въпроси „Тайм“ не винаги е добре информиран. Нали няма да имате нищо против, ако отида да си легна? Ще трябва да стана рано сутринта, ако искам да стигна следния ферибот преди мръкване.

— Разбира се. Макар че се съмнявам дали ще можете да минете реката утре.

Рике го последва по верандата до неговата стая. Тъмнината беше изпълнена с квакането на жабите, и дълго след като домакинът му беше пожелал лека нощ и си беше отишъл, те като че ли квакаха кухите фрази на Рике: милосърдие, святост, задължение, любов, любов, любов.

[1] Мила (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Криминален роман от „Черната серия“ (фр.). — Б.пр. ↑

ГЛАВА ТРЕТА

1

— Вие искате да бъдете полезен, нали? — попита остро докторът. — Не искате проста работа само заради простата работа. Не сте нито мазохист, нито светец.

— Рике ми обеща, че няма да каже никому.

— И си държа думата почти цял месец. За Рике това е постижение. Когато дойде онзи ден, той го каза само на игумена поверително.

— Какво отвърна игуменът?

— Че не иска да чуе нищо поверително, освен изповедите.

Докторът продължи да разопакова сандъка на тежкия електрически апарат, който най-последно беше пристигнал с парахода на Отрако. Ключалката на вратата на диспансера му се струваше твърде несигурна, за да остави апарата там, и затова той го разопаковаше на пода в собствената си стая. Човек никога не знае какви, ще бъдат реакциите на африканците по отношение на нещо непознато. Когато започнаха първите бунтове в Леополдвил преди шест месеца, нападението беше насочено към новата болница от стъкло и стомана, предназначена за пациенти-африканци. Тук лесно можеха да бъдат разпространени и често пъти повярвани най-чудовищни слухове. Това беше страна, в която месииите умираха в затворите и възкръсваха от мъртвите, в която, както казваха, стените падаха при едно докосване с нокът, осветен с малко свещен прах. Един човек, когото докторът беше излекувал от проказа, му пишеше заплашителни писма всеки месец; той наистина мислеше, че са го махнали от лагера не защото е оздравял, а защото докторът има някакви лични аспирации към двата му декара земя, на които отглеждаше банани. Трябваше само някои от злоба или от невежество да намекне, че новите машини са предназначени за измъчване на пациентите и неколцина смахнати щяха да нахълтат веднага в диспансера и да го унищожат. Но в нашия

век те едва ли биха могли да бъдат наречени смахнати. Хола Камп, Шарпвил и Алжир им даваха всички основания да вярват в жестокостта на европейците.

По-добре беше затова, обясни докторът, машините да се пазят скрити в къщи, докато завършат новата болница. Подът на стаята му беше покрит със слама от сандъците.

— Сега ще трябва да се определи положението на ключовете. — И докторът попита: — Знаете ли какво е това?

— Не.

— Толкова дълго време съм копнял за него — каза докторът, като погали нежно метала, както би могъл да погали хълбока на някоя бронзова женска статуя на Роден. — Понякога се отчайвах. Колко книжа трябваше да попълня, колко лъжи да излъжа. И ето го най-после.

— За какво служи?

— Измерва до една двадесетхилядна от секундата реакцията на нервите. Един ден ще се гордеем с този лагер за прокажени. И с вас също, и с участието, което ще сте взел в него.

— Нали ви казах, че съм се оттеглил.

— Човек не се оттегля от призванието си.

— О, да, вие грешите, оттегля се. Стига до някакъв край.

— Тогава защо сте тук? За да започнете любов с някоя негърка?

— Не. И там се стига до някакъв край. Може би полът и призванието се раждат и умират заедно. Дайте ми да навивам бинтове или да нося кофи. Аз искам само да си прекарам времето.

— Мислех, че искате да бъдете полезен.

— Слушайте — започна Кери и после млъкна.

— *Слушам.*

— Не отричам, че някога професията ми значеше за мен много. Също и жените. Но ползата от това, което съм правел, никога не ме е интересувала. Аз не съм бил строител на градски съвети или на фабрики. Когато, правя нещо, правя го за собствено удоволствие.

— Така ли обичахте и жените? — попита докторът, но Кери не го и чу. Той говореше така, както яде гладният.

— Вашето призвание е съвсем различно, докторе. Вие сте свързан с хората. Мен не ме интересуваха хората, които щяха да заемат моето пространство, интересуваше ме само пространството.

— Тогава не бих се доверил на вашите стени.

— Писателят не пише за читателите си, нали? Но все пак трябва да вземе елементарни мерки, за да им бъде приятно. Аз се интересувах от пространството, от светлината, от пропорцията. Новите материали ме интересуваха само дотолкова, доколкото можеха да повлияят на тези три неща. Дърво, тухли, стомана, бетон, стъкло — пространството като че ли се променя в зависимост от това, с какво го обграждате. Материалите са фабулата на архитекта. Не са те, които го карат да работи. Само пространството, светлината и пропорцията. Предметът на един роман не е фабулата. Кой си спомня какво става накрая с Люсиен де Рюбампре?

— Две от вашите черкви са прочути. Не се ли интересувате какво става в тях с хората?

— Разбира се, акустиката трябва да бъде добра. Олтарът трябва да се вижда от всички. Но хората не ги харесаха. Казвах, че не са създадени за молитва. Искяха да кажат, че не са нито романски, нито готически, нито византийски. И за една година ги натъпкаха с евтините си гипсови светци; махнаха моите обикновени прозорци и сложиха цветни стъкла, посветени на умрели производители на свински консерви, които са правили дарения на черковните фондове; и когато унищожиха пространството ми и светлината ми, тогава бяха в състояние да се молят пак, и даже се гордееха с това, което са развалили. Аз станах, както казваха, голям католически архитект, но вече не строя черкви, докторе.

— Аз не съм вярващ и не разбирам много от тези неща, но предполагам, че са били прави, като са мислели, че молитвите им са по-важни от едно произведение на изкуството.

— Има хора, които са се молили в затворите, в бордеите, в концентрационните лагери. Само средните класи искат да се молят при подходяща обстановка. Понякога ми става лошо, като чуя думата молитва. Рике много я употребява. Вие молите ли се, докторе?

— Мисля, че за последен път съм се молил преди последния ми медицински изпит. А вие?

— Отдавна се отказах. Дори когато вярвах, рядко съм се молил. Щеше да ми пречи на работата. Преди да легна да опя, дори когато съм бил с жена, последното нещо е било винаги да помисля за работата си. Проблеми, които изглеждат неразрешими, често се решават на сън.

Спалнята ми беше до кабинета, за да мога да прекарам две минути пред чертожната дъска преди лягане. Леглото, бидето, чертожната дъска и после съня.

— Това звучи малко тежко за жените.

— Да изразиш себе си е трудно и егоистично нещо. То изяжда всичко, дори и личността ви. Накрая виждате, че дори нямате личност, за да я изразите. Аз вече от нищо не се интересувам, докторе. Не искам да спя с жена, нито да планирам здание.

— Нямате ли деца?

— Имах някога, но те отдавна изчезнаха по света. Не сме поддържали връзка. Изразяването на личността изяжда и бащата у вас.

— И си помислихте, че можете просто да дойдете и да умрете тука?

— Да. Това си мислех. Но, главно, исках да бъда в пустинно място, гдето никаква нова постройка или жена няма да ми напомня, че е имало време, когато съм бил жив, с призвание и способност за любов, ако това е било любов. Парализираните страдат, нервите им са чувствителни, но аз съм от осакатените, докторе.

— Преди двадесет години можехме да ви предложим смърт, но сега само лекуваме. DDS струва три шилинга годишно. Много поевтино е от един ковчег.

— Можете ли да ме излекувате?

— Може би осакатяването ви още не се е задълбочило много. Когато някой дойде тук твърде късно, болестта трябва да догори. — Докторът нежно зави апарата с една кърпа. — Другите пациенти чакат. Искате ли да дойдете, или предпочитате да стоите тук и да си мислите за собствения си случай? И с осакатените често е така — и те искат да се усамотят, за да не ги виждат.

Тежкият и сладникав въздух в болницата сякаш ги притисна: не го раздвижваше никакъв вентилатор, никакъв полъх. На Кери му направи впечатление мръсотата на леглата — чистотата нямаше значение за прокажените, тя имаше значение само за здравите. Пациентите си носеха собствени дюшеци, на които сигурно бяха спали цял живот — груби чували, от които сламата се подаваше. Бинтованите им крака лежаха на сламата като лошо опаковано месо. В сянката на верандата седяха пациентите, които можеха да ходят — ако можеше да се сметне за ходещ един мъж, който трябваше да придържа с две ръце

огромните си издути тестикули. Една жена с парализирани клепачи, която не можеше да затвори очите си, нито да мига, седеше на сянка, за да избегне безмилостната светлина. Мъж без пръсти държеше на коленете си бебе, а на друг, който лежеше на верандата, едната гърда беше дълга и увиснала като на жена. За тях докторът малко можеше да направи; мъжът с елфантиазис имаше много слабо сърце, за да понесе операция; той можеше да зашие клепачите на жената, но тя отказваше от страх; а що се отнася до бебето, с течение на времето и то щеше да хване проказа. Не можеше да помогне и на онези в първата зала, които умираха от туберкулоза, нито на жената, която се влачеше между леглата, с крака изсъхнали от детски паралич. На доктора винаги му се виждаше несправедливо, че проказата не изключва другите болести (на човек му стигаше да понася проказата), но при все това повечето от пациентите му умираха от други болести. Той тръгна нататък и Кери се помъкна мълчаливо подире му.

В глинената кухня зад една от къщите на прокажените на стар платнен стол седеше в полумрака старец. Когато докторът пресече двора, той направи опит да стане, но краката му не можеха да го държат и той учтиво се извини с махане на ръката.

— Високо кръвно налягане — каза докторът тихо. — Безнадежден. Дошъл е в кухнята си, за да умре.

Краката на стареца бяха тънки като на дете и от приличие той беше вързал на кръста си някакъв парцал като детска салфетка. Кери беше видял дрехите му, грижливо сгънати в новата тухлена къща под портрета на папата. На хлътнолите му гърди, между редките сиви косми, висеше някакъв черковен медал. На лицето му се четеше доброта и достойнство, лице, което сигурно винаги е приемало живота без оплакване, лице на светец. Той попита как е със здравето си докторът, като че ли докторът беше болен, а не той.

— Мога ли да ти донеса нещо? — попита докторът, и старецът отговори, че си има всичко, от което се нуждае. Той попита дали докторът е получавал скоро новини от семейството си и се заинтересува за здравето на майка му.

— Ходила е в Швейцария, в планините. На почивка сред снега!

— Сняг?

— Забравих. Ти никога не си виждал сняг. Това е замръзнала пара, замръзнала мъгла. Въздухът е толкова студен, че снегът никога не

се стопява и лежи на земята, бял и мек като перата на *riche-boeuf*^[1], а езерата са покрити с лед.

— Знам какво е лед — каза гордо старецът. — Виждал съм лед в хладилника. Майка ви стара ли е като мен?

— По-стара.

— Тогава не бива да пътува далеч от дома си. Човек трябва да умре в собственото си село, ако е възможно. — И той погледна тъжно изтънелите си крака. — Не могат да ме държат вече, иначе бих си отишъл в моето село.

— Аз бих наредил да те закарат с камион — каза докторът, — но се боя, че няма да издържиш пътуването.

— Ще ви създам много грижи — отвърна старецът, — пък и няма време, защото утре ще умра.

— Ще кажа на игумена да дойде да те види, щом се освободи.

— Не искам да му създавам неприятности. Той има много задължения. Аз ще умра чак вечерта.

До стария платнен стол имаше бутилка с марка Джони Уокър^[2]. Тя съдържаше някаква кафява течност с изсъхнали билки, вързани с връзка мъниста.

— Какво е това в бутилката? — попита Кери, когато си тръгнаха.

— Лекарство. Магия. Призив към неговия бог Нзамбе.

— Мислех, че е католик.

— Като попълвам формуляри, и аз се пиша католик. И той също. Но повечето време не вярвам в нищо. А той наполовина вярва в Исус и наполовина в Нзамбе. Що се отнася до католицизма, между нас няма голяма разлика. Аз само бих искал да бъда толкова добър човек като него.

— Наистина ли утре ще умре?

— Предполагам. Те имат невероятно предчувствие.

В диспансера една прокажена с бинтовани крака чакаше с малко момченце в ръце. Всичките ребра по тялото му се виждаха. Приличаше на кафез, върху който са метнали черно платно, за да спи птичето, и като птиче се движеше дъхът му под платното. Нямахше да го убие проказата, каза докторът, а сиклемията, една неизлечима болест на кръвта. Нямахше никаква надежда. Детето нямахше да доживее дори за да хване проказа, но беше безсмислено да се казва това на майката. Той докосна с пръст малките хлътнали гърди и детето се дръпна. Докторът

почна да ругае жената на собствения ѝ език, а тя отговаряше нещо неубедително, притиснала детето до хълбока си. Момченцето гледаше безучастно през рамото на доктора с тъжните си жабешки очи, като че ли нищо от онова, което се говореше, не можеше да го засегне сериозно. Когато жената си отиде, доктор Колен каза:

— Обеща ми, че няма вече да го прави. Но кой я знае?

— Какво е станало?

— Не видяхте ли малкия белег на гърдите му? Изрязали са торбичка в кожата му, за да слагат в нея туземците си лекарства. Тя казва, че баба му го е направила. Горкото дете. Не го оставят дори да си умре спокойно, без мъки. Казах ѝ, че ако се случи още веднаж, ще престана да я лекувам от проказа, но съм сигурен, че втори път няма да ми покажат детето. В това състояние него можеш да го скриеш като игла.

— Не можете ли да го вземете в болницата?

— Нали виждате каква болница имам. Вие бихте, ли искали някое от вашите момчета да умре тук? Следващият — извика той ядосан, — следващият, — и следващият беше пак дете, едно шестгодишно момче. Придружаваше го баща му, който беше сложил ръката си с окапали пръсти на рамото на момченцето, за да го окуражи. Докторът огледа детето от всички страни и прекара ръка по младата кожа.

— Хайде — каза той, — време е вече да почнете да различавате някои неща. Какво мислите за този случай?

— Един от пръстите на краката му вече го няма.

— Това не е важно. Имало е подкожни бълхи и не са обърнали внимание. В джунглите това често се случва. Не — ето го първото петно. Проказата току-що е започнала.

— Няма ли начин да се предпазят децата?

— В Бразилия ги вземат още при раждането и тридесет на сто от бебетата умират. Аз предпочитам прокажено дете пред мъртво. За няколко години ще го излекуваме. — Той бързо погледна Кери и пак отмести поглед. — Някой ден — в новата болница — ще имам специална детска зала и диспансер. Ще предвиждам петната. Ще доживея да видя как проказата намалява. Знаете ли, че има области, на няколкостотин километра оттук, където всеки пети човек е прокажен? Аз мечтая за подвижни сглобяеми болници. Войната се промени. През

1914 година генералите организираха сраженията от чифлиците, но през 1944. Ромел и Монтгомъри воюваха от фургони. Как да обясня на отец Жозеф, какво искам? Не мога да чертая. Не мога дори да нарисувам една стая, каквато трябва да бъде. Ще мога само да му кажа какво не е в ред, след като болницата се построи. А и той не е строител. Той е добър зидар. Реди тухла връз тухла от любов към бога, както някога са строили манастири. И така, виждате, че имам нужда от вас — завърши доктор Колен.

Четири пръста на крака на детето мърдаха нетърпеливо на циментовия под, в очакване да свърши този безсмислен разговор между белите.

[1] Вид птици, като буфагите, които кацат по гърбовете на кравите и други млекопитаещи и се хранят с инсекти. — Б.пр. ↑

[2] Прочута марка уиски. — Б.пр. ↑

Кери написа в дневника си: „Не ми е останало достатъчно чувство към хората, за да направя нещо за тях от милост.“ Той старателно си спомни белега на слабите гърди и четирите пръста, но това не го развълнува; един сбор от убождания с игла не може в резултат да даде чувство на болка. Наближаваше буря и летящите мравки нахлуваха на рояци в стаята и се блъскаха в лампата, докато той затвори прозореца, после падаха на циментовия под без крила и почваха да лазят насам-нататък, сякаш се чудеха, че от въздушни същества изведнъж са станали земни. Като затвори прозореца, влажната топлина се засили и той трябваше да си сложи попивателна под мишниците, за да поема потта.

За да изясни мотивите си, той писа на д-р Колен: „Призванието е акт на любов, то не е професионална дейност. Когато желанието е мъртво, не можеш да продължиш да любиш. Аз съм стигнал до края на желанието и до края на призванието. Не се опитвайте да ме свържете в един брак без любов и да ме карате да подражавам на онова, което съм вършил със страст. И не ми говорете за дълг, като свещеник. Като деца в уроците по краснопис ни учеха, че талантът не бива да се погребва, докато още има покупна сила, но когато парите са сменени и образът върху тях е сменен, тогава монетата е загубила своята стойност, освен теглото на среброто в нея, и човек има всички основания да я скрие. Старите монети, както житото, винаги се намират в гробовете.“

Бележките му бяха неравни и разпокъсани: той нямаше талантът да организира мислите си в думи. Той завърши: „Каквото съм строил, строил съм го винаги за себе си, не за слава на бога или за удоволствие на купувача. Не ми говорете за човешки същества. Човешките същества ми са чужди. А и не ви ли предложих да пера мръсните им бинтове?“

Откъсна страниците и ги изпрати по Део Грациас на д-р Колен. На последната беше останало едно недовършено и сякаш увиснало във въздуха изречение „Правя за вас всичко, което мога, но не ме карайте да се опитвам да възкресявам...“ — като издадена от палубата корабна дъска, от която е била хвърлена някаква жертва.

По-късно доктор Колен влезе в стаята му и хвърли на масата писмото, смачкано на топка.

— Скрупули — каза нетърпеливо докторът. — Просто скрупули.

— Опитвах се да обясня...

— Кой се интересува от това? — попита докторът, и този въпрос „Кой се интересува?“ упорито зазвуча в ума на Кери като стих, научен на младини.

Тази нощ той сънува един сън, от който се събуди ужасен. Вървеше край дълга железопътна линия, в мрака, в някаква студена страна. Бързаше, защото трябваше да отиде при един свещеник и да му обясни, че, макар и да носи такива дрехи, и той е свещеник и трябва да му се изповяда и да получи вино, за да отслужи литургия. Вършеше това по нареждане на някакъв първосвещеник и трябваше да отслужи литургията си сега, тази нощ. Утре щеше да бъде много късно. Щеше да пропусне шанса си завинаги. Стигна до едно село и остави железопътната линия (малката гаричка беше заключена и пуста; навярно и целият клон на линията беше отдавна затворен от властите) и скоро се намери пред вратата на свещеника, тежка и средновековна, обкована с гвоздеи големи като римски монети. Позвъни и му отвориха. Свещеникът беше заобиколен от благочестиви жени, които бърбореха, но въпреки това беше любезен и достъпен. Кери каза:

— Трябва веднага да ви видя насаме. Трябва да ви кажа нещо — и тозчас почувствува огромно облекчение и сигурност от това признание. Почти беше стигнал до целта си.

Свещеникът го въведе в една малка стаичка с маса, на която имаше кана вино, ала преди да заговори, благочестивите жени нахлуха като лавина през завесата след тях с чудновати благочестиви жестове.

— Но трябва да бъдем сами — извика Кери, — имам да ви говоря — и свещеникът избута жените обратно през завесата, а те останаха да се полюляват за момент напред-назад като дрехи, закачени в гардероб. Но все пак сега бяха сами и с поглед втренчен във виното той най-последно се накани да заговори.

— Отче... — но в този момент, когато щеше да смъкне от плещите си товара от страхове и отговорности, в стаята влезе втори свещеник и като дръпна първия настрана, започна да му обяснява, че му се свършило виното и дошъл да вземе неговото, и докато говореше, взе каната от масата. Тогава Кери се отчая. Като че ли беше имал

среща с надеждата на този завой на пътя и беше закъснял. Той изрева като наранено животно и се събуди. Дъждът тропаше силно по ламаринените покриви, и когато святакаше, той можеше да види малката бяла клетка на мрежата си против москити, голяма като ковчег, и как в съседната къща на прокажени се караха мъж и жена. — Закъснях — помисли си той и натрапчивата фраза пак изскочи, като тапа, вързана за някаква невидима рибарска мрежа под водата, „Кой се интересува? Кой се интересува?“

Когато най-после съмна, той отиде при дърводелеца в лагера и му показва как да му направи масата и чертожната дъска, които му трябваха, и едва след това потърси доктора, за да му съобщи решението си.

— Радвам се за вас — каза доктор Колен.

— Защо за мен?

— Нищо не знам за вас — отвърна доктор Колен, — но ние си приличаме. Вие правехте един невъзможен експеримент. Човек не може да живее само със себе си.

— Може, може.

— Рано или късно ще се самоубие.

— Ако има достатъчно интерес — отвърна Кери.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

1

За два месеца между Кери и Део Грациас беше възникнало известно естествено доверие. Отначало то се основаваше само на неговата безпомощност. Кери не му се сърдеше, когато разливаше водата; той сдържа нервите си, когато един от чертежите бе залян с мастило от счупеното шише. Много време е нужно, докато човек се научи и на най-простите работи без пръсти на ръцете и на краката, а и за човек, който не се интересува от нищо, е трудно — или глупаво — да се ядосва. Веднаж сакатият от несръчност счупи кръста, който отците бяха окачили на стената в стаята на Кери, и очакваше Кери да реагира така, както сам той би реагирал, ако някой безгрижно или безсърдечно унищожи някой негов фетиш. За него беше лесно да вземе погрешно безразличието, за съчувствие.

Една нощ при пълнолуние Кери почувствува отсъствието му както би почувствувал липсата на някой незначителен предмет, който е стоял на камината във временния му дом. Легенът му не беше напълнен и мрежата против москити не беше спусната и по-късно, като отиваше към къщата на доктора, за да обсъдят възможното намаление на разноските за строежа, той срещна Део Грациас, който куцукаше с патерицата си по главната улица на лагера с най-голямата бързина, която позволяваха лишените му от пръсти крака. Лицето му беше мокро от пот и щом Кери го заговори, той кривна в задния двор на една къща. Когато след половин час Кери се върна, той още стоеше там, като дънер, който собственикът от мързел не е изкоренил. Потта му приличаше на следите от нощния дъжд по кората на дърветата и той като че ли слушаше нещо много отдалеч. Кери също се вслуша, но не можа да чуе нищо, освен свиренето на щурците и засилващото се квакане на жабите. На сутринта Део Грациас не се беше върнал, и Кери малко се разочарова, че прислужникът му не е казал нито дума, преди да го напусне. Той съобщи на доктора, че момчето си е отишло.

— Ще ми намерите ли друг, ако не се върне до утре?

— Не разбирам — учуди се доктор Колен. — Дадох му тази работа само за да може да остане в лагера. Той не искаше да си отиде.

По-късно през деня един прокажен намери патерицата му на пътеката, която водеше към най-големия гъсталак в джунглите, и я донесе в стаята на Кери, който използваше последната светлина на деня, за да поработи.

— Всички сакати прокажени имат патерици — откъде знаеш, че това е неговата патерица? — попита го Кери и човекът просто повтори, че тя е на Део Грациас — той не наведе никакви основания, никакви разумни доводи, просто това беше още едно нещо, за което според тях той нямаше понятие.

— Мислиш ли, че му се е случила някаква злополука?

— Нещо се е случило — каза човекът на своя беден френски език, и Кери остана с впечатлението, че човекът най-малко се бои от злополука.

— Тогава защо не отидеш да го потърсиш? — попита той.

Човекът отговори, че в гората е вече тъмно. Трябвало да чакат до сутринта.

— Но него го няма от двадесет и четири часа вече. Ако му се е случило нещо, достатъчно сме чакали. Можеш да вземеш фенерчета ми.

— На сутринта ще е по-добре — повтори човекът, и Кери разбра, че го е страх.

— Ако дойда с теб, ще тръгнеш ли?

Човекът поклати глава, тъй че Кери тръгна сам.

Не можеше да осъжда тези нещастни хора за страховете им: човек трябваше да не вярва в нищо, за да не се бои нощем от джунглите. В гората нямаше нищо романтично. Тя беше съвършено пуста. Хората не я бяха населили, както европейските гори, с магьосници и въглищари и къщички от марципан; никой не се беше разхождал под дърветата, оплаквайки изгубената си любов, нито се беше вслушвал в тишината, за да се приобщи със сърцето си като езерните поети^[1]. Защото тук нямаше тишина; ако човек искаше да го чуят през нощта, той трябваше да повиши глас, за да надвика непрекъснатото бръмчене на насекомите, като в някаква огромна фабрика, дето хиляди бедни шивачи бързат да привършат работата си,

като въртят хиляди шевни машини. Само за около час през време на обедната жега настъпваше тишина, почивката на насекомите.

Но ако, подобно на африканците, човек вярваше в някакво божество, не можеше ли то да съществува в тези пусати области, както в пустите пространства на небето, дето хората го бяха поставили някога? Сега изглеждаше вероятно, че тези гористи местности ще останат неизследвани по-дълго, отколкото планетите. Кратерите на луната вече бяха по-добре познати от горите пред вратата, в които всеки ден можеш да отидеш пеша. Острата кисела миризма на хлорофил от гниещите растения и блатата се напластяваше на лицето на Кери като зъболекарска маска.

Това беше глупаво, осъдено на неуспех начинание. Той не беше ловец, той беше отраснал в града. Едва ли можеше да се надява да открие следата на човек дори през деня, а и твърде леко беше приел патерицата като доказателство. Като святкаше насам-натам с фенерчето си, той откриваше само отделни отблясъци между шумата, които можеха да бъдат отражения на очи, но по-вероятно бяха капки дъждовна вода, останали във вдлъбнатините на листата. Сигурно беше вървял вече половин час и беше минал километър и половина по тясната пътека. Веднаж пръстът му не можа да намери бутона на фенерчето и в този миг на тъмнина той се отклони от криволичетата пътека в стената на гората. Помисли си: нямам причини да смятам, че батерийката ще ми стигне до дома. Продължи мисълта си, докато вървеше по-нататък. Беше казал на доктор Колен, за да му обясни, защо е останал, че „параходът не отива по-нататък“, но винаги е възможно да продължиш още малко със собствените си крака. Извика: — Део Грациас! Део Грациас! — заглушавайки бръмченето на насекомите, но не получи никакъв отклик на това абсурдно име, което звучеше като молитва в черква.

И собственото му присъствие тук едва ли можеше да се обясни по-добре от това на Део Грациас. Мисълта, че прислужникът му лежи ранен в гората и очаква да чуе човешки стъпки, или глас някога може би щеше да го безпокои цяла нощ, докато го принуди да направи някакъв символичен жест. Но сега, когато нищо не го интересуваше, сигурно го движеше само някаква следа от интелектуално любопитство. Какво беше накарало Део Грациас да напусне сигурността и удобството на лагера и да дойде тук? Разбира се,

пътеката може би води някъде — към някакво село, където Део Грациас има роднини, но той вече знаеше достатъчно за Африка, за да бъде сигурен, че пътеката навярно ще изчезне, че тя е изоставена пътека, направена от хора, които са идвали някога тук да търсят гъсеници, за да ги ядат; може би тя е последната граница, до която са проникнали хората. Какво значеше потта по лицето му? Тя можеше да се дължи на страх или тревога, или даже на натиска на мислите му в тежката, влажна топлина. Интересът му се раздвижваше бавно, като нерв, който е бил замразен. Толкова дълго беше живял по инерция, че сега разглеждаше „интереса“ си с клиническа обективност.

Помисли си, че трябва да е вървял повече от час. Как Део Грациас беше стигнал толкова далеч със сакатите си нозе, без патерица? Съмняваше се повече от всякога, че батерийката ще му стигне за връщане, но въпреки това продължи. Сега си даваше сметка, колко лекомислено е постъпил, като не е казал на доктора или на някой от отците къде отива, в случай на злополука, но не търсеше ли именно това? Във всеки случай продължи, докато москитите го нападаха с бръмчене. Нямаше смисъл да се брани от тях с махане и той се видя принуден да им се предаде.

Петдесетина метра по-нататък го изненада рязък животински звук — както му се стори, нещо като ръмжене на глиган. Спря и освети всичко наоколо с отслабващата светлина на фенерчето. Видя, че преди години пътеката сигурно е водила някъде, защото пред него имаше остатъци от мост, направен от отдавна изгнили стволоче. Още две крачки, и той щеше да пропадне не много дълбоко, само няколко стъпки, в плитко, обрасло блато, но достатъчно дълбоко за човек със сакати ръце и крака: лъчът, освети тялото на Део Грациас, наполовина във водата, наполовина на брега. По влажния и хлъзгав бряг личаха следите на приличните на боксови ръкавици ръце, които се бяха опитвали да го задържат. После той пак изръмжа и Кери се спусна при него.

На Кери не му беше ясно в съзнание ли е Део Грациас, или не. Тялото му беше много тежко, за да може да го вдигне, а и той не правеше никакво усилие да му помогне. Беше топъл и мокър като купчина пръст; приличаше на част от пропадналия преди много години мост. След десет минути борба Кери успя да го извлече от водата и това беше всичко, което успя да направи. Ясно беше, че ако фенерчето

му издържи, сега трябва да отиде да потърси помощ. Дори ако африканците откажеха да дойдат с него, двама от отците сигурно щяха да му помогнат. Опита се да се изкачи на моста, но Део Грациас почна да вие като куче. Той беше вдигнал сакатата си ръка и виеше, и Кери разбра, че не е на себе си от страх. Юмрукът му се стовари върху ръката на Кери като чук и го задържа там.

Нямаше какво да се прави, освен да се чака до сутринта. Този човек можеше да умре от страх, а никой от тях двамата нямаше да умре от влагата или от москитите. Настани се до момчето колкото можеше по-удобно и на последната светлинка на фенерчето разгледа тромавите му крака. Доколкото можеше да разбере, единият му глезен беше счупен и това като че ли беше всичко. Скоро светлината толкова отслабна, че Кери можеше да види очертанието на жичката в тъмнината, като фосфоресциращо червейче; после тя съвсем угасна. Той хвана ръката на Део Грациас, за да го успокои, или по-скоро сложи ръката си до неговата; човек не може да „хване“ ръка без пръсти. Део Грациас изръмжа два пъти и после каза някаква дума. Тя звучеше като „Пенделе“. В тъмнината ръката му приличаше на камък, търпял години наред ерозията на времето.

[1] Езерните поети — поетите от така наречената „езерна школа“ — Уърдсуърт, Колридж, Сауди. — Б.пр. ↑

— И двамата имахме много време за мислене — каза Кери на доктор Колен. — Чак до към шест часа още не се беше разсъмнало достатъчно, за да го оставя. Предполагам, че беше около шест, бях забравил да навия часовника си.

— Сигурно сте прекарвали една дълга неприятна нощ.

— Прекарвал съм и по-лоши, сам. — Той като че ли търсеше пример в паметта си. — Ноци, когато нещата свършват. В известен смисъл това беше нощ, когато нещата започват. Никога не ме е тревожило много физическото неудобство. А когато след около час се опитах да преместя ръката си, той не я пусна. „Юмрукът“ му лежеше върху нея като преса. Имах странното чувство, че той има нужда от мен.

— Защо странно? — попита доктор Колен.

— Странно за мен. В живота си аз много често съм имал нужда от хора. Бихте могли да ме обвините, че съм използвал хората повече, отколкото съм ги обичал. Но да имат нужда от теб е друго чувство, успокояващо, а не възбуждащо. Знаете ли — какво значи думата „Пенделе“? Защото след като помръднах ръката си, той заговори. Никога преди това не се бях вслушвал в африканския говор. Нали знаете как човек слуша с едно ухо, както слушат децата? Не беше лесно да следя смесицата от френски и езика, на който говореше Део Грациас. А тази дума „Пенделе“ непрекъснато се повтаряше. Какво значи тя, докторе?

— Струва ми се, че е нещо като „Бункаси“, а това значи гордост, арогантност, може би известно достойнство и независимост, ако я вземете в добрия ѝ смисъл.

— Той нямаше пред вид това. Сигурен съм, че искаше да определи някакво място някъде в гарата, близо до вода, където ставаше нещо много важно за него. Последните дни в лагера той просто се задушавал; разбира се, той не употреби думата „задушавам се“, каза ми, че не му стигал въздухът, че искал да танцува и да вика, да тича и да пее. Но той, горкият, не можел да тича и да танцува, а отците нямало да бъдат възхитени от песните, които искал да пее. Затова

тръгнал да търси това място край водата. Майка му го водила там веднаж, когато бил дете, и той си спомнял как пеели и танцували, играели и се молели.

— Но Део Грациас произхожда от едно място на стотици километри оттук.

— Може би има не само едно Пенделе в света.

— Маса хора напуснаха лагера преди три ноци. Повечето от тях се върнаха. Предполагам, че тук е намесена някаква магия. Той е тръгнал много късно и не е могъл да ги догони.

— Попитах го, на кого се молят. Той ми каза, че се молели на Ису Кристо и на някой си, наречен Симон. Това Симон Петър ли е?

— Не, не е същият. Отците могат да ви разкажат за Симон. Той е умрял в затвора преди двадесетина години. Те мислят, че ще възкръсне. Тукашното християнство е много странно, но аз се питам дали апостолите ще го разпознаят толкова мъчно, както събраните съчинения на Тома Аквински. Не мислите ли, че ако Петър разбере тия съчинения, това ще е по-голямо чудо от Петдесетницата? Дори и никейската вяра, и тя ми прилича на висша математика.

— Тази дума Пенделе не ми излиза от ума.

Ние винаги свързваме надеждата с младостта — каза доктор Колен, — но понякога тя може да бъде една от болестите на века. Раковият нарастък, който неочаквано откривате у някой умиращ след една дълбока операция. Тези хора измират — о, не искам да кажа от проказата, а от нас. И последната им болест е надеждата.

— Тогава ще знаете къде да ме търсите, ако изчезна — каза Кери. Един неочакван звук накара доктора да погледне; лицето на Кери беше сгърчено от смях. Докторът с изненада разбра, че Кери се е пошегувал.

ЧАСТ ТРЕТА

ГЛАВА ПЪРВА

1

Г-н и г-жа Рике пътуваха за града на коктейл у губернатора. В едно село край пътя имаше голяма дървена клетка на колове, където на един празник веднаж годишно някакъв човек танцуваше над пламъците, запалени отдолу; в джунглите тридесет километра преди това минаха край стол, на който седеше чучело с грубия и чудовищен вид на човешко същество, направено от кокосови орехи и лико. Тези необясними предмети бяха отпечатъците от пръстите на Африка. Голи жени, намазани с бяла глина, бягаха настрана от шосето при преминаването на колата, като криеха лицата си.

Рике продума:

— Когато г-жа Гел те попита какво ще пиеш, кажи чашка Перие.

— Не може ли orange pressée^[1].

— Не, освен ако видиш кана с такъв сок на бюфета. Не бива да й създаваме труд.

Мари Рике прие сериозно съвета, после отвърна поглед от мъжа си и се загледа в мрачната стена на гората. Единственият път, който водеше навътре, беше закрит с рогозки заради някаква церемония, която белите не биваше да видят.

— Чу ли какво казах, мила?

— Да. Ще го запомня.

— И „канапетата“^[2]. Недей да ядеш много, както миналия път. Не отиваме в резиденцията, за да се нахраним. Това прави лошо впечатление.

— Няма да се докосна до нищо.

— И това е лошо. Ще изглежда, като че ли си забелязала, че не са пресни. Те обикновено не са пресни.

Малкият медал на свети Кристофър се клатушкаше като фетиш на предното стъкло на колата.

— Страх ме е — каза жената. — Всичко е толкова сложно, а и г-жа Гел не ме обича.

— Не че не те обича — обясни любезно Рике. — Само че миналия път, ако си спомняш, ти си тръгна преди жената на комисаря. Разбира се, ние не сме обвързани от тези глупави колониални правила, но няма защо да изглежда, че правим демонстрации и по общо признание, като видни търговци, ние идваме след обществените лица. Почакай да си тръгне г-жа Касен.

— Никога не мога да ги запомня по име.

— Онази дебелията. Не може да не я забележиш. Между другото, ако Кери случайно е там, не се стеснявай да го поканиш за през нощта. На такова място човек копнее за интелигентен разговор. Заради Кери аз бих понесъл дори такъв безбожник като доктор Колен. Можем да сложим още едно легло на верандата.

Но и Кери, и Колен отсъствуваха.

— Чашка Перие, ако сте сигурна, че няма да ви създаде труд — каза Мари Рике. Всички бяха избягали от градината, защото беше настъпил часът, когато един камион с ДДТ бомбардираше града с лютивата хигиенична мъгла.

Г-жа Гел грациозно донесе чашката Перие със собствените си ръце.

— Изглежда, че вие сте единствените хора, които са виждали г-н Кери. Кметът иска да му се подпише в златната книга, но той като че ли прекарва цялото си време в онова място. Не можете ли да го измъкнете заради нас?

— Ние в същност не го познаваме — отвърна Мари Рике. — Той прекара нощта у нас, когато реката беше придошла, това е всичко. Иначе не би останал. Струва ми се, че не иска да се среща с хора. Мъжът ми му обеща да не казва...

— Мъжът ви направи много добре, като каза на нас. Щяхме да изглеждаме такива глупаци, прочутият Кери да е на нашата собствена територия и ние да не знаем. Какво впечатление ви направи той, мила?

— Почти не разговарях с него.

— Казват, че в известен смисъл се ползувал с много лоша слава. Чели ли сте статията в „Тайм“? О, разбира се, вашият мъж ми я показа. Естествено, там не пишат за това. Само че така разправят в Европа. Но

не бива да забравяме, че и някои от големите светци на църквата са минали през известен период на — как да го кажа?

— За светци ли говорите, г-жа Гел? — попита Рике. — Колко хубаво уиски имате винаги.

— Не точно за светци. Говорехме за г-н Кери.

— Според мен — каза Рике, като повиши глас като надзирател в шумна класна стая, — може би покрай него в Африка ще станат най-големите неща от времето на Швайцер насам, а Швайцер в края на краищата е протестант. Когато беше у нас, видях, че е много интересен събеседник. А чухте ли последната история? — обърна се Рике към всички в стаята, като раздрънка леда в чашата си като звънец. — Казват, че преди две седмици тръгнал из джунглите, за да търси един избягал прокажен. Прекарал цялата нощ с него в гората, като го убеждавал и се молил, и накрая го убедил да се върне и да довърши лечението. През нощта валяло и човекът имал треска, та той го пазил с тялото си.

— Колко необикновено нещо — каза г-жа Гел. — Да не би той да е...

Губернаторът беше малък на ръст и късоглед, което му придаваше вид на вътрешна напрегнатост; физически той като че ли търсеше защитата на жена си, но като малките нации, горди със своята култура, беше непокорен сателит. Той каза:

— В света има повече светци, отколкото черквата признава.

Тази забележка запечатваше с официално одобрение онова, което иначе би било сметнато за ексцентрично или съмнително действие.

— Кой е този Кери? — обърна се директорът на комуналните служби към управителя на Отрако.

— Казват, че е световноизвестен архитект. Вие би трябвало да знаете. Той спада към вашата област.

— Но той не е официално тук, нали?

— Помага за новата болница в лагера за прокажени.

— Ами че аз съм виждал планове преди няколко месеца. Те не се нуждаят от архитект. Това е проста зидарска работа.

— Болницата — каза Рике, като ги прекъсна и ги привлече в кръга на своите слушатели, — от мен да знаете, е само първата стъпка. Той прави планове на една модерна африканска черква. Сам ми намекна за това. Той е проникателен човек. Каквото построи, остава

задълго. Една молитва от камък. Ето и негово преосвещенство. Сега ще разберем какво мисли черквата за Кери.

Епископът беше висока юнашка фигура с добре подстригана брада и подвижния поглед на старомоден кавалер от булевардите. Той великодушно избягваше да подава ръка на мъжете, за да не трябва да коленичат. Но жените обичаха да целуват пръстена му (това беше една форма на невинен флирт) и той охотно им позволяваше да го правят.

— Значи, имаме и един светец между нас, ваше преосвещенство — каза г-жа Гел.

— Вие ми правите твърде голяма чест. А как е губернаторът? Не го виждам тук.

— Отиде да донесе още уиски. Да ви кажа истината, ваше преосвещенство, аз нямах вас пред вид. Мъчно ще ми бъде да ви видя да станете светец, поне засега.

— Августинска мисъл — каза загадъчно епископът.

— Говорехме за Кери, прочутия Кери — обясни Рике. — Човек с неговото положение да се погребее в един лагер за прокажени, да прекара цяла нощ в джунглите и да се моли с един прокажен — ще признаете, ваше преосвещенство, че такива саможертви са рядкост. Какво мислите?

— Питам се дали играе бридж?

Както забележката на губернатора даде административно одобрение на държането на Кери, така въпросът на епископа трябваше да означава, че по своя мъдър и традиционен начин черквата премълчава мнението си.

Епископът получи чаша портокалов сок. Мари Рике го погледна, тъжно. Тя беше оставила своята чашка Перие и се чудеше къде да дене ръцете си. Епископът ѝ каза любезно:

— Трябва да научите бридж, г-жа Рике. Тука имаме толкова малко играчи!

— Боя се от картите, ваше преосвещенство.

— Ще благословя колодата и сам ще ви науча.

Мари Рике не знаеше шегува ли се епископът, или не, и затова се опита да се усмихне с една нищо незначеща усмивка.

Рике каза:

— Не мога да си представя как човек от калибъра на Кери може да работи с този безбожник Колен. Повярвайте ми, това е човек, който

не знае смисъла на думата милосърдие. Спомняте ли си, когато миналата година питах да организирам „ден на прокажения“? Той не искаше да вземе никакво участие. Каза, че не можел да си позволи да приема подаяния. Бяхме събрали четиристотин комплекта дрехи и той отказа да ги разпредели, защото не стигаха за всички. Каза, че трябвало да купи останалите от собствения си джоб, за да не предизвика завист — защо ще завивжда един прокажен? Трябва да му поговорите някой ден, ваше преосвещенство, за характера на милосърдието.

Но негово преосвещенство се беше отдалечил под ръка с Мари Рике.

— Изглежда, че мъжът ви много се занимава с този Кери — каза той.

— Мисли, че може да му говори.

— А вие толкова мълчалива ли сте? — подразни я леко епископът, сякаш наистина я беше хванал пред някое кафене на булевардите.

— Не мога да говоря на неговите теми.

— Кои теми?

— Свободната воля и милосърдието и — любовта.

— Е — любовта... все знаете нещо за нея, нали?

— Не за този вид любов обаче — отвърна Мари Рике.

[1] Портокалов сок (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Вид сандвичи. — Б.пр. ↑

Когато г-н и г-жа Рике се накунаха да си вървят — те трябваше дълго да чакат г-жа Касен — Рике беше пил до границата на опасното; беше преминал от крайна любезност към недоволство, онзи вид всеобемашо недоволство, което, след като изследва грешките в чуждите характери, продължава с изследване на собствения характер. Мари Рике знаеше, че ако на този етап можеш да го накараш да вземе едно хапче за сън, всичко ще бъде в ред; той вероятно щеше да заспи преди да достигне онази област, която като отворените врати в някои квартал с червени фенери водеше неизбежно до пола.

— Понякога — каза Рике — искам да имаме епископ с по-широки духовни интереси.

— Той беше много любезен с мен — отвърна Мари Рике.

— Предполагам, че ти е говорил за карти.

— Предложи ми да ме научи бридж.

— Предполагам, че знае, че съм ти забранил да играеш карти.

— Откъде ще знае? Аз не съм казвала никому.

— Не искам жена ми да се превърне в истинска колонистка.

— Мисля, че вече съм такава. — И тя добави тихо: — Не бих искала да се различавам от другите.

— Да прекарваш цялото си време в клюки... — каза той рязко.

— Само да можеш. Как бих искала да мога. Да можеше някой да ме научи...

Винаги ставаше така. Тя пиеше само една чашка Перие, но неговият дъх на алкохол я караше да говори така, като че ли уискито беше навлязло в собствената ѝ кръв; онова, което казваше тогава, беше винаги твърде близко до истината. Истината, за която някой някога беше писал, че ни правела свободни, дразнеше Рике така, както го дразнеха кожичките над ноктите му, когато се забелваха. Той каза:

— Каква глупост. Ти говориш така, за да правиш впечатление. Понякога ми напомняш г-жа Гел.

Гората им пееше нестройно от двете страни и шумовете ѝ заглушаваха шума на мотора. Тя мечтаеше за магазините по стръмната улица Намюр: през арматурното табло на колата се опитваше да

разгледа една витрина с обувки. Протегна крак към спирачката и пошепна:

— Аз нося номер шести.

— Какво каза?

— Нищо.

При светлината на фаровете тя видя край пътя клетката на подпори като някакъв марсианец.

— Придобиваш лошия навик да си говориш сама на себе си.

Тя не отвърна. Не можеше да му каже: „Няма с кого да говоря“ за сладкарницата на ъгъла, за деня, в който сестра Тереза си счупи глезена, за плажа през август с родителите ѝ.

— За много неща вината е моя — каза Рике, достигайки втория си етап. — Това ми е ясно. Не можах да те науча на истинските ценности, както ги виждам аз. Какво можеш да очакваш от управителя на една фабрика за кокосово масло? Аз не съм създаден за такъв живот. Мисля, че дори и ти би могла да видиш това. — Суетното му жълто лице висеше като маска между нея и Африка. После додаде: — Когато бях млад, исках да стана свещеник.

Той сигурно ѝ казваше това, пиян, поне веднаж месечно, откакто бяха женени, и тя винаги си спомняше първата им нощ в хотела в Антверпен, когато той се надигна от гърдата ѝ като полуизпразнен чувал и се стовари до нея. Почувствувала известна нежност, защото мислеше, че по някакъв начин не е отговорила на изискванията му, тя докосна рамото му (твърдо и закръглено като шведска гулия в чувала), а той я попита грубо: — Не си ли задоволена? Мъжът не може да продължава до безкрайност. — После ѝ обърна гръб. Черковният медал, който винаги носеше, се беше извил през време на прегръдката им и сега висеше отзад на врата му и я гледаше с упрек. Тя поиска да се защити: — Ти се ожени за мен. И аз зная нещо за въздържаността — калугерките са ме научили. — Но въздържаността, на която я бяха учили, беше нещо, което тя свързваше с чисти бели дрехи, светлина и учтивост, а неговата приличаше на парче стар чул в пустинята.

— Какво каза?

— Нищо.

— Ти не се интересуваш дори когато ти разкривам най-дълбоките си чувства.

Тя каза нещастно:

— Може би беше грешка.

— Каква грешка?

— Че се ожени за мен. Аз бях много млада.

— Искаш да кажеш, че съм много стар, за да те задоволя.

— Не, не. Нямах пред вид...

— Ти познаваш само един вид любов, нали? Мислиш ли, че светците са изпитвали този вид любов?

— Не познавам никакъв светец — каза тя отчаяно.

И не можеш да допуснеш, че аз съм способен по своя скромнен начин да премина през Тъмната Нощ на Душата? Аз съм само мъжът ти, който дели с теб леглото...

— Не разбирам — пошепна тя. — Моля ти се, не разбирам.

— Какво не разбираш?

— Мислех, че любовта трябва да те направи щастлив.

— Това ли ви учеха в манастира?

— Да.

Той изправи една гримаса, като дишаше тежко, и колата моментално се изпълни с миризма на „Ват 69“. Минаха край мрачната фигура на стола; приближаваха до дома си.

— Какво мислиш? — попита той.

Тя се беше върнала в магазина на улица Намюр и гледаше възрастния човек, който нежно, много нежно наместваше крака ѝ в една обувка с тънък висок ток.

— Нищо — отговори тя.

Рике каза с неочаквано любезен глас:

— Ето случай за молитва.

— За молитва ли? — Тя разбра, но без облекчение, че кавгата е свършена, защото знаеше също от опит, че след като отмине дъждът мълнията винаги пада по-близко.

— Когато нямам за какво друго да мисля, искам да кажа, че *имам* за какво да мисля, винаги прочитам Отче наш, Аве Мария или една молитва на покаяние.

— Покаяние ли?

— Кая се, че съм се ядосал несправедливо на едно мило дете, което обичам. — Той сложи ръка на бедрото ѝ и пръстите му започнаха да мачкат нежно коприната на полата ѝ, като че ли търсеха някакъв мускул, за да се заловят за него. Ръждясалите изоставени цилиндри

навън показваха, че се приближават до къщата; на завоя щяха да видят светлините на спалните.

Тя искаше да си отиде направо в стаята, малката топла неприветлива стая, където той понякога ѝ позволяваше да остане сама през опасните ѝ периоди в месеца, но той я спря с едно докосване; в действителност и тя не очакваше да се измъкне. Той каза:

— Нали не ми се сърдиш, Мави? — Рике винаги фъфлеше името ѝ като дете в моментите, когато най-малко се чувствуваше дете.

— Не. Само че — няма да е безопасно. — Надеждата ѝ да се избави беше в това, че той се боеше да не би да имат деца.

— Хайде, хайде. Аз погледнах календара преди да излезем.

— Последните два месеца бях толкова нередовна.

Веднаж тя си беше купила иригатор, но той го намери и го изхвърли и после ѝ чете лекция, колко значителна и неестествена е постъпката ѝ, и говори толкова дълго и емоционално на темата за християнския брак, че лекцията свърши на леглото.

Той я прегърна през кръста и внимателно я притегли към посоката, която желаше.

— Тази вечер ще рискуваме — каза той.

— Но сега е най-лошото време. Обещавам ти...

— Църквата не иска от нас да избягваме всички рискове. Не бива да злоупотребяваме с несигурния период, Мави.

Тя се примоли:

— Нека да отида за момент в стаята си. Оставила съм си там нещата, — защото мразеше да се съблича пред изпитателния му поглед. — Няма да се бавя. Обещавам ти, че няма да се бавя.

— Ще те чакам — увери я Рике.

Тя се съблече толкова бавно, колкото смееше, и взе палтото на пижамата си изпод възглавницата. Тук имаше място само за едно малко желязно легло, стол, гардероб и шкаф. На шкафа имаше снимка на родителите ѝ щастливи възрастни хора, които се бяха оженили късно и имаха само едно дете. Имаше и една илюстрирана картичка от Брюж, пратена от нейна братовчедка, и един стар брой на „Тайм“. Тя беше скрила ключа под шкафа и сега отключи най-долното чекмедже. В него имаше таен музей: един много чист католически требник, подарен ѝ за конфирмацията, морска мида, програмата на един концерт в Брюксел, католическата история на Европа от Андре Лъожьон в един

том за учащи се и една тетрадка, с есе върху религиозните войни, което беше писала в последния клас (получила беше най-високата бележка). Сега прибави към сбирката си стария брой на „Тайм“. Лицето на Кери покри историята на Лъожьон; то лежеше там като дисонанс между реликвите от детинството ѝ. Тя точно си спомняше думите на г-жа Гел: „В известен смисъл той се ползувал с много лоша слава“. Заклучи чекмеджето и скри ключа — рисковано беше да се бави повече. После тръгна през верандата към тяхната стая, където Рике се беше проснал гол под мрежата против москити на двойното легло, над което имаше дървен кръст. Той приличаше на удавник, хванат в мрежа — космите по краката и корема му приличаха на водорасли; но при влизането ѝ той моментално оживя и повдигна единия край на мрежата.

— Ела, Мави — рече той.

Колко пъти учителите ѝ по религия и бяха казвали, че християнският брак символизира брака на Исус с неговата църква.

ГЛАВА ВТОРА

1

Със старомодна учтивост игуменът смачка пурата си, но г-жа Рике още не беше седнала и той разсеяно запали нова. Бюрото му беше отрупано с каталози за метални изделия и парчета хартия, на които беше правил сложни изчисления, които винаги излизаха различни. Той беше лош математик — при него умножението беше сложна форма на събиране, а делението се заместваше от серии изваждане. Един от каталозите беше отворен на снимката на едно биде, което игуменът беше взел за нов вид леген за миене на крака. Когато г-жа Рике влезе, той се опитваше да пресметне може ли да купи три дузини за лагера: те бяха тъкмо подходящи за миене краката на прокажените.

— О, г-жа Рике, вие сте неочаквана посетителка. Мъжът ви ли ви е...

— Не.

— Това е дълъг път за сам човек.

— До Перенови имах компания. Нощта прекарах у тях. Мъжът ми ме помоли да ви донеса два варела масло.

— Колко любезно от негова страна.

— Страх ме е, че правим твърде малко за лагера.

На игумена му хрумна, че би могъл да помоли Рике да им достави няколко от новите легени, но не знаеше колко могат да дадат. За този, който няма нищо, всеки човек с пари изглежда богат — дали да поиска един леген или всичките три дузини? Той започна да обръща снимката към Мари Рике предпазливо, за да изглежда като че ли само прехвърля книгата си. Колко лесно щеше да му бъде да заговори, ако тя беше извикала: — Какъв интересен нов леген, — тъй че той да може да продължи, като каже...

Вместо това тя го обърка, като промени темата:

— Как вървят плановете за новата черква, отче?

— Каква нова черква?

— Мъжът ми каза, че строите чудна нова черква, голяма като катедрала, в африкански стил.

— Каква невероятна мисъл. Ако имах пари за такова нещо — на всичките си парчета хартия той не би могъл да изчисли стойността на една „черква като катедрала“, — можехме да построим сто къщи, всяка с леген. — Той още малко обърна каталога към нея. — Доктор Колен никога не би ми простил, че прахосвам парите за черква.

— Чудно защо мъжът ми...

Дали беше възможно, чудеше се игуменът, това да е намек, че Рике бяха готови да финансират... Той мъчно можеше да повярва, че управителят на една фабрика за кокосово масло е разбогатял достатъчно, но, разбира се, г-жа Рике можеше да е получила наследство. Естествено, наследството ѝ щеше да бъде тема за разговори в Люк, но той ходеше в града само веднаж в годината. Той каза:

— Както знаете, старата черква ще ни служи още дълго време. Само половината от нашите хора са католици. Пък и няма смисъл от голяма черква, ако хората още живеят в глинени хижи. Сега нашият приятел Кери вижда някаква възможност да намали с една четвърт стойността на една къща. До неговото идване тук ние бяхме такива дилетанти!

— Мъжът ми разказа на всички, че Кери строи черква.

— О, не, ние го използваме по-добре. А и новата болница далеч не е готова. Всичките пари, които изпросим или докопаме, трябва да отидат за обзавеждането ѝ. Аз тъкмо преглеждах тези каталози...

— Къде е сега г-н Кери?

— О, предполагам, че работи в стаята си, освен ако не е с доктора.

— Всички говореха за него у губернатора преди две седмици.

— Горкият Кери.

Едно малко черно дете, не по-високо от шестдесет сантиметра, влезе, в стаята, без да чука, промъквайки се като ивица сянка от обедния блясък навън. То беше съвсем голо и малкото му пискюлче висеше като бобова шушулка под големия му корем. То отвори едно чекмедже от бюрото на игумена и извади един бонбон. После пак си излезе.

— Те говориха много хубави неща — каза г-жа Рике. — Вярно ли е, че прислужникът му се изгубил...

— Случи се нещо подобно. Не знам какво казват те.

— Че стоял цяла нощ при него и се молил...

— Кери не е от хората, които се молят.

— Мъжът ми много го цени. Толкова малко хора има, с които мъжът ми може да разговаря. Той ме помоли да дойда тук и да поканя...

— Много сме ви благодарни за двата варела масло. Онова, което ни спестявате с тях, можем да похарчим... — Той обърна снимката на бидето още малко към г-жа Рике.

— Как мислите, мога ли да говоря с него?

— Там е бедата, г-жа Рике, че сега е часът му за работа.

Тя каза умолително:

— Искам само да мога да кажа на мъжа ми, че съм го поканила, — но тихият ѝ беззвучен глас не съдържаеше явна молба, а игуменът гледеше другаде, в картинката на един леген, който не съвсем разбираше.

— Какво мислите за това? — попита той.

— Кое?

Този леген за миене на крака. Искам да поръчам три дузини за болницата.

Понеже тя замълча, той я погледна и видя с изненада, че се изчервява. Мина му през ума, че е много красива жена и каза:

— Мислите ли...

Тя се смути, като си спомни двусмислените шеги на по-дръзките си другарки в манастира.

— Това в същност не е леген за крака, отче.

— Какво може да бъде тогава?

Г-жа Рике отговори с искрица хумор:

— По-добре попитайте доктора — или Кери. — После се размърда на стола си и игуменът взе това като знак, че ще си тръгва.

— Пътят до Перенови е много дълъг, мила. Мога ли да ви предложа чашка кафе, или чаша бира?

— Не. Не, благодаря.

— Или малко уиски? — През дългите си години на въздържание игуменът не беше научил, че уискито е твърде силно за обедното

слънце.

— Не, благодаря. Моля ви се, отче, знам, че сте зает. Не искам да ви досаждам, но ако можех само да видя г-н Кери и да го помоля...

— Ще му предам съобщението ви, мила. Обещавам ви, че няма да забравя. Ето, вижте, записвам си. — Той се замисли, коя от сметките да повреди с бележката си — „Кери — Рике“. Не му беше възможно да й каже, че е обещал на Кери да не позволява да го безпокоят, „особено онова благочестиво говедо Рике“.

— Това не е достатъчно, отче. Не е достатъчно. Обещах лично да го видя. Той няма да ми повярва, че съм се опитала.

Тя млъкна и игуменът си помисли: „Действително ми се струва, че ще ми поиска бележка, каквато децата носят в училище, че наистина са били болни.“

— Дори не съм сигурен къде е — каза игуменът, като наблегна на думата „сигурен“, за да избегне една лъжа.

— Ако можех просто да го потърся.

— Не можем да ви оставим да ходите на това слънце. Какво ще каже мъжът ви?

— И аз от това се боя. Никога няма да ми повярва, че съм направила всичко, което съм могла. — Тя явно беше готова да заплаче и това я правеше да изглежда по-млада, тъй че на сълзите й лесно можеше да не се обърне внимание, както на леките безсмислени скърби на детинството.

— Да ви кажа ли какво — реши игуменът, — ще го извикам на телефона, ако линията е в ред.

— Знам, че той не обича мъжа ми — промълви тя с тъжна откровеност.

— Мило дете, вие само си въобразявате. — Той се обърка. После продължи: — Кери е странен човек. Никой от нас не го познава истински. Може би не обича никого от нас.

— Но стои при вас. Не ви отбягва.

Прониза го яд срещу Кери. Тези хора му бяха изпратили два варела масло. Сигурно заслужаваха в замяна малко любезност. Той каза:

— Почакайте тук. Ще проверя дали Кери е в стаята си. Не можем да ви оставим да го търсите из целия лагер...

Излезе от кабинета си и като зави край ъгъла на верандата, запъти се към стаята на Кери. Мина край стаите на отец Тома и отец Пол, които не се отличаваха една от друга по нищо лично свое, освен по индивидуалния избор на кръстовете и по различната степен на нечистота; после край параклиса; тогава опря пред стаята на Кери. Това беше единствената стая, в която нямаше никакви символи, нямаше почти нищо. Никакви снимки на някакво градче или роднина. Дори сред обедната жега стаята направи на игумена впечатление на студена и сурова, като гроб без кръст. Когато Игуменът влезе, Кери седеше на масата и пред него лежеше писмо. Той не вдигна поглед.

— Извинете, че ви смуцавам — каза игуменът.

— Седнете, отче. Един момент, да дочета писмото. — Кери обърна страницата и попита: — Как завършвате писмата си, отче?

— Зависи. Ваш брат во Христа, може би.

— *Toute à toi*^[1]. Помня, че и аз съм употребявал тази фраза. Колко фалшиво ми звучи сега.

— Имате гост. Удържах думата си и ви защитавах до последна капка кръв, но не мога повече. Инак не бих ви безпокоил.

— Радвам се, че дойдохте. Не ми е приятно да седя сам с това. Виждате ли — пощата ме намери. Как са узнали, че съм тук? Да не би този проклет местен вестник в Люк да се разпространява и в Европа?

— Г-жа Рике е тука, пита за вас.

— Добре поне, че не е мъжът й.

Той взе плика.

— Вижте, научила е дори точния номер на пощенската кутия. Какво търпение. Сигурно е писала на ордена.

— Коя е тя?

— Някога ми беше любовница. Заряха я преди три месеца, горката жена, — но тава е лицемерие. Не изпитвам никакво съжаление. Извинете, отче. Не исках да ви поставям в неудобно положение.

— Не вие, а г-жа Рике ме постави в неудобно положение. Тя ни донесе два варела масло и иска да говори с вас.

— Толкова много ли струвам?

— Мъжът и я изпратил.

— Такива ли са обичаите тук? Кажете му, че не се интересувам.

— Тя само ви носи покана, горката. Не можете ли да я видите и да й кажете не? Струва ми се, че я е страх да се върне, ако не може да

каже, че е говорила с вас. Нали не се боите от нея?

— Маже би. В известен смисъл.

— Простете ми, г-н Кери, но вие не ми приличате на мъж, който се бои от жените.

— Никога ли не сте срещали прокажен, отче, който се бои да си удари пръстите, защото знае, че вече няма да го болят?

— Виждал съм хора, които се радват, когато чувствата им се върнат, дори чувството на болка. Но трябва да дадете на болката някаква възможност.

— Човек може да има и илюзия на болка. Попитайте ампутираните. Добре, отче, доведете я. Това все пак е много по-добре, отколкото да видя противния ѝ мъж.

Игуменът отвори вратата, и там на прага, под слънчевата светлина, стоеше жената на Рике с отворена уста, като човек изненадан от фотографическия апарат в някой нощен клуб, погледнал в светкавицата с неприятна гримаса на болка. Тя рязко се обърна и тръгна към мястото, където беше паркирана колата ѝ, и те чуха несръчните ѝ опити да запали мотора. Игуменът я беше последвал. Една върволица жени, които се връщаха от пазара, го забавиха. Той потича малко подир колата, все още с пура в устата и с килнат бял тропически шлем, но тя мина през голямата арка с името на лагера, докато прислужникът ѝ наблюдаваше любопитно чудатостите на игумена през страничното прозорче. Той се върна куцукайки, защото си беше ударил един пръст на крака.

— Глупаво дете — каза той, — защо не остана в стаята ми? Можеше да прекара нощта при монахините.

— Няма да стигне Перенови преди мръкване. Дано само може да се разчита на прислужника ѝ.

— Мислите ли, че е чула?

— Разбира се, че е чула. Не може да се каже, че понижихте глас, когато говорехте за Рике. Ако обичате някого, не е голямо удоволствие да чуете колко неприятен е...

— А много по-лошо е, отче, когато съвсем не го обичате.

— Тя, разбира се, го обича. Той ѝ е мъж.

— Любовта не е характерна черта на брака, отче.

— Те са католици.

— Нито на католиците.

— Тя е добра млада жена — каза упорито игуменът.

— Да, отче. И в каква пустиня живее там сама с този мъж. — Той погледна писмото на масата и тази фраза на жертвоприношение, която всеки е употребявал, а някой и искрено — *Toute à to*. Мина му през ум, че човек все още може да чувства отражението на чуждата болка и когато е престанал да чувства своята собствена. Сложи писмото в джоба си: редно беше да чувства поне търкането на хартията. — Тя е далеч от Пенделе — каза той.

— Какво е Пенделе?

— Не знам — танци в къщата на някой приятел, младеж с просто светло лице, който в неделя ходи на черква със семейството си и навярно заспива в самотно легло.

— Хората трябва да пораснат. Ние сме призвани за по-сложни неща от тези.

— Нима?

— Докато сме деца, ние мислим като деца.

— По цитати от Библията аз не мога да се сравнявам с вас, отче, но в нея сигурно има писано, че трябва да бъдем като малки деца, ако трябва да наследим... Ние сме израсли по-скоро зле. Усложненията са станали твърде сложни — трябвало е да спрем при амебата — не, далеч преди нея, при силикатите. Ако вашият бог е искал възрастен свят, трябвало е да ни даде ум на възрастни.

— Повечето от нас сами си създават усложнения, г-н Кери.

— Тогава защо ни е дал полови органи, ако е искал да мислим ясно? Един лекар не предписва възбудително за ясна мисъл.

— Мисля, че казахте, че нямате никакви интереси.

— Нямам. Минал съм отвъд, при нищото. И все пак не обичам да се оглеждам назад — каза той и писмото нежно прошумя, когато се помести.

— Угризенията са един вид вяра.

— О не, не са. Вие се опитвате да привлечете всичко в мрежата на вашата вяра, отче, но не можете да откънете всички добродетели. Добротата не е християнска, саможертвата не е християнска, милосърдието не е християнско, разкаянието също не е. Предполагам, че пещерният човек е плачел, като види сълзите на друг. Не сте ли виждали дори куче да плаче? Когато светът изстине и най-последно проличи празнотата на вашата вяра, сигурно ще има някой объркан

глупак, който ще покрива тялото на друг със своето собствено, за да му даде топлина за още един час живот.

— Вярвате ли в това? Спомням си като казахте веднаж, че не сте способен за обич.

— Така е. И най-ужасното е, че знам, че някой ще покрие моето тяло. Почти сигурно някоя жена. Те имат страст към мъртвите. Техните молитвеници са натъпкани с възпоменателни картички.

Игуменът смачка пурата си и веднага запали нова, като тръгна към вратата. Кери извика след него:

— Отишъл съм много далеч, нали? Махнете тази жена и глупавите ѝ сълзи! — И той яростно удари с юмрук по масата, защото му се стори, че си е послужил с израз, който се употребява само за белязаните от бога.

Когато игуменът си отиде, Кери извика Део Грациас, който влезе, като се подпираше на трите си крака без пръсти. Той веднага се огледа, за да види дали трябва да изхвърли легена.

— Не е това — каза Кери. — Седни. Искам да те попитам нещо.

Той остави патерицата си и прекна на земята. Без пръсти дори да седнеш е неудобно. Кери запали цигара и я сложи в устата му. После попита:

— Ще ме вземеш ли с теб следния път, когато си тръгнеш оттук?

Момчето не отговори. Кери каза:

— Не, няма нужда да ми отговаряш. Разбира се, че няма да ме вземеш. Каж ми, Део Грациас, на какво приличаше водата? На голямата река долу ли?

Той поклати глава.

— Като езерото в Бикоро?

— Не.

— На какво приличаше, Део Грациас?

— Тя падаше от небето.

— Водопад ли?

Но в тази област на реки и гъсти джунгли думата не означаваше за Део Грациас нищо.

— Тогава ти си бил дете на гърба на майка си. Имаше ли много други деца?

Той пак поклати глава.

— Каж ми какво стана?

— Nous é tions hetireux^[2] — отвърна Део Грациас.

[1] Само твоя (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Бяхме щастливи (фр.). — Б.пр. ↑

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА

ГЛАВА ПЪРВА

1

Кери и доктор Колен седяха на стълбите на болницата в прохладата на ранната утрин. Всяка колона хвърляше сянка и във всяка сянка се беше свил някой пациент. Оттатък пътя игуменът стоеше пред олтара и служеше литургия, защото беше неделя сутрин. Черквата нямаше стени, а решетки от тухли, за да пазят сянка, тъй че Кери и Колен можеха да наблюдават богомолците, чийто фигури изглеждаха като модели-образци за изрязване с трионче; монахините на столове на първия ред, а зад тях прокажените на дълги тридесет сантиметра високи каменни пейки, защото камъкът можеше да се дезинфекцира по-добре и по-бързо от дървото. От такова разстояние това беше весела картина, със слънчевите петна върху белите раса на монахините и пъстрите широки рокли на жените. Гривните, които жените носеха на бедрата си, тракаха като броеници, когато коленичеха да се молят, а разстоянието и тухлените решетки, които скриваха нозете им, бяха излекували техните осакатявания. На най-горното стъпало зад доктора седеше болният от елфантиазис старец, който беше подпрял тестикулите си на по-долното стъпало. Говореха шепнешком, така че гласовете им да не смущават литургията, която продължаваше оттатък пътя — чуваше се шепот, звън, тракане, шумолене, движение на отделни хора, неща, на които и двамата почти бяха забравили смисъла, толкова отдавна не бяха присъствували на черковна служба.

— Действително ли е невъзможно да се оперира? — попита Кери.

— Много е рисковано. Сърцето му сигурно няма да издържи упойката.

— И сега трябва да влачи това нещо чак до смъртта си?

— Да. То не тежи толкова, колкото изглежда. Но е несправедливо да страда и от това, освен от проказата, нали?

От черквата отсреща се чуха въздишки и шум, когато богомолците седнаха. Докторът каза:

— Един ден ще измъкна малко пари от някого и ще поръчам няколко стола на колела за най-тежките случаи. Разбира се, за този ще трябва специален стол. Един прочут черковен архитект би ли могъл да начертае стол за подути тестикули?

— Ще ви направя чертежа — отвърна Кери.

Гласът на игумена стигаше до тях през пътя. Той четеше проповед на някаква смесица от френски и креолски; тук-там се промъкваха и фламандски фрази, и една-две думи, които Кери сметна за монго или някакъв друг език на племената край реката.

— И истина ви казвам, че се засрамах, когато този човек ми каза: Вие, християните, сте големи крадци — крадете едно, крадете друго, непрекъснато крадете. О, знам, че не крадете пари. Не се промъквате в хижата на Томас Оло, за да му откраднете новото радио, но все пак сте крадци, и при това от най-лошите. Като видите някой човек, който живее с една жена и не я бие и се грижи за нея, когато има болки от лекарствата в болницата, вие казвате, че това е християнска любов. Отивате в съда и чувате един добър съдия, който казва на хлапето, откраднало захар от долапа на белия човек: „Ти си хлапе, което е постъпило лошо. Аз няма да те накажа, а пък ти няма да идваш вече тука. Няма какво повече да говорим за захар“, и вие казвате, че това е християнска милост. Но вие сте много големи крадци, като казвате това — вие крадете любовта на единия и милостта на другия. Защо, когато видите някой човек с нож в гърба, който умира, защото кръвта му изтича, не кажете: „Ето християнски гняв?“

— Струва ми се, че той в същност отговаря на нещо, казано от мен — рече Кери и изкриви устни, в което Колен беше почнал да разпознава някакъв зародиш на смях, — но аз не се изразих точно така.

— Защо не казахте, когато Хенри Окапа си купи нов велосипед и някой дойде и му счупи спиращката: „Ето християнска завист.“ Вие сте като човек, който краде само хубавите плодове и оставя лошите да гният на дървото.

— Добре. Вие ми казвате, че съм крадец номер едно, но аз ви казвам, че правите голяма грешка. Всеки може да се защитава пред съдията си. Всички вие в тази черква сега сте мои съдии, и ето защитата ми.

— Отдавна не съм слушал проповед — каза доктор Колен. — Не ви ли напомня дългите скучни часове на детството?

— Вие се молите на Исус — продължи игуменът, като сви по навик уста, като че ли местеше пурата от единия ъгъл в другия. — Но Исус не е просто свят човек. Исус е бог и Исус е създал света. Когато пеете песен вие сте в песента, когато печете хляб, вие сте в хляба, когато раждате бебе, вие сте в бебето, и понеже Исус ви е създал, той е във вас. Когато вие любите, Исус люби, когато проявявате милост, Исус е милостив. Но когато мразите или завиждате, това не е Исус, защото всичко, създадено от Исус, е добро. Лошите неща не съществуват — те са нищо. Омразата не значи любов. Завистта не значи справедливост. Те са просто празно място, където би трябвало да бъде Исус.

— Той смята за решени цял куп спорни въпроси — рече доктор Колен.

— Аз ви казвам сега, че когато човек люби, той трябва да е християнин. Когато проявява милост, трябва да е християнин. Да не мислите, че в това село единствените християни сте вие — вие, които идвате на черква? Има един лечител, който живее при кладенеца зад къщата на Мари Акимбу и се моли на Нзамбе и прави лоши лекарства. Той се моли на лъжлив бог, но когато веднъж едно дете се разболя, а баща му и майка му бяха в болницата, той не взе пари; даде лошо лекарство, но не взе пари; той води дълъг разговор с Нзамбе за детето, но пари не взе. Аз ви казвам, че тогава той беше християнин, по-добър християнин от човека, който счупи велосипеда на Хенри Окапа. Той не вярва в Исус, но е християнин. Аз не съм крадец, за да открадна неговото милосърдие и да го дам на Исус. Аз давам на Исус само онова, което той е създал. Исус е създал любовта, той е създал милосърдието. У всеки човек на света има нещо, създадено от Исус и дотолкова всеки човек на света е християнин. Тогава как мога да бъда крадец? Няма толкова лош човек, който поне веднаж в живота си да не е проявил в сърцето си нещо, създадено от бога.

— Това и двама ни ще направи християни — каза Кери. — Чувствувате ли се християнин, Колен?

— Не се интересувам от това — отвърна Колен. — Бих искал само християнството да можеше да намали цената на кортизона, това е всичко. Хайде да вървим.

— Мразя опростителството — отвърна Кери, като продължи да седи.

Игуменът рече:

— Не ви казвам да вършите добро от любов към бога. Това е много мъчно. Твърде мъчно за повечето от нас. Много по-лесно е да проявите милосърдие, защото някое дете плаче, или да любите, защото някое момиче или някой младеж се харесва на очите ви. Това не е лошо, това е добро. Помнете само, че любовта, която чувствувате, и милосърдието, което проявявате, са ви дадени от бога. Трябва да продължавате с тях и може би, ако се молите по християнски, ще ви бъде по-лесно да проявите милосърдие втори и трети път...

— И да любите второ и трето момиче — каза Кери.

— Защо не? — попита докторът.

— Милосърдие... любов... каза Кери. — Той не знае ли, че има хора, които са убивали от любов и от милосърдие? Когато свещеник произнася тези думи, те звучат така, като че ли нямат смисъл извън расото и черковните събрания.

— Мисля, че то е противното на онова, което той се опитва да каже.

— Да не иска да упрекваме бога за любовта? Аз по-скоро бих упрекнал хората. Ако има бог, нека поне бъде невинен. Хайде, Колен, да вървим, преди да сте повярвали, че сте неосъзнат християнин.

Станаха и тръгнаха към диспансера под мърморенето на „Веруюто“.

— Горкият човек — промълви Колен. — Животът му е тежък и не получава голяма благодарност, а за всекиго прави всичко, каквото може. Ако вярва, че съм таен християнин, това е удобно за мен, нали? Няма много свещеници, които биха били щастливи да работят с колега-атеист.

— Той би трябвало да научи от вас, че един интелигентен човек може да си уреди живота и без бог.

— Моят живот е по-лек от неговия — аз имам рутина, която ми запълва деня. Познавам кога някой е излекуван по отрицателните реакции на кожата. Няма реакции на кожата за добри постъпки. Какви бяха мотивите ви, Кери, когато тръгнахте след вашето момче в гората.

— Любопитство. Гордост. Не християнска любов, уверявам ви.

Колен заяви:

— Все пак вие говорите така, като че ли сте изгубили нещо, което сте обичали. Аз не съм. Мисля, че винаги съм харесвал хората. Това е много по-безопасно от любовта. Не изисква жертви. Кой е вашата жертва, Кери?

— Сега нямам. Здрав съм. Излекуван съм, Колен — добави той неубедително.

Отец Пол си сипа от това, което трябваше да бъде суфле със сирене, после си наля чаша вода, за да го прокара по-лесно. Той каза:

— Кери постъпва умно като обядва днес с доктора. Не можете ли да убедите сестрите да променят plat du jour^[1]. В края на краищата неделата все пак е празник.

— Предполага се, че това е удоволствие за нас — отвърна игуменът. — Те мислят, че ние го очакваме с нетърпение през цялата седмица. Не ми се иска да ги разочаровам, горките. Те употребяват сума яйца.

Монахините готвеха за цялата къща на монасите и храната трябваше да се носи половин километър под слънцето. На монахините не им минаваше и през ум, че това може да е гибелно за суфлетата и омлетите и дори за следобедното кафе.

Отец Тома се обади:

— Не мисля, че Кери държи много на храната си.

Той беше единственият свещеник в лагера за прокажени, с когото игуменът се чувствуваше неудобно; той като че ли все още носеше със себе си напрежението и тревогите от семинарията. Беше я напуснал по-отдавна от всички други, но изглеждаше осъден на вечна и нещастна младост; чувствуваше се зле с хората, които бяха пораснали и се интересуваха повече от проблемите на електрическите централи или от производството на тухли, отколкото от заниманията с душите. Душите можеха да почакаат. Тяхна беше вечността.

— Да, той е добър гост — отвърна игуменът, като се отклони малко от линията, по която по негови подозрения отец Тома искаше да тръгне.

— Сега имаме достатъчно пари — обърна се игуменът към всички — за електрически вентилатор в склада за храната.

— Сега ще имаме климатични инсталации в стаите си — каза отец Жан, — и аптека, и последните филмови списания със снимки на Бриджит Бардо. — Отец Жан беше висок, бледен и мършав човек с брада, която стърчеше като неподкастрен плет. Преди да постъпи в ордена той се беше славил като блестящ теолог-моралист и сега

грижливо поддържаше ролята на филмов маниак, като че ли това щеше да му помогне да заличи едно грозно минало.

— Аз бих предпочел едно сварено яйце за неделния обяд — призна си отец Пол.

— Няма да ви хареса сварено старо яйце обади се отец Жан, като си сипа още суфле; въпреки вида си на смъртник, той имаше апетит на фламандец.

— Нямаше да са стари — каза отец Жозеф, — ако се бяха научили да гледат кокошките както трябва. Аз съм готов да дам няколко души от моите хора, за да им направят подходящи кокошарници за интензивно производство. От къщите им лесно ще се прокара електрическа енергия...

Брат Филип се обади за пръв път. Той винаги неохотно се намесваше в разговора на хора, които според него принадлежаха към друга по-малко светска среда.

— Електрически вентилатори, кокошарници; внимавайте, отче, да не претоварите динамото, преди още да сте свършили с изброяването им.

Игуменът чувствуваше, че отец Тома изгаря от нетърпение до него. Той попита тактично:

— А новите класни стаи, отче? Имате ли всичко каквото ви трябва?

— Всичко освен учител по катехизис, който да знае основата на вярата.

— О, щом може да преподава азбуката. Началото си е начало.

— А аз си мислех, че катехизисът е доста по-важен от азбуката.

— Рике се обади по телефона тази сутрин — намеси се отец Жан, идвайки на помощ на игумена.

— Кого търсеше?

— Кери, разбира се. Каза, че искал да предаде нещо — нещо за някакъв англичанин, но отказа да ми го съобщи. Заплаши ме, че ще намине скоро някой ден, когато фериботите почнат да работят. Попитах го, не може ли да донесе няколко филмови списания, но той отговори, че не четял такова нещо. Исква също да вземе книгата на отец Гаригу-Лагранж върху предопределението.

— Има моменти — каза игуменът въздържано, — когато почти съжалявам, че Кери дойде.

— Трябва много да се радваме — отвърна отец Тома — на всички дребни неудобства, които той ни донесе. Ние не живеем много безпокоен живот. — Суфлето, което си беше сипал, стоеше непокътнато на чинията му. Той омеси късче хляб на твърдо топче и го глътна с вода като хап. — Докато е тук, не можете да очаквате хората да ни оставят на мира. Той е не само прочут човек. Той е човек с дълбока вяра.

— Това не съм забелязал — заяви отец Пол. — Тази сутрин го нямаше на литургията.

Игуменът запали нова пура.

— О, не, беше. И мога да ви кажа, че не откъсна поглед от олтара. Седеше отгатък пътя при болните. Това не е по-лош начин да присъствуваш на литургията, отколкото да седиш на първия ред с гръб към прокажените, нали?

Отец Пол отвори уста, за да отговори, но игуменът го спря с тайно намигване.

— Във всеки случай това е милостив начин на изразяване — каза игуменът. Той закрепил пурата си на ръба на чинията и стана, за да прочете благодарствената молитва. После се прекръсти и пак взе пурата. — Отец Тома, можете ли да ми отделите една минута? — попита той.

Игуменът тръгна към стаята си, където настани отец Тома в креслото до картотеката, което пазеше за гости. Отец Тома го следваше напрегнато, седнал изправен като кобра, която наблюдава мангуста.

— Ще запалите ли една пура, отче?

— Нали знаете, че не пуша.

— Разбира се. Извинете. Мислех си за някой друг. Неудобен ли е столът? Боя се да не са се развалили пружините. Глупаво е да имаш пружини в тропиците, но ни го дадох с куп ненужни вещи...

— Много е удобен, благодаря.

— Съжалявам, че намирате учителя по катехизис незадоволителен. Не е така лесно да се намери добър сега, когато имаме три класа момчета. Монахините, изглежда, се справят по-добре от нас.

— Ако смятате Мари Акимбу за подходяща учителка.

— Майка Агнес ми казва, че работела много сериозно.

— Разбира се, ако наричате сериозна работа това, да ражда всяка година по едно дете от различен мъж. Вижда ми се неправилно, дето ѝ позволяват да преподава с люлката си в класа. Тя пак е бременна. Какъв пример е това?

— Е, нали знаете, *autres pays, autres mœurs*^[2]. Ние сме дошли тук да помагаме, отче, а не да осъждаме, и аз мисля, че няма защо да учим сестрите, какво да правят. Те познават тази млада, жена по-добре от нас. Не бива да забравяте, че тук малцина знаят кой е баща им. Децата принадлежат на майката. Може би затова предпочитат нас и божията майка пред протестантите. — Игуменът спря, търсейки думи. — Позволете ми да узная, отче, вие сте вече с нас — трябва да има повече от две години?

— Следния месец ще станат две години.

— Вие съвсем не се храните достатъчно, знаете. Това суфле наистина не беше много апетитно...

— Нямам нищо против суфлето. Само че случайно постех с моя лична цел.

— Разбира се, взели сте съгласието на изповедника си?

— То не беше необходимо само за един ден, отче.

— В такъв случай добре сте избрали деня на суфлето, но нали знаете, че този климат е много различен от европейския, особено в началото. Когато ни дойде редът за отпуска на шестата година, вече сме свикнали с него. Понякога почти ме е страх да си отида в къщи. Първите години... човек не бива да се претрупва с работа.

— Мисля, че не се претрупвам излишно, отче.

— Първият ни дълг, знаете, е да преживеем, дори ако това значи да гледаме на нещата малко по-леко. Вие имате много силно развит дух на самопожертвувателност, отче. Това е чудесно качество, но то не винаги се иска на бойното поле. Добрият войник не бива да търси смъртта.

— Аз не мисля, че...

— Всеки от нас понякога има чувството, че надеждите му са пропаднали. Горката Мари Акимбу, ние трябва да си служим с този материал, който имаме под ръка. А и не съм сигурен дали ще намерите по-добър материал в някои от епархиите на Лиеж, макар че понякога се питам дали там няма да бъдете по-щастлив. Африканските мисии не са

за всекиго. Ако човек чувства, че не може да се пригоди тук, няма нищо лошо в това, да поиска да го преместят. Спите ли добре, отче.

— Спя достатъчно.

— Може би трябва да ви прегледа доктор Колен. В подходящия момент едно хапче може да направи чудеса.

— Отче, какво толкова имате против Кери?

— Надявам се, че нямам нищо против него. Поне не съм си дал сметка за това.

— Кой друг човек с неговото положение — той е световноизвестен, отче, макар че отец Пол може да не е чул никога за него — би се погребал тук, за да ни помага за болницата?

— Аз не търся мотивите, отец Тома. Надявам се, че приемам с благодарност онова, което прави.

— Аз пък търся мотивите. Говорих с Део Грациас. Бих искал да мога да направя онова, което Кери направи, като тръгна през нощта из джунглите, за да търси един прислужник, но се съмнявам...

— Страх ли ви е от тъмнината?

— Не се срамувам да призная, че ме е страх.

— Тогава във вашия случай това би изисквало повече смелост. Ще трябва да разбере от какво се страхува Кери.

— Е, това не ли героично?

— О, не. Човек без страх ме смущава също така, както човек без сърце. Страхът ни спасява от толкова много неща. Не искам да кажа, разбира се, че Кери...

— Безсърдечност ли значи да седи цяла нощ до момчето и да се моли за него?

— Знам, че тази история се разправя из града, но наистина ли се е молил? На доктора Кери съвсем не е разказал такова нещо.

— Аз питах Део Грациас. Той казва да. Питах го кои молитви — Аве Мария ли, попитах аз. Той каза да.

— Отец Тома, като прекарате в Африка малко по-дълго, ще се научите да не задавате на африканците въпроси, на които може да се отговори с да. За тях е форма на учтивост да се съгласят. Това съвсем нищо не значи.

— Мисля, че след две години мога да позная кога един африканец лъже.

— Това не са лъжи. Отец Тома, много добре разбирам защо Кери ви привлича. Вие и двамата сте хора на крайностите. Но при нашия начин на живот по-добре е да нямаме герои — поне живи герои. Светците би трябвало да ни са достатъчни.

— Да не искате да кажете, че няма живи светци?

— Съвсем не. Но нека не ги признаваме, преди да ги е признала черквата. По този начин ще си спестим много разочарования.

[1] Дежурното ядене (фр.). Б.пр. ↑

[2] Други страни — други нрави (фр.). — Б.пр. ↑

Отец Тема стоеше при замрежената си врата и гледаше през телените квадратчета зле осветената улица на лагера за прокажени. На масата зад себе си беше приготвил свещ, чийто пламък светеше бледо под голия електрически глобус; след пет минути всички светлици щяха да угаснат. Това беше моментът, от който се боеше; молитвите не бяха средство против мрака. Думите на игумена бяха събудили отново копнежа му за Европа. Лиеж може би беше грозен и груб град, но нямаше час през нощта, в който, като вдигнеш завесата, да не видиш светлина на отсрещната страна на улицата или някой закъснял минувач, който се прибира у дома си. Тук в десет часа, когато динамото спираше да работи, трябваше силна вяра, за да не си представиш, че гората е дошла до прага на стаята. Понякога му се струваше, че листата шумолят по мрежата против москитите. Погледна часовника си — оставаха още четири минути.

Беше признал пред игумена, че го е страх от тъмнината. Но игуменът беше отхвърлил страха му като нещо, което няма значение. Чувствуваше силен копнеж да се довери някому, но беше почти невъзможно да се довери на хората от собствения си орден, както войникът не може да признае страха си пред друг войник. Не можеше да каже на игумена: „Всяка нощ се моля да не ме повикат при някой умиращ, в болницата или в кухнята му и да не трябва да запаля фара на велосипеда си и да почна да въртя педалите в тъмнината.“ Преди няколко седмици един човек беше умрял така, но тогава отец Жозеф бе отишъл при трупа, седнал в разкования платнен стол с няколко фетиша на Нзамбе на скута си и един черковен медал на шията; той го беше изповядал не според правилата, при светлината на фара на велосипеда, защото нямаше свещи.

Струваше му се, че игуменът не е доволен от възхищението му пред Кери. Според него другарите му прекарваха живота си сред дребните грижи, които лесно можеха да обсъждат заедно — цената на легените, някоя повреда на динамото, спиране на работата в тухларната пещ, но той не можеше да обсъжда с никого нещата, които него го измъчваха. Завиждаше на щастливо оженените, които имаше на

кого да се доверят в леглото или на трапезата. Отец Тома беше оженен за църквата, а църквата отговаряше на неговата откровеност само с клишетата на изповедта. Той си спомняше как и в семинарията изповедникът му го спираше, когато отиваше по-далеч от най-баналните страни на проблемата си. Думата „скрупули“ стърчеше като пътен знак, накъдето и да насочеше мисълта си. „Искам да говоря, искам да говоря“; викаше си тихичко отец Тома, когато светлините изгаснаха и шумът на динамото спря. Някой прекоси верандата в тъмнината; стъпките отминаха стаята на отец Пол и щяха да отминат и неговата, ако не беше повикал:

— Вие ли сте, г-н Кери?

— Да.

— Не бихте ли влезли за момент?

Кери отвори вратата и се озова под слабата светлина на свещта. Той каза:

— Обяснявах на игумена разликата между биде и леген.

— Няма ли да седнете, моля? Не мога да си легна да спя толкова рано, а очите ми не са достатъчно здрави, за да чета на светлината на свещта. — В едно изречение вече той беше признал на Кери повече, отколкото беше признавал някога на игумена, защото знаеше, че игуменът с готовност би му дал електрическо фенерче и разрешението да чете колкото иска след като угасят лампите, но това разрешение би привлякло вниманието към неговата слабост. Кери се огледа за стол. Имаше само един и отец Тома отдръпна мрежата против москити от леглото.

— Защо да не отидем в моята стая? — попита Кери. — Аз имам малко уиски.

— Аз днес постя — отвърна отец Тома. — Моля седнете на стола. Аз ще седна тук. — Свещта гореше права като молив с димящия си връх. — Надявам се, че тук сте щастлив — каза отец Тома.

— Всички са много любезни с мен.

— Вие сте първият посетител, който живее тук, откакто съм дошъл.

— Така ли?

Дългият тесен нос на отец Тома беше чудновато закривен на върха; това му придаваше вид като че ли души настрана някаква недоловима миризма.

— За да свикне човек на такова място, трябва време. — Той се засмя нервно. — Не съм сигурен дали и аз вече съм свикнал.

— Аз мога да разбера това — продума Кери машинално, защото нямаше какво друго да каже, но отец Тома погълна тази стереотипна фраза като вино.

— Да, вие разбирате всичко. Понякога си мисля, че един мирянин има повече способност да разбира нещата от един свещеник. А понякога — добави той — и повече вяра.

— В моя случай това, разбира се, не е вярно — отвърна Кери.

— Никому не съм казвал това — продължи отец Тома, като че ли даваше някакъв скъпоценен предмет, за който Кери щеше да му е вечно задължен. — Когато свърших семинарията, понякога си мислех, че ще мога да се спася само с мъченичество, ако можех да умра, преди да съм загубил всичко.

— Човек не умира така — отговори Кери.

— Искях да ме изпратят в Китай, но не ме приеха.

— Вашата работа тук трябва да е не по-малко ценна — каза Кери, като изричаше отговорите си бързо и машинално, сякаш хвърляше карти.

— Да преподавам азбуката? — и отец Тома се размърда на леглото, при което завесата на мрежата против москити падна върху лицето му като воал на булка или пчеларска мрежа. Той я вдигна, но тя пак падна, като че ли и неодушевеният предмет имаше достатъчно съзнание, за да знае кога е най-подходящият момент за измъчване.

— Е, време е за спане — каза Кери.

— Извинете. Знам, че ви задържам. Досаждам ви.

— Съвсем не — отвърна Кери. — Освен това аз спя лошо.

— Така ли? Това е от топлината. И аз спя само по няколко часа.

— Мога да ви дам няколко хапчета.

— О не, не, благодаря. Трябва някак си да свикна — на това място бог ме е изпратил.

— Сигурно сте дошли доброволно?

— Разбира се, но ако не е била неговата воля...

— Може би неговата воля е да вземете и едно хапче нембутал. Нека ви донеса.

— Много по-добре ми е просто да си поговоря малко с вас. Както знаете, в такова общество човек не говори за нищо важно. Не ви

откъсвам от работата ви, нали?

— Не мога да работя на свещ.

— Скоро ще ви пусна — каза отец Тома, като се усмихна слабо и после млъкна. Гората можеше да се приближава, но този път той имаше събеседник. Кери седеше в очакване, с ръце между коленете. Един москит бръмчеше край пламъка на свещта. Опасното желание да се довери растеше в съзнанието на отец Тома като натиска на оргазъм. Той додаде: — Не можете да си представите каква нужда чувствавам понякога да укрепя вярата си, като поговоря с някого, който вярва.

— Имате отците — отвърна Кери.

— Ние говорим само за динамото и училищата. Понякога мисля, че ако остана тук, свършено ще загубя вярата си. Можете ли да разберете това?

— О, да, мога да го разбера. Но мисля, че трябва да говорите с изповедника си, а не с мен.

— Део Грациас говори с вас, нали?

— Да. Малко.

— Вие карате хората да говорят. Рике...

— Да пази господ. — Кери се раздвижи неспокойно на твърдия стол. — Това, което аз бих могъл да ви кажа, съвсем няма да ви помогне. Повярвайте ми. Аз не съм верующ.

— Вие сте смирен — каза отец Тома. — Това всички забелязахме.

— Ако знаехте, колко е голяма гордостта ми...

— Гордост, която строи черкви и болници, не е лоша гордост.

— Не бива да ме употребявате за опора на вярата си, отче. Аз ще съм слабото място. Не искам да казвам нищо, което би могло да ви смути още повече, но аз нямам нищо за вас, нищо. Не бих се нарекъл дори католик, освен ако съм във войската или в затвора. Аз съм католик от гледището на закона, това е всичко.

— Ние и двамата се съмняваме — промълви отец Тома. — И може би аз се съмнявам повече от вас. Съмненията ме налягат дори в олтара, когато държа даровете в ръце.

— Аз отдавна съм престанал да се съмнявам. Ако трябва да говоря откровенно, аз никак не вярвам. Съвсем никак. Изхвърлил съм вярата от организма си, както и жените. Нямам никакво желание да

обръщам другите в безверие, нито да им създавам тревоги. Искам да си държа устата затворена, ако само ме оставите.

— Не можете да си представите колко много ми помогна нашият разговор — каза отец Тома възбудено. — Няма нито един свещеник, с когото да мога да говоря така, както говорим ние. Човек понякога има отчаяна нужда от някой, който е минал през същата слабост като него.

— Но вие не ме разбирате правилно, отче.

— Не виждате ли, че може би са ви надарили с милостта на вътрешната пустота? Може би сега вие вървите по стъпките на свети Йоан Кръстител в *posse oscura*^[1].

— Толкова сте далеч от истината — отвърна Кери, като махна с ръка, като че ли се учудваше или отхвърляше нещо.

— Наблюдавал, съм ви тук — каза отец Тома. — Аз мога да преценя постъпките на един човек. — Той се наведе напред, докато лицето му се доближи до лицето на Кери и той можеше да подуши миризмата на тоалетната вода, която отец Тома употребяваше против ухапванията на москитите. — За пръв път откакто съм в този лагер чувствавам, че мога да бъда полезен. Ако някога имате нужда да се изповядате, помнете, че аз съм тук.

— Единствената изповед, която вероятно ще направя — отвърна Кери, — ще бъде пред следователя.

— Ха, ха — отец Тома пое шегата бързо, както поемаше още във въздуха и прибираше под расото си топките на учениците. Той каза: — Уверявам ви, че съмненията, които имате вие, аз също ги познавам. Но не бихме ли могли да прегледаме заедно философските аргументи... да си помогнем взаимно?

— На мен те няма да помогнат, отче. Всеки шестнадесетгодишен ученик би могъл да ги обори, пък и аз не се нуждая от помощ. Не искам да бъда рязък, отче, но не желая да вярвам. Аз съм излекуван.

— Тогава защо черпя от вас повече чувство на вяра, отколкото от всеки друг тука?

— Това става в собственото ви съзнание, отче. Вие търсите вяра и предполагам, че я намирате. Но аз не я търся. Не искам нищо от онези неща, които съм познавал и изгубил. Ако вярата беше дърво, което расте на края на улицата, уверявам ви, че никога нямаше да тръгна в тази посока. Не искам да кажа нещо, с което да ви засегна,

отче. Бих ви помогнал, ако можех. Ако страдате, защото се съмнявате, ясно е, че изпитвате страданията на вярата, и аз ви пожелавам щастие.

— Вие наистина разбирате, нали? — попита отец Тома, и Кери не можа да сдържи израза си на умора и отчаяние. — Не се нервирайте. Може би аз ви познавам по-добре, отколкото се познавате вие. Никога не съм намирал толкова разбиране „в целия Израел“, ако можете да наречете така нашата общност. Вие направихте толкова добро. Може би, някоя друга вечер, бихме могли пак да си поговорим. Върху нашите проблеми — вашите и моите.

— Може би, но...

— И молете се за мен, г-н Кери. Аз много бих оценил вашите молитви.

— Аз не се моля.

— От Део Грациас чух друго нещо — каза отец Тома и на лицето му се появи усмивка, прилична на захарна пръчка, тъжна, сладникава и сдържана. Той продължи: — Има вътрешни молитви, молитвите на мълчанието. Има дори неосъзнати молитви, когато хората имат добро желание. Една ваша мисъл може да бъде молитва в очите на бога. Мислете понякога за мен, г-н Кери.

— О, да, разбира се.

— Бих искал да ви помогна така, както вие ми помогнахте. — Той млъкна, сякаш очакваше някакъв призив, но Кери само прекара ръка по лицето си и отстрани лепливите нишки, които един паяк беше опуснал между него и вратата. — Тази нощ ще спя — каза отец Тома заплашително.

[1] Тъмната нощ (итал.). — Б.пр. ↑

ГЛАВА ВТОРА

1

Около два пъти месечно параходчето на епископа трябваше да идва с по-тежките провизии за лагера, но понякога минаваха много седмици без никакво посещение. Очакваха го с принудително търпение; понякога капитанът на парахода на Отрако, който носеше пощата, донасяше новини и от малкия си съперник — някое коренище в реката беше пробило дъното му; заседнал беше на някой нанос от тиня; може би кормилото беше изкривено при сблъскване с паднал дънер, или капитанът боледуваше от треска, или епископът го беше назначил за учител по гръцки и още не беше намерил свещеник, който да заеме мястото му. Между членовете на ордена тази работа не беше много популярна. Не се изискваха никакви познания по навигация, нито дори по техника, защото морякът-африканец се грижеше фактически за машината и за командния мост. Четири седмици самота по реката при всяко пътуване, опитите на всяка спирка да се намери някакъв товар, който не е бил обещан на Отрако, такъв живот не можеше да се сравни със службата в катедралата в Люк, нито даже в някоя семинария в джунглите.

Здрачаваше се, когато жителите на лагера чуха камбаната на отдавна очаквания параход; нейният звън достигна до Колен и Кери, когато пиеха първата си вечерна чашка на верандата на доктора.

— Най-последно — възкликна Колен, като допи чашата с уиски, — само дано са докарали новия рентгенов апарат...

С настъпването на здрача край дългата улица бяха разцъфнали бели цветя; тук-там палеха лампите за вечеря, и милосърдието на тъмнината падаше най-последно над грозните и сакатите. Нощните разправии още не бяха започнали и над лагера цареше покой, който можеше да се докосне като лист на цвете или да се помирише като пушек на дърва. Кери каза на Колен:

— Знаете ли, че тук съм щастлив. — Той затвори уста твърде късно; в приятния вечерен въздух фразата му се беше изплъзнала като признание.

— Спомням си деня, когато дойдохте — каза Колен. — Идвахте по този път и аз ви попитах колко ще останете. Вие ми отговорихте — помните ли?...

Но Кери мълчеше и Колен разбра, че той вече съжалява, загдето е заговорил изобщо.

Бялото параходче се показва бавно от завоя на реката; бяха запазили фенера на носа, а лампата под налягане гореше в салона. Една черна гола фигура, препасана само с парче плат, стоеше с въже на шлепа, готова да хвърли въжето. Отците в белите си раса се събираха на верандата като пеперуди край съд с петмез, а когато Колен се обърна, видя светлинката от пурата на игумена, който ги следваше надолу по пътя.

Колен и Кери се спряха на високия бряг край реката. Един африканец се хвърли от шлепа и доплува до брега, докато шумът на машините заглъхваше. Той улови въжето и го завърза за една скала и неустойчивият параход спря. Един моряк хвърли дъската и на брега слезе жена, която носеше на главата си две живи пуйки; тя се занимаваше с огромната си рокля, като я оправяше на кръста.

— Широкият свят идва при нас — каза Колен.

— Какво искате да кажете?

Капитанът им махна от прозореца на салона. Вратата на кабината на епископа на тясната палуба беше затворена, но през мрежата против москити се виждаше слаба светлина.

— О, човек не знае какво може да носи параходът. В края на краищата не доведе ли и вас?

— Като че ли имат пътник — промълви Кери.

Капитанът им правеше знаци през прозореца; ръката му ги канеше да се качат на борда.

— Да не си е изгубил гласа? — попита игуменът, който се присъедини към тях на високия бряг и като сви ръцете си на фуния, извика с всичка сила: — Много закъсняхте, капитане. — Ръкавът на едно бяло расо се раздвижи в здрача; капитанът беше сложил пръст на устните си. — В името божие — каза игуменът, — да не би епископът

да е на борда? — Той тръгна надолу по стръмнината и мина по дъската на парахода.

— След вас — заяви Колен. Той чувствуваше колебанието да Кери. — Ще шием по една чаша бира. Такъв е обичаят — додаде той, но Кери не се помръдна. — Капитанът ще се зарадва да ви види пак — продължи докторът, като хвана Кери под ръка, за да му помогне да слезе по стръмния бряг. Игуменът се промъкваше между жените, козите и готварските тенджери, натрупани на палубата, към желязната стълба при машините.

— Какво казахте за света? — попита Кери. — Действително ли предполагате... — и той млъкна, загледан в кабината, която беше заемал някога и в която пламъкът на свещта трептеше под речния вятър.

— Това беше шега — каза Колен. — Питам ви, това прилича ли ви на широкия свят?

Нощта, която в Африка настъпва толкова бързо, беше изличила целия параход, освен свещта в кабината на епископа, лампата под налягане в салона, където две бели фигури мълчаливо се поздравляваха, и ветроупорния фенер в подножието на стълбата, където една жена, готвеше вечеря за мъжа си.

— Да вървим — каза Кери.

Капитанът ги посрещна горе на стълбата:

— Значи, вие още сте тук, Кери. Радвам се да ви видя пак. — Той говореше тихо, като че ли споделяше някаква тайна. В салона бирата беше отпущена и ги чакаше. Капитанът затвори вратата и за пръв път повиши глас: — Пийте бързо, доктор Колен. Имам пациент за вас.

— Някой от екипажа ли?

— Не е от екипажа — отвърна капитанът, като вдигна чашата си. — Истински пътник. От две години съм имал само двама истински пътници, първо г-н Кери и сега този човек. Пътник, който плаща, не свещеник.

— Кой е той?

— Идва от широкия свят — каза капитанът, като повтори фразата на Колен. — За мен беше много трудно. Той съвсем не говори фламандски и много малко френски, а когато се разболя от треска, работата се усложни още повече. Много се радвам, че пристигнахме — добави той, готов да потъне в свойственото си мълчание.

— Защо е дошъл? — попита игуменът.

— Откъде да знам? Нали ви казвам, той не говори френски.

— Доктор ли е?

— Сигурно не е доктор, иначе не би се изплашил толкова от малко треска.

— Може би трябва да го прегледам веднага — заяви Колен. — Какъв език говори?

— Английски. Опитах на латински — продължи капитанът. — Опитах даже на гръцки, но без полза.

— Аз говоря английски — намеси се Кери неохотно.

— Как е треската му? — попита Колен.

— Това е най-лошият ден. Утре ще бъде по-добре. Казах му: „finitum est“, но според мен той помисли, че му казвам, че умира.

— Къде го взехте?

— В Люк. Имаше някакви препоръчителни писма до епископа — от Рике, мисля. Изпуснал парахода на Отрако.

Колен и Кери тръгнаха по тясната палуба към кабината на епископа. Минаха край нещастния спасителен пояс, закачен отвън на палубата, приличен на сушена змиорка, край врелия душ, край тоалетната със счупената врата и до нея кухненската маса и клетката, в която два заека дъвчеха в тъмнината; нищо не беше се променило, освен вероятно зайците. Колен отвори вратата на кабината и те видяха снимката на покритата със сняг черква, но в смачканото легло, което, както си въобразяваше Кери, трябваше още да пази собствения му отпечатък, лежеше гол един много дебел човек. Той лежеше на гръб и на шията му имаше три гънки, като на водосточна тръба и потта ги изпълваше и се стичаше на възглавницата.

— Предполагам, че трябва да го свалим на брега — каза Колен. — Ако има свободна стая при отците. — На масата се намираше един фотоапарат Ролайфлекс и портативна пишеща машина Ремингтон с лист, на който човекът беше започнал да пише. Когато Кери приближи свещта, той можа да прочете едно изречение на английски: „Вечната гора дреме край бреговете непроменена от времето на Стенли и малката му група.“ То свършваше без препинателен знак. Колен вдигна ръката на пътника и попипа пулса му. — Капитанът е прав — рече той. След няколко дни ще се оправи. Този сън означава краят.

— Тогава защо да не го оставим тук? — попита Кери.

— Познавате ли го?

— Никога по-рано не съм го виждал.

— Стори ми се, че сте изплашен — каза Колен. — Едва ли можем да го върнем обратно, ако си е платил да го докарат тук.

Когато Колен отпусна ръката му, той се събуди.

— Вие ли сте докторът? — попита той на английски.

— Да. Казвам се доктор Колен.

— Аз съм Паркинсън — заяви човекът твърдо, като че ли беше единственият останал жив от целия род Паркинсъновци. — Умирам ли?

— Искате да знаете дали умира — преведе Кери.

Колен каза:

— След няколко дни ще сте съвсем здрав.

— Ужасно топло е — рече Паркинсън. После погледна Кери. — Слава богу, че има най-после някой, който говори английски. — Той обърна глава към пишещата машина и продължи: — Гробът на белия човек.

— Географията ви е погрешна. Това не е Западна Африка — поправи го Кери сухо и враждебно.

— Те не знаят проклетата разлика — каза Паркинсън.

— И Стенли никога не е минавал оттук — продължи Кери, без да се опитва да скрие своята враждебност.

— О, да, минавал е. Тази река е Конго, нали?

— Не. Напуснали сте Конго преди една седмица, след Люк.

Човекът пак каза неопределено:

— Те няма да знаят проклетата разлика. Главата ми се пука.

— Оплакваше се от главоболие — преведе Кери на Колен.

— Кажете му, че ще му дам нещо, като го свалим на брега. Попитайте го може ли да върви до отците. Той ще е ужасно тежък за носене.

— Да вървя! — извика Паркинсън. Той обърна глава и потта от гънките се изцеди на възглавницата. — Да не, искате да ме убиеете? Това би било много глупава история за всеки освен за мен. Паркинсън погребан, където някога Стенли...

— Стенли никога не е бил тук — поправи го Кери.

— Не ме интересува бил ли е, или не. Защо постоянно го повтаряте? Ужасно ми е топло. Тук трябва да има вентилатор. Ако това

момче е доктор, защо не ме закара в някоя болница?

— Съмнявам се дали ще ви хареса болницата, която ние имаме — отвърна Кери. — Тя е за прокажени.

— Тогава ще остана тук.

— Параходът утре се връща в Люк.

Паркинсън измърмори:

— Не мога да разбера какво казва докторът. Той добър лекар ли е? Мога ли да имам доверие в него?

— Да, добър лекар е.

— Но те никога не казват истината на пациентите, нали? — рече Паркинсън. — Моят старец умря с мисълта, че има само язва на дванадесетопръстника.

— Вие не умирате. Хванали сте малко малария, това е всичко. Минали сте най-лошото. За всички ни ще е много по-лесно, ако слезете сам на брега. Освен ако искате да се върнете в Люк.

— Като започна една работа — каза Паркинсън мъгляво, — аз я довършвам докрай. — Той избърса шията си с пръсти. — Краката ми са като масло — оплака се той. — Сигурно съм изгубил десетина кила. Боя се от усилието на сърцето.

— Безполезно е — каза Кери на Колен. — Ще трябва да го носят.

— Ще видя какво може да се направи — отсече Колен и ги напусна.

Като останаха сами, Паркинсън попита:

— Можете ли да си служите с фотоапарат?

— Разбира се.

— Със светкавица?

— Да.

Той продължи:

— Бихте ли ми извършили една услуга: да направите няколко снимки както ме свалят на брега? Хванете колкото можете повече атмосфера — нали знаете тези работи, черни лица, събрани наоколо с разтревожен и съчувствен вид.

— Защо трябва да са разтревожени?

— Вие лесно може да уредите това — каза Паркинсън. — Във всеки случай те ще бъдат достатъчно разтревожени, ако ме изпуснат, а онези няма да разберат разликата.

— За какво ви е тази снимка?

— Те обичат такива работи. На снимката винаги се вярва, поне така мислят хората. Знаете ли, откакто дойдохте в кабината и пак мога да говоря, чувствавам се по-добре. Не се потя толкова, нали? И главата ми... — Той се опита да я поклати и пак изпъшка. — Е, ако не бях уловил тази малария, струва ми се, че трябваше да я измисля. Тя придава завършеност.

— На ваше място не бих говорил толкова.

— Мога да ви кажа, че много се радвам, дето пътуването с парахода свърши.

— Защо сте дошли тук?

— Познавате ли един човек на име Кери? — попита Паркинсън.

Той беше успял да се обърне настрана. Светлината на свещта се отразяваше от капките и локвичките пот, тъй че лицето му приличаше на път, по който много са пътували след дъжд. Кери беше сигурен, че никога не е виждал този човек, но си спомни думите на Колен: „Широкият свят идва при нас.“

— Защо търсите Кери? — попита той.

— Работата ми е да го търся — отвърна Паркинсън. Той пак изпъшка. — Това не е никакъв проклет пикник. Вие не ме излъгахте за доктора, нали? И за каквото каза?

— Не.

— Сърцето ми не издържа, както ви казах. Десет кила съм смъкнал в една седмица. Тези твърде солидни меса явно се топят. Да ви кажа ли една тайна? Смелчакът Паркинсън понякога страшно се бои от смъртта.

— Кой сте вие? — попита Кери.

Човекът обърна глава с дразнещо безразличие и затвори очи. Скоро той пак спеше.

Паркинсън все още спеше, когато го свалиха от парахода, завит в платнище като труп, който се готвят да предадат на земята. Нужни бяха шест души, за да го вдигнат, и те си пречеха един на друг, тъй че когато се изкачваха с мъка по стръмния бряг единият от тях се плъзна и падна. Кери успя да дойде навреме, за да не падне трупът. Главата го удари по гърдите и миризмата на брилянтин отрови нощта. Той не беше свикнал да носи такава тежест и беше запъхтян и целият изпотен, когато изнесоха болния на стръмнината и срещнаха отец Тома, който

стоеше там с ветроупорен фенер. Един африканец зае мястото на Кери, и той тръгна отзад с отец Тома, който каза:

— Не трябваше да правите това — такава тежест в тази жега — на вашата възраст това е неразумно. Кой е той?

— Не знам. Някакъв чужденец.

Отец Тома продължи:

— Може би човек може да бъде преценен по необмислените си постъпки. — Светлинката от пурата на игумена се приближаваше към тях в мрака. — Тук обаче няма да намерите много необмисленост — поде ядосано отец Тома. — Тухли и вар, и месечните сметки — това е, за което мислим ние. Не за самарянина по пътя към Йерихон.

— И аз не мисля за него. Просто помогнах за няколко минути, това е всичко.

— Ние всички бихме могли да се учим от вас — рече отец Тома, като хвана ръката на Кери над лакътя, като че ли той беше старец, който се нуждаеше от подкрепата на ученика си.

Игуменът ги настигна.

— Не знам къде ще го турим. Нямаме нито една празна стая — тюхкаше се той.

— Нека дойде в моята. Има място за двама ни — предложи отец Тома и стисна ръката на Кери, като че ли искаше да му каже: „Аз поне се поучих от вашия урок. Аз не съм като братята ми.“

ГЛАВА ТРЕТА

1

Доктор Колен беше сложил пред себе си един картон с контурите на човек. Чертежът беше направил сам; картоните беше поръчал в Люк, защото нямаше надежда, че може да получи такива от родината си. Бедата беше, че струваха много малко; фактурите бяха изпадали като ситен прах през официалното сито, което пресяваше исканията му за помощ. Между дребните чиновници в министерството в родината му нямаше никой с достатъчно власт да разреши разход от шестстотин франка, и никой с достатъчно кураж, за да обезпокои един висш чиновник с такова нищожно искане. Сега, когато използваше схемите, собствените му лоши чертежи го дразнеха. Той прокара пръсти по гърба на пациента и откри ново надебеляване на кожата по лявата плешка. Начерта една сянка на схемата му и извика: „Следващият.“ Може би, би могъл да предвиди това петно, ако беше завършена новата болница и беше инсталиран новият апарат за измерване на температурата на кожата. „Въпросът не е какво съм направил, а какво ще направя“, помисли си той. За доктор Колен тази оптимистична фраза имаше ироничен смисъл.

Когато, дойде за пръв път в тази страна, в Люк живееше един стар бакалин грък — този човек, приближаваше осемдесетте и беше прочут със своята мълчаливост. Няколко години преди това той се бе оженил за една млада африканка, която не можеше нито да чете, нито да пише. Хората се чудеха какво общо може да има между тях, на неговата възраст, с неговата мълчаливост и нейното невежество. Един ден той видял помощника си африканец, който лежал с нея в дъното на склада, зад чувалите с картофи. Нищо не казал, но на другия ден отишъл в банката и изтеглил спестяванията си. По-голямата част от парите сложил в един плик и пуснал през вратата на местното сиропиталище, което беше винаги претъпкано с нежелани мелези. С останалите пари той отишъл в гаража на хълма зад съдилището,

където се продаваха стари коли, и си купил най-евтината кола, която могли да му намерят. Тя била толкова стара и евтина, че било неудобно даже на управителя, може би защото и той беше грък. Колата можела да тръгне само от върха на някой хълм, но старецът казал, че това няма значение. Амбицията му била преди да умре да кара веднъж кола — наречете го каприз, ако искате. Показали му как да включи колата на скорост и как да подава газ и я подкарвали, като го бутнали отзад. Той стигнал до площада в Люк, където се намирала бакалницата му, и започнал да дава сигнали. Хората спрели, за да видят странната гледка, как старецът карал първата си кола. Като минал пред бакалницата, помощникът му излязъл да види зрелището. Старецът обиколил втори път площада: той все едно не можел да спре колата, защото после тя нямало да тръгне на равното. Той обикалял, а помощникът му махал от вратата, за да го насърчи. После старецът извил кормилото, натиснал педала и минало право през помощника си в бакалницата, където колата спряла завинаги пред касата: След това слязъл от колата и като я оставил както си била, влязъл в кантората, за да чака полицията. Помощникът не бил убит, но двата му крака и тазът му, били смазани и вече никога нямало да го бива за жени. Най-после полицейският комисар дошъл. Той бил млад човек и това било първият му случай, а гръкът бил на голяма почит в Люк.

— Какво сте направили? — попитал той, като влязъл в кантората.

— Въпросът не е какво съм направил — отвърнал старецът, — а какво ще направя — и като извадил един револвер изпод възглавницата, прострелял се в главата.

Оттогава доктор Колен често намирал утеха в грижливо формулираната фраза на стария бакалин грък.

Той пак извика „следващият“. Денят беше много топъл и влажен, и пациентите бяха малко и отпуснати. Докторът все още се учудваше, че хората не можеха да се аклиматизират в собствената си страна; африканците страдаха от жегата като европейците, също както една негова стара позната шведка страдеше от дългата зимна нощ, сякаш беше родена на юг. Човекът, който сега застана пред доктора, отбягваше да срещне погледа му. На картоната той беше записан под името Внимание, но сега цялото му внимание беше насочено другаде.

— Пак ли има неприятности като миналата нощ? — попита докторът.

Човекът погледна през рамото на доктора, като че ли се приближаваше някой, от когото се бои, и каза:

— Да. — Очите му бяха уморени и кървясали; той свиваше напред рамене от двете страни на хлътналите си гърди, сякаш бяха корици на книга, която се опитва да затвори.

— Скоро ще ти мине — успокои го докторът. — Трябва да имаш търпение.

— Страх ме е — отговори човекът на собственото си наречие. — Моля ви се, кажете им да ми вържат ръцете, когато се мръкне.

— Толкова ли е лошо?

— Да. Страх ме е за момчето ми. То спи до мен.

Таблетките DDS не бяха просто лекарство. Реакциите от тях бяха понякога ужасни. Когато се касаеше само до болка в нервите, пациентът можеше да се лекува с кортизон, но в някои случаи настъпваше през нощта един вид лудост. Човекът каза:

— Страх ме е да не убия момчето.

— Ще ти мине — отговори докторът. — Още една нощ, и това е всичко. Помни само, че трябва да търпиш. Можеш ли да познаваш колко е часът?

— Да.

— Ще ти дам един часовник, който свети, тъй че да можеш да го виждаш в тъмното. Неприятностите ще започнат в седем часа. В единадесет ще се чувствуваш най-зле. Не се бори. Ако ти вържем ръцете, ще се бориш. Просто гледай часовника. В един ще се чувствуваш много зле, но после ще започне да ти минава. В три ще се чувствуваш не по-зле от сега, а след това ще бъдеш все по-добре и по-добре, и лудостта ти ще премине. Само гледай часовника и помни какво ти казвам. Ще го направиш ли?

— Да.

— Преди да се мръкне ще ти донеса часовника.

— Детето ми...

— Не се тревожи за детето. Ще кажа на сестрите да го наглеждат, докато лудостта ти премине. Ти трябва, да гледаш часовника. Както се движат стрелките, така ще се движи и лудостта. А в пет в часовника

ще позвъни едно звънче. Тогава можеш да заспиш. Лудостта ти ще е минала. Тя вече няма да се върне.

Той се мъчеше да говори убедително, но чувствуваше, че жегата замъглява тона му. Когато човекът си отиде, почувствува като че ли са изтръгнали и изхвърлили нещо от него. Той каза на помощника си:

— Днес не мога да преглеждам повече.

— Има още шестима.

— Аз ли съм единственият, който не бива да чувства жегата?

— Но когато напускаше своя малък сектор от бойното поле на света, той чувствуваше нещо от срама на дезертъора.

Може би този срам насочи стелките му към един друг пациент. Като минаваше край стаята на Кери, той го видя зает на чертожната му маса: продължи и стигна до стаята на отец Тома. И отец Тома имаше свободна сутрин — и неговото училище, като диспансера, щеше да бъде празно поради жегата. Паркинсън седеше на единствения стол, само по панталоните на пижамата си; коланът им като че ли беше превързан несигурно около някое яйце. Когато Колен влезе, отец Тома говореше възбудено на много странен английски език, което и докторът разбра. Той чу името „Кери“. Между двете легла едва имаше място да застане човек.

— Е — поде Колен, — както виждате, г-н Паркинсън, още не сте умрял. Човек не умира от малко треска.

— Какво казва? — обърна се Паркинсън към отец Тома. — Омръзна ми да не разбирам. Каква полза от норманското нашествие, ако сега не говорим същия език?

— Защо е дошъл тука, отец Тома? Разбрахте ли?

— Пита ме сума неща за Кери.

— Защо? Какво му влиза в работата?

— Казва, че е дошъл тука специално, за да говори с него.

— Тогава щеше да направи по-добре да се върне с парахода, защото Кери няма да каже нищо.

— Кери, точно така, Кери — обади се Паркинсън. — Глупаво е от негова страна да се преструва, че се крие. Никой не иска истински да се скрие от Монтегю Паркинсън. Аз не съм ли краят на желанието на всеки? Цитат. Суйнбърн.

— Какво му казахте, отче?

— Само потвърдих онова, което му е съобщил Рике — оправда се отец Тома.

— Рике! Значи е чул куп лъжи.

— Историята за Део Грациас лъжа ли е? Новата болница лъжа ли е? Надявам се, че съм могъл да поставя историята в правилния ѝ контекст, това е всичко.

— Какъв е правилният контекст?

— Католическият контекст — отвърна отец Тома.

Портативната пишеща машина „Ремингтон“ стоеше на масата на отец Тома до разпятието. От другата страна на разпятието, като втория разбойник, висеше на един гвоздей фотоапаратът. Доктор Колен погледна изписания лист на масата. Той четеше английски по-добре, отколкото говореше. Прочетете заглавието: „Отшелникът край голямата река“, после погледна обвиняващо отец Тома. — Знаете ли за какво се отнася това?

— Това е историята на Кери — отговори отец Тома.

— Тази глупост!

Колен пак погледна изписаната страница. „Това е името, което туземците са дали на един странен чужденец в сърцето на черна Африка.“ После попита:

— Qui ê tes-vous?^[1]

— Паркинсън — отвърна човекът. — Казах ви вече. Монтегю Паркинсън. — И добави разочаровано: — Това име нищо ли не ви напомня?

По-долу на страницата Колен прочете: „три седмици с параход, за да се достигне тази дива област. Поразен след седем дни от ухапванията на мухите цеце и москитите, аз бяха свален на брега в безсъзнание. Там, където някога Стенли си е пробивал път с картечници Максим, сега се води друга битка — този път в полза на африканците — срещу смъртната зараза на проказата... дойдох на себе си от треската, за да се намеря пациент в една болница за прокажени...“

— Но това са лъжи — обърна се Колен към отец Тома.

— За какво се кара? — попита Паркинсън.

— Казва, че това, което сте написали тук, не е... съвсем вярно.

— Кажете му, че е повече от вярно — отговори Паркинсън. — Това е страница от модерната история. Вие наистина ли вярвате, че

Цезар е казал „Et tu, Brute“^[2]. Той е трябвало да каже това и някой, който е бил там — старият Херодот, не, той е бил грък, нали, сигурно е бил някой друг, може би Суетон, — е налучкал каквото е било нужно. Истината винаги се забравя. На смъртния си одър Пит е искал банички със свинско „Белами“, но историята е изменила това. — Дори отец Тома не можеше да следи извивките на мисълта на Паркинсън. — Моите статии трябва да се помнят като история. Поне от един неделен ден до другия. Продължението — идната неделя, „Светецът с минало“.

— Разбирате ли нещо от всичко това, отче? — попита Колен.

— Не много — призна си отец Тома.

— Неприятности ли е дошъл да ни създава?

— Не, не. Нищо подобно. Изглежда, че вестникът му го е изпратил в Африка да пише за някакви смутове в британската територия. Той закъснял, а по това време почнали смутовете в нашата столица, и той дошъл тук.

— Без дори да знае френски?

— Има билет първа класа за отиване и връщане до Найроби. Казва, че вестникът му не можел да си позволи да изпрати две журналистически звезди в Африка, и затова му телеграфирали да мине в нашата територия. Той пак закъснял, но после чул слухове за Кери. Казва, че непременно трябвало да изпрати нещо. Като стигнал в Люк, случайно срещнал у губернатора Рике.

— Какво знае той за миналото на Кери? Дори ние...

Паркинсън следеше внимателно разговора; погледът му скачаше от едното лице на другото. Той сигурно разбираше тук-там по някоя дума и правеше бързите си, пъргави, погрешни заключения.

— Изглежда — каза отец Тома, — че английските вестници имат нещо, което наричат *morgue*^[3]. Стига само да им телеграфира, и те ще му изпратят резюме на всичко, което е било писано за Кери.

— Това прилича на полицейско преследване.

— О, убеден съм, че няма да намерят нищо лошо за него.

— Никой от вас ли не е чул името ми Монтегю Паркинсън? — попита Паркинсън тъжно. — То е доста забележително. — Невъзможно беше да се каже дали се подиграваше със себе си.

Отец Тома започна:

— Да си призная истината, преди да дойдете...

— Името ми е написано върху водата. Цитат. Шели — каза Паркинсън.

— Кери знае ли нещо за това? — обърна се Колен към отец Тома.

— Още не.

— Той започваше да се чувствава щастлив тука.

— Не бива да съдите прибързано — каза отец Тома. — Всичко това има и друга страна. Лагерът ни може да се прочуе, да се прочуе като болницата на Швайцер, а, както съм чувал, англичаните са щедри хора.

Може би името Швайцер помогна на Паркинсън да долови смисъла на думите на отец Тома. Той бързо каза:

— Моите статии се препечатват в Съединените щати, Франция, Германия, Япония и Южна Америка. Никой друг жив журналист...

— Досега сме минали и без реклама, отче — припомни Колен.

— Рекламата е само друго име на пропагандата. А за пропагандата ние имаме школа в Рим.

— Може би тя е по-подходяща за Рим, отче, отколкото за Централна Африка.

— Рекламата може да бъде пробен камък за добродетелта. Аз лично съм убеден, че Кери...

— Никога не съм обичал кървавите спортове, отче. А най-малко от всички преследването на хора.

— Преувеличавате докторе. От всичко това може да излезе много добро. Вие знаете, че винаги ви липсват пари. Мисията не може да ги даде. Държавата не иска. Заслужава да се помисли и за пациентите ви.

— Може би и Кери е пациент — каза Колен.

— Глупости. Аз имах предвид прокажените — вие винаги мечтаете за училище, в което да ги учат да работят, ако се намерят пари, нали? За тези ваши нещастни безнадеждни случаи.

— Кери може също да е безнадежден случаи — рече докторът. Той погледна дебелия човек на стола. — Къде ще може той сега да намери *лекарството си*? За един осакатен прожекторите не са много хубаво нещо.

Горещината на деня и ядът, който в момента изпитваха един срещу друг, ги бяха направили по-невнимателни и само Паркинсън видя, че човекът, за който спореха, беше вече на прага на стаята на отец Тома.

— Как сте, Кери? — попита Паркинсън. — Не ви познах, когато се срещнахме на парахода.

— И аз не ви познах — отговори Кери.

— Слава богу — въздъхна Паркинсън, — че и вие не сте се свършили като смутовете. Поне една история хванах. Ние двамата трябва да си поговорим.

[1] Кой сте вие? (фр.). — Б.пр. ↑

[2] И ти ли, Бруте? (лат.). — Б.пр. ↑

[3] Морга (фр.). — Б.пр. ↑

— Значи, това е новата болница — осведоми се Паркинсън. — Разбира се, аз нямам понятие от тези неща, но ми се струва, че тук няма нищо оригинално... — Той се наведе над плановете и рече с явното намерение да предизвика събеседника си: — Напомня ми на нещо в нашите нови предградия. Може би Хемел Хемпстед. Или Стивънейдж.

— Това не е архитектура — отвърна Кери. — Това е евтино строителство. Нищо повече. И колкото по-евтино, толкова по-добре, стига да издържа на жегата, дъжда и влагата.

— Трябва ли им човек като вас за тази работа?

— Да. Тук нямат строители.

— Ще останете ли, докато болницата бъде свършена?

— Даже и след това.

— Значи онова, което Рике ми каза, трябва да е отчасти вярно.

— Съмнявам се, дали този човек би могъл да каже нещо вярно.

— Трябва да сте някакъв светец, за да се погребете тука.

— Не. Не съм светец.

— Тогава какво сте? Какви са мотивите ви. Аз вече знам маса неща за вас. Осведомих се — призна си Паркинсън. Той се отпусна с цялата си тежест на леглото и каза поверително: — Вие не сте точно човек, който обича ближните си, нали? Като изключим жените, разбира се.

Порочността е много привлекателна и без съмнение тя привличаше Паркинсън; той я носеше върху кожата си като фосфор и беше невъзможно да не я забележиш. В тази планина от месо добродетелта беше умряла отдавна поради липса на въздух. Един свещеник може да не се шокира от човешките слабости, но може да се засегне или да се разочарова; за Паркинсън те бяха добре дошли. Нищо не можеше да засегне Паркинсън, освен неуспеха, и нищо не можеше да го разочарова, освен размера на някой чек.

— Вие чухте как ме нарече преди малко докторът — един от безнадеждните случаи. Има проказени, които изгубват всичко; което може да бъде изядено от болестта, преди да се излекуват.

— Вие сте цял, доколкото може човек да види — възрази Паркинсън, като погледна пръстите, които почиваха на чертожната маса.

— Аз съм стигнал до края. Може да се каже, че това място е краят. Нито по пътя може да се отиде по-нататък, нито по реката. И вас вълните ви изхвърлиха тук, нали?

— О, не, аз дойдох нарочно.

— На парахода аз се изплаших от вас, но вече не ме е страх.

— Не мога да разбера от какво трябва да се боите. И аз съм човек като всички други хора.

— Не — каза Кери, — вие сте човек като мене. Хората с призвание се различават от другите. Те могат да изгубят повече. Зад всеки от нас по различен начин се крие един пропаднал духовник. Признавайте, че и вие някога сте имали призвание, макар и само призванието да пишете.

— Това няма значение. Повечето журналисти започват по този начин. — Леглото се огъваше под тежестта на Паркинсън, докато той местеше бутовете си като чували.

— И свършват по вашия начин?

— Какво искате да кажете? Да не се опитвате да ме обидите? Аз не мога да бъда обиден, г-н Кери.

— Защо ще ви обиждам? Ние двамата сме от един и същ вид. Аз започнах като архитект, а свършвам като строител. Няма голямо удоволствие в този вид напредък. Има ли удоволствие във *вашия* краен етап, Паркинсън? — И той погледна изписания лист, който беше взел със себе си от стаята на отец Тома.

— Това е работа.

— Разбира се.

— Тя ми поддържа живота — каза Паркинсън.

— Да.

— Няма защо да разправяте, че съм като вас. Аз поне се радвам на живота.

— О, да. На удоволствията на чувствата. На яденето ли, Паркинсън?

— Трябва да бъда предпазлив. — Той хвана висящия ъгъл на мрежата против москити и избърса челото си с него. — Аз тежа сто и десет кила.

— На жените ли се радвате, Паркинсън?

— Не мога да разбера защо ми задавате тези въпроси. Аз съм дошъл да интервюирам *вас*. Разбира се, позавъртам се от време на време, но в живота на всеки мъж настъпва един момент...

— Вие сте по-млад от мен.

— Сърцето ми не е така здраво.

— Вие наистина сте стигнали до един край като мен, Паркинсън, и ето ни тук двамата. И двамата сме безнадеждни случаи. На света сигурно има още много като нас. Би трябвало да имаме някакъв масонски знак, за да се разпознаваме един друг.

— Аз не съм безнадежден случай. Имам си работа. Най-големият синдикат... — Той изглеждаше решен да докаже, че не е като Кери. Подобно на пациент, който показва кожата си на доктора, той искаше да докаже, че няма задебеляване, няма възли, нищо, което може да го класира при другите прокажени.

— Имало е време — каза Кери, — когато вие не сте щели да напишете това изречение за Стенли.

— Малка грешка в географията, това е всичко. Човек трябва да драматизира. Това е първото нещо, на което учат репортьорите в „Пост“ — историята трябва — да изпъква. Иначе никой няма да я забележи.

— Вие бихте ли написали самата истина за мен?

— Има закони за клеветата.

— Аз никога не бих водил дело. Обещавам ви. — Той прочете високо заглавието. — Миналото на един светец. Ама, че светец!

— Откъде знаете, че Рике не е прав по отношение на вас. Никой от нас не се познава истински.

— Трябва да се познаваме, ако искаме да се излекуваме. Когато стигнем до края, грешките са невъзможни. Когато изпаднат пръстите на ръцете и на краката и всички реакции са отрицателни, вече не сме опасни. Бихте ли написали истината, Паркинсън, дори ако ви я разправя? Знам, че няма да я напишете. В края на краищата вие не сте безнадежден случай. Вие все още сте заразителен.

Паркинсън изгледа Кери с кървясали очи. Той приличаше на човек, достигнал границата на третата степен, когато не му остава нищо друго, освен да признае всичко.

— Ще ме уволнят, ако се опитам да напиша истината — каза той.
— Лесно е да рискуваш, когато си млад. Но като си помисля, че съм по-далеч от небесата и пр. и пр. Цитат. Едгар Алан По.

— Не е от По.

— Никой не забелязва такива работи.

— Какво минало сте ми дали?

— Е, нали писаха за случая с Ан Морел? Той стигна даже до английските вестници. В края на краищата майка ви е англичанка. И тъкмо бяхте свършили онази модерна черква в Брюж.

— Не беше в Брюж. Какво разказвах за тази история?

— Че се е самоубила от любов към вас. На осемнадесет години. За един мъж на четиридесет.

— Това беше преди повече от петнадесет години. Такава дълга памет ли имат вестниците?

— Не. Но за това ни служи моргата. Ще опиша в най-добрия си стил за неделните вестници как за изкупление сте дошъл тук...

— Вестниците като вашия винаги правят малки грешки. Жената се казваше Мари, а не Ан. Беше на двадесет и пет, а не на осемнадесет. И не се уби от любов към мен. Искаше да се освободи от мен. Това беше всичко. Тъй че, както виждате, нищо не изкупвам.

— Искаше да се освободи от човека, когото обича.

— Точно така. За една жена трябва да е нещо ужасно да се люби всяка нощ с един предмет. Аз никога не измамвах очакванията ѝ. Тя на няколко пъти се опита да ме напусне, но всеки път я принуждавах да се върне. Виждате ли, суетата ми страдаше от това, да ме зарече жена. Винаги исках аз да ги зарязвам.

— Как я връщайте?

— Онези, които практикуват някое изкуство, обикновено са специалисти по друго. Някои художници пишат. Някои поети композират песни. В онези времена аз бях добър артист за един любител. Веднъж си послужих със сълзи. Друг път взех твърде голяма доза нембутал, но, разбира се, не опасна доза. След това започнах любов с друга, за да ѝ покажа какво ще изгуби, ако ме остави. Убедих я дори, че не мога да работя без нея. Накарах я да мисли, че ще напусна черквата, ако не ме поддържа във вярата ми — тя беше добра католичка дори и в леглото. Разбира се, в сърцето си аз бях напуснал черквата преди години, но тя никога не разбра това. Естествено, вярвах

малко, както вярват толкова много хора, на големите празници Коледа и Великден, когато спомените от детинството събуждат у нас известно религиозно чувство. Тя винаги го взимаше за любов към бога.

— Все пак трябва да има някаква причина, за да дойдете тук, между прокажените...

— Не за изкупление, г-н Паркинсън. Имаше цял куп жени след Мари Морел, както и преди нея. Може би още десет години успявах да вярвам в собствените си чувства — „любима моя“, „toute à toi“ и всичко останало. Човек винаги се опитва да не повтаря едни и същи фрази, също както се опитва да запази в половия акт някакво специално положение, но според Арентинус има само тридесет и две положения и още по-малко любовни обръщения, а в края на краищата повечето жени достигат най-лесно климакса в най-обикновеното положение и с най-обикновената фраза на устните. Беше само въпрос на време, за да разбере, че аз съвсем не съм обичал. Никога не съм обичал истински. Само съм приемал любовта. Тогава започна най-ужасното отегчение. Защото се бях разочаровал не само от жените, а и от работата си.

— Никой не е поставял под въпрос реномето ви.

— Бъдещето ще го постави. Някъде из задните улички на Брюксел има сега на чертожната маса някакво момче, което ще ме изложи. Бих искал да мога да видя катедралата, която то ще построи... Не, не искам. Иначе не бих бил тука. То няма да бъде пропаднал свещеник. И ще надмине недоучения майстор.

— Не разбирам какво говорите, Кери. Понякога говорите като Рике.

— Така ли? Може би и той знае масонския знак...

— Ако скучаете толкова, защо да не скучаете при всички удобства? Някое апартаментче в Брюксел или вила в Капри. В края на краищата вие сте богат човек, Кери.

— При удобства скуката е по-лоша. Мислех, че тук може би ще има достатъчно болка и страх, за да ме развлекат... — Той изгледа Паркинсън. — Сигурно вие можете да ме разберете, ако изобщо някой може.

— Не разбирам нито дума.

— Такова чудовище ли съм, че дори и вие...

— А работата ви, Кери? Каквото и да казвате, не е възможно и тя да ви отегчава. Вие имахте такъв грамаден успех.

— Искате да кажете пари? Нали ви казах, че работата ми не беше достатъчно добра? Какво са моите черкви в сравнение с катедралата в Шартр? Всички те носеха подписа ми — никой не може да смеси Кери с Корбюзие, но кой от нас познава архитекта от Шартр? Него това не го интересува. Той е работил от любов, а не от суетност — а също и с вяра, предполагам. Да строиш черкви, когато не вярваш в никакъв бог, изглежда малко неприлично, нали? Като разбрах, че това именно върша, аз приех поръчка за едно кметство, но и в политика не вярвам. Никога не сте виждали такава глупава кутия от бетон и стъкло, каквато изтърсих на нещастния градски площад. Виждате ли, аз открих само нещо, което приличаше на откъснат конец на пуловера ми, а като го дръпнах, целият пуловер започна да се разплита. Може би е истина, че човек не може да вярва в бога, без да обича някого, или да обича някого, без да вярва в бога. Често употребяват фразата „правя любов“, нали? Но кой от нас е достатъчно творец, за да „прави“ любов? Ние можем само да бъдем обичани — ако имаме щастие.

— Защо ми разказвате това, г-н Кери, дори и да е вярно?

— Защото вие поне сте човек, който не бяга от истината, макар и да се съмнявам, че ще я напишете. Но кой знае? — може би ще успея да ви убедя съвсем да изоставите тези глупави благочестиви безсмислици, които Рике разказва за мене. Аз не съм Швайцер. Господи, той почти ме предизвиква да съблазня жена му. Това поне може би ще го накара да запее друга песен.

— Бихте ли могли?

— Ужасно е, когато опитът, а не суетата те кара да кажеш да.

Паркинсън направи странен жест на скромност. Той каза:

— Дайте ми наоколо дебели хора. Цитат. Шекспир. Този път улучих. Що се отнася до мен, аз дори не бих знаел как да започна.

— Започнете с читателките на вестник „Пост“. Вие сте прочут между читателките си, а славата е силно възбудително средство. Омъжените жени са най-лесните, Паркинсън. Младите момичета много често си отварят очите по съображения на сигурност, а омъжената жена вече е намерила тази сигурност. Мъжът ѝ е в канцеларията, децата в детската стая, а презервативът в чантата. Да речем, че се е омъжила на двадесет години, преди да е достигнала

тридесет тя вече е готова за една малка екскурзия. Ако съпругът ѝ също е млад, не се плашете; може младостта да ѝ е омръзнала. А от мъж на моята и вашата възраст тя няма да очаква сцени на ревност.

— Това, за което говорите, няма много общо с любовта, нали? Вие казахте, че сте бил обичан. Оплаквахте се от това, ако си спомням правилно. Но сигурно не си спомням. Както добре знаете, аз съм само един проклет журналист.

— Много често благодарността се превръща в любов, много често. И най-хубавата жена е благодарна, дори на един възрастен мъж като мен, ако пак изпита удоволствие от това. След десет години в едно и също легло малката пъпка увяхва, но сега пак разцъфва. Мъжът ѝ забелязва разликата във вида ѝ. Децата ѝ престават да бъдат товар. Тя пак започва да се интересува от домакинството, както в миналите времена. Доверява се малко на близките си приятелки, защото да бъдеш любовница на прочут човек — повдига самочувствието. Приключението, е минало, започнала е романтиката.

— Какъв хладнокръвен мъж сте — каза Паркинсън с дълбоко уважение, като че ли говореше за собственика на в. „Пост“.

— Защо не напишете това вместо благочестивите дивотии, които имате намерение да пишете?

— Не мога. Вестникът ми се чете в семейни среди. Макар че думата „миналото“ има, разбира се, известен смисъл. Но тя означава изоставени лудории, нали, а не изоставени добродетели. Ще засегнем г-ца Морел — внимателно. А имаше и още някой, нали, на име Гризон?

Кери не отговори.

— Няма смисъл да отричате сега — продължи Паркинсън. — И Гризон се е превърнал на мумия в моргата.

— Да, помня. Но не желая да си го спомням, защото не обичам фарсовете. Той беше висш чиновник в Пощите. Извика ме на дуел, когато зарязах жена му. Един от ония престорени модерни дуели, в които никой не стреля направо. Изкушавах се да наруша обичаите и да го очистя, но жена му щеше да помисли, че съм го направил от страст. Горкият човек, той беше много доволен, докато бяхме заедно, но когато я напуснах, трябваше да понася такива сцени от нея пред хората... Тя го съжеляваше много по-малко от мен.

— Странно е, че признавате всичко това пред мен — каза Паркинсън. — Обикновено хората са по-внимателни в мое присъствие. С изключение на един убиец, когото си спомням — той говореше като вас.

— Може би словоохотливостта е белег на убийците.

— Не го обесиха и аз казвах, че съм му брат и го посещавах два пъти месечно. Но вашето държане все пак ме смущава. Когато за пръв път ви видях, не ми направихте впечатление на човек, който обича да говори.

— Чаках вас, Паркинсън, или някой като вас. Но не отричам, че се и боях от вас.

— Да, но защо?

— Вие сте моето огледало. Аз мога да говоря на едно огледало, а мога и да се боя малко от него. То ни връща такъв точен образ. Ако говорех на отец Тома, както говоря на вас, той щеше да изопачи думите ми.

— Благодаря ви за доброто мнение.

— Добро мнение ли? Вие сте ми така противен, както съм си противен аз на себе си. Преди да дойдете, аз бях почти щастлив, Паркинсън, и говорих сега с вас така, за да нямате оправдание да останете. Интервюто свърши, и вие никога не сте получавали по-добро интервю. Нали не се интересувате от мнението ми за Гропиус? Вашите читатели не са чували за Гропиус.

— Все пак аз съм си набелязал няколко въпроси — каза Паркинсън. — Бихме могли да минем към тях, след като разчистихме пътя.

— Казах ви, че интервюто свърши.

Паркинсън се залюля напред-назад на леглото като китайско човече-играчка, направено по подобие на някакъв тлъст бог на благоденствието. Той запита:

— Смятате ли, че главната ви движеща сила е любовта към бога, г-н Кери, или любовта към човечеството? Какво е според вас бъдещето на християнството? Проповедта на планината повлияла ли е за решението ви да отдадете живота си на прокажените? Кой е любимият ви светец? Вярвате ли в ползата от молитвата? — Той се засмя така, че голямото му шкембе започна да се премията като делфин. — Стават ли още чудеса? Посетихте ли вече Фатима?

Той стана от леглото.

— Останалото можем да забравим. „В голата си килия в сърцето на черния континент един от най-големите съвременни архитекти и един от най-прочутите католици днес разголи съвестта си пред кореспондента на вестник «Пост». Монтегю Паркинсън, който беше на поста си миналия месец в Южна Корея, пак е на своя пост. Той ще разкрие пред нашите читатели в следния си подлистник, че угризенията от миналото са движещата сила за Кери. Като много признати светци Кери изкупва буйната си младост със служене на другите. Свети Франциск беше най-веселият франт в целия весел стар град Фиренце — Флоренция за вас и за мен.“

Паркинсън излезе под силната светлина на конгоанския ден, но той още не беше казал всичко. Върна се, допря лице до мрежата и издуха през нея думите си като ситна роса:

— Подлистникът следната неделя ще е озаглавен: „Едно момиче умира от любов“. И аз не ви обичам повече, отколкото вие ме обичате, Кери, но ще ви издигна. Ще ви издигна толкова високо, че край реката ще ви построят паметник. От най-безвкусните, нали ги знаете, и няма да можете да го избегнете, защото ще бъдете мъртъв и погребан — вие на колене, обкръжен от проклетите си прокажени, как ги учите да се молят на бога, в когото не вярвате, а на главата ви ще цвъкат птичките. Нямам нищо против да бъдете религиозен фалшификат, Кери, но ще ви покажа, че не можете да ме използвате, за да облекчавате окървавената си съвест. Не бих се изненадал, ако след двадесет години на гроба ви почнат да идват поклонници, и, повярвайте ми, така е написана историята. *Exegi monumentum*^[1]. Цитат. Вергилий.

Кери извади от джоба си безсмисленото писмо с всеобхващащата фраза, която би могла, разбира се, да бъде искрена. Писмото не беше от някоя от жените, споменати от Паркинсън: моргата на вестник „Пост“ не беше достатъчно голяма, за да побере всички трупове. Той пак го препрочете под настроението, създадено от Паркинсън. „Спомняш ли си?“ Тя беше една от онези, които никога не допускат, че когато едно чувство е мъртво, споменът за него също е мъртъв. Той трябваше да приеме спомените ѝ на вяра, защото тя беше искрена жена. Напомняше му гостенка, която от останките на завършилия гуляй си иска определена кутийка кибрит като нейна.

Отиде до леглото си и легна. Възглавницата под врата му се затопли, но днес не можеше да претърпи дружелюбния обяд с отците. Помисли си: имаше само едно нещо, което можех да направя, и по тази причина съм тук. Мога да ти обещаю Мари, „*Toute à toi*“, никога да не въвличам от скука или суетност друго същество в своята несъществуваща любов. Никога вече няма да пакостя, мислеше си той, с онзи вид щастие, което сигурно изпитва прокаженият, когато най-после го освободят от изолацията, на която е бил подложен, за да не предаде заразата другиму. От години не беше мислил за Мари Морел; сега си спомни първия път, когато чу да споменават името ѝ. Чу го от един млад студент по архитектура, на когото помагаше в ученето. Бяха се върнали заедно от Брюж в осветения с неонов светлини Брюксел и случайно бяха срещнали момичето пред северната гара. Той малко позавидя на скучния си и незабележителен спътник, като видя как лицето ѝ светна под лампите. Виждали ли сте някога мъж да се усмихва на жена, както жената се усмихва на мъжа, когото обича, бегло, на някоя автобусна спирка, във вагона, в някой магазин посред покупките, с естествено весела усмивка, без предумисъл и без предпазливост? Разбира се, може би и обратното е вярно. Никой мъж не може да се усмихне така фалшиво, както момичетата в хола на някой вертеп. Но момичето във вертепа, помисли си Кери, подражава на нещо истинско. Мъжът няма на какво да подражава.

Скоро той вече нямаше причини да завижда на спътника си от онази вечер. Още в тези отдавнашни дни той знаеше как да промени посоката на нуждата на една жена да обича. Жена? Тя дори нямаше възрастта на студента по архитектура, чието име сега не можеше да си спомни — някакво грозно име като Хог. За разлика от Мари Морел, бившият студент сигурно беше още жив и строеше в някое предградие своите буржоазни вили — машини за живеене. От леглото Кери се обърна към него. „Съжалявам. Наистина не допусках, че ще ви причиня зло. В онези дни наистина мислех, че постъпвам така от любов.“ Има период в живота, когато един човек с малко актьорска дарба може да измами дори и себе си.

[1] *Exegi monumentum aere perennius* (лат.) — Издигнах паметник по-траен от медта. Стих на Хораций, от който някои цитират само първите или последните две думи. — Б.пр. ↑

ЧАСТ ПЕТА

ГЛАВА ПЪРВА

1

Характерен е за Африка начинът, по който хората идват и си отиват, като че ли пространството и пустотата на един неразвит континент насърчават преселванията; приливът изхвърля разбитите останки на края на брега и пак ги помита при оттеглянето си, за да ги остави на друго място. Никой не беше очаквал Паркинсън, той беше дошъл без предупреждение и няколко дни по-късно си замина, като отнесе фотографическия си апарат Ролайфлекс и пишещата машина Ремингтон с парахода на Отрако някъде другаде. Подир две седмици, късно вечерта, по реката дойде с моторна лодка млад чиновник, който изигра с отците една игра на зарове, изпи чаша уиски преди лягане и остави след себе си, като че ли това е било единствената цел на пътуването му, един брой от едно английско списание „Архитектурен преглед“, преди да си замине след закуска в сиво-зелената безкрайност. (Освен критиката за една нова магистрала, списанието съдържаше няколко снимки на една отвратителна катедрала, наскоро построена в някаква английска колония. Може би младият човек смяташе, че тя ще служи като предупреждение за Кери.) Пак минаха незабелязано няколко седмици — настъпиха няколко смъртни случаи от туберкулоза, болницата се издигна няколко стъпки над основите — и после от парахода на Отрако слязоха двама полицаи, за да направят разследване за някакъв водач от Армията на спасението, когото търсеха от столицата. Казаха, че той убеждавал населението на едно съседно племе да му продаде одеялата си, защото щели да бъдат много тежки за носене при възкресението на мъртвите, а после да му дадат обратно парите, за да им ги скрие на сигурно място, където никакви крадци не могат да се промъкнат и да ги откраднат. За награда им давал удостоверения, които осигурявали против опасността да бъдат отвлечени от католическите и протестантските мисионери. Мисионерите, казал той, чрез магия изнасяли трупове на едро в

запечатани товарни вагони за Европа, където ги обръщали в консерви с надпис „Най-хубавата африканска скумрия“. В лагера за прокажени полицаите не можаха да научат нищо за беглеца и си отидоха два часа по-късно със същия параход, като отплуваха заедно с едно малко островче от водни хиацинти със същата скорост и в същата посока, като че ли и те бяха част от природата.

С течение на времето Кери започна да забравя Паркинсън. Широкият свят беше извършил своето зло и си беше отишъл и сега настъпи някакъв покой. Рике не се мяркаше, и никакво ехо от вестникарски статии от далечната Европа не идваше да смуги Кери. Дори отец Тома се откъсна за малко от лагера до една семинария в джунглите, отдето се надяваше да намери учител за един нов клас. Краката на Кери свикнаха с дългия, покрит с червеникава пръст път, който се простираше между стаята му и болницата; вечер, когато отминеше най-страшната жегга, червеникавата пръст блестеше като нощно цвете, в оттенъци от розово и червено.

Отците не се интересуваха от частния живот на хората. Един мъж, след като го излекуваха, напусна лагера и жена му се премести в хижата на друг мъж, но отците не казаха нито дума. Един от катехистите^[1], един мъж, който беше достигнал границата на осакатяването, като беше изгубил носа си и пръстите на ръцете и краката (той изглеждаше като че ли е бил окастрен, избелен и изчистен с нож), имаше бебе от жената, осакатена от детски паралич, която можеше само да пълзи, като влачеше след себе си своите крака на джудже. Мъжът занесе бебето в черквата да го кръстят и там му дадоха името Емануел — и пак нямаше никакви въпроси и упреци. Отците бяха твърде заети, за да се занимават с онова, което черквата смяташе за грях (най-малко от всичко те се интересуваха от нравоучение). У отец Тома можеше да се забележи някакъв упорит инстинкт, който работеше по околни пътища, но него го нямаше, за да смущава лагера за прокажени със скрупулите и тревогите си.

Докторът беше по-мъчен характер за разбиране. За разлика от отците той не вярваше в никакъв бог, който да го подкрепя в трудното му призвание. Веднаж, когато Кери направи някаква забележка за живота му — един въпрос, който му бе внушен от вида на някакъв жалък и мръсен пациент, докторът го изгледа със същия поглед на клиницист, с който току-що беше изследвал пациента, и рече:

— Ако проверя сега кожата ви, може би ще получа отново отрицателна реакция.

— Какво искате да кажете?

— Пак проявявате любопитство за друго човешко същество.

— Кой беше първият? — попита Кери.

— Део Грациас. Знаете ли, че в призванието си аз съм бил щастлив от вас.

Кери погледна дългата редица изпокъсани дюшеци, на които бинтовани хора лежах в неловките пози на приковани към постелята болни. Във въздуха се чувствуваше сладникавата миризма на окапала кожа.

— Щастлив? — учуди се той.

— Човек трябва да е много силен, за да преживее едно самосъзерцателно и самотно призвание. Не мисля, че вие сте били достатъчно силен. За себе си знам, че не бих могъл да устоя на вашия живот.

— Защо човек избира такова призвание? — попита Кери.

— Него го избират. О, не искам да кажа, че го избира бог, а случайността. Има един стар датски доктор, който все още обикаля наоколо и който стана специалист по проказата късно в живота си, и то пак поради случайността. Правеше разкопки в едни стари гробища и намери скелети без кости на пръстите — това бяха стари гробища на прокажени от четиринадесетия век. Разгледа скелетите на рентгенов апарат и направи известни открития в костите, особено в областта на носа, непознати на никого досега — повечето от нас не са имали случай да работят със скелети. След това стана специалист по проказата. Сега ще го срещнете на всяка международна конференция по проказата, с череп в самолетната чанта, който е минал през ръцете на маса митничари. Този череп сигурно ги е стряскал доста, но не вярвам да са му взимали мито.

— А вие, доктор Колен? Каква беше вашата случайност?

— Само случайността на темперамента, може би — отговори уклончиво докторът. Излязоха заедно в застоялия и влажен въздух. — О, не ме разбирайте погрешно. Не съм имал никакво желание да умра като Дамиен. Сега, когато можем да лекуваме проказата, ще има по-малко от тези гибелни призвания, но някога те не бяха рядкост. — Тръгнаха да пресичат пътя към сянката на диспансера, по стълбите на

който чакаха прокажените; докторът се спря в горещината на сред пътя. — Някога между специалистите по проказа имаше голям процент на самоубийства — предполагам, че не са могли да дочакат онази положителна реакция, която всички са се надявали рано или късно да получат. Странни самоубийства за едно странно призвание. Някога познавах добре един човек, който си инжектира една доза змийска отрова, а един друг поля мебелите и дрехите си с бензин и се запали. Както сте забелязали, в двата случая има една обща черта — излишно страдание. И това може да бъде призвание.

— Не ви разбирам.

— Вие не бихте ли предпочели страданието пред безпокойствието? Безпокойствието дразни нашето аз като ухапване на комар. Колкото по-неудобно ни е, толкова повече чувствуваме себе си, а страданието е нещо съвсем друго. Аз мисля, че търсенето на страдания и споменът за страданията са единствените средства, с които разполагаме, за да влезем в контакт с цялото човечество. Чрез страданието ставаме част от християнския мит.

— Тогава бих искал да ме научите да страдам — каза Кери. — Аз познавам само ухапванията на комарите.

— Достатъчно ще страдате, ако постоим още тук — отвърна д-р Колен и поведе Кери от пътя към сянката. — Днес ще ви покажа няколко интересни случаи на болни очи. — Той седна на хирургическата си маса, а Кери се настани на един стол до него. Такива червени очи, каквито сега го гледаха отсреща, той беше виждал само на маските, изобразяващи скъперничество или старост, които децата носят на Коледа. — Трябва ви само малко търпение — продължи д-р Колен. — Страданието не се намира толкова мъчно — и Кери се опита да си спомни кой му беше казал същото преди месеци. Дразнеше го това, че паметта му изневерява.

— Не говорите ли много за страданието? — попита той. — Онази жена, която умря миналата седмица...

— Не съжелявайте много онези, които умират след малко мъки. Това ги подготвя да си отидат. Помислете си как се изживява една смъртна присъда, когато сте пълен със здраве и сила. — Д-р Колен се обърна и заговори на туземното наречие с една стара жена, чиито парализирани клепачи не можеха дори да засенчат очите ѝ.

Тази вечер, след като се нахрани с отците, Кери тръгна бавно към къщата на доктора. Прокажените седяха пред хижите си, за да използват хладния въздух, който идваше с тъмнината. На малък тезгях, осветен от ветроупорна лампа, един човек предлагаше за пет франка шепа гъсеници, които беше събрал в гората. Някой пееше през една-две улици, а край един огън Кери видя група танцуващи, събрани около неговия прислужник Део Грациас, който седеше на земята и използваше юмруците си като палки за барабан, за да бие ритъма върху едно старо газено тенеке. Дори кучетата с уши като прилепи лежаха спокойно, прилични на надгробни паметници. Млада жена с голи гърди имаше среща на пътя, който водеше към гората. Под светлината на луната за известно време възлите по лицето ѝ преставаха да съществуват, и по кожата ѝ нямаше петна. Тя беше като всяко младо момиче, което очаква някой мъж.

След избухването пред англичанина на Кери му се струваше, че някаква упорита отрова се е изляла навън от организма му. Той не можеше да си спомни такава спокойна вечер от онази нощ, когато завърши първите си планове, може би единствените, които напълно го бяха задоволили. Разбира се, по-късно собствениците бяха похабили постройката, както похабяваха всичко. Никое здание не беше осигурено против мебелите, картините и хората, които съдържаше. Но първо идваше този покой. Consummatum est^[2]: мъките са отминали и го обгръщаше покой като някаква малка смърт.

След като изпи втората си чаша уиски, той каза на доктора:

— Когато изследването на препарата от кожата е отрицателно, то винаги ли остава такова?

— Невинаги. Много е рано да се пусне пациентът по света, макар и изследванията да са били отрицателни — о, поне в течение на шест месеца. Има възвръщания на болестта, дори при сегашните ни лекарства.

— Трудно ли им е понякога да си отидат?

— Много често. Привързват се към хижите си и парчето си земя, а за осакатените животът навън, разбира се, не е лесен. В своето осакатяване те носят петното на проказата. Хората са склонни да мислят, че който веднаж е бил прокажен, завинаги остава прокажен.

— Започвам да разбирам малко по-лесно вашето призвание. Но при все това отците вярват, че зад тях стои християнската истина, и

това ги подкрепя в такова място. Вие и аз нямаме такава истина. На вас достатъчен ли ви е християнският мит, за който говорехте?

— Аз съм привърженик на промяната — отвърна докторът. — Ако бях се родил амеба, която може да мисли, щях да мечтая за деня на първаците. Щях да искам всичко, което правя, да допринася за приближаването на този ден. Еволюцията, доколкото можем да кажем, здраво се е настанила в човешкия мозък. Мравката, рибата, даже маймуната са отишли толкова далеч, колкото са могли, но в нашия мозък еволюцията се движи, и с каква бързина, господи! Забравих колко стотици милиони години са минали между динозавъра и първаците, но през време на нашия живот ние видяхме промяната от дизеловите мотори към реактивните, разбиването на атома, лекуването на проказата.

— Толкова хубаво нещо ли е промяната?

— Не можем да я избегнем. Ние плуваме с голямата девета вълна на еволюцията. Дори християнският мит е част от тази вълна и, кой знае, може би най-ценната ѝ част. Представете си, че в мозъка ни любовта еволюира така бързо както техниката. В отделни случаи може и да е така у светците... у Христос, ако той наистина е съществувал.

— Всичко това наистина ли ви утешава? — попита Кери. — То звучи като старата песен за прогреса.

— Деветнадесетият век не е бил толкова неправ, колкото смятаме ние. Ние гледаме с цинизъм на прогреса заради онези ужаси, които хората извършиха през последните четиридесет години. Но все пак, през изпитания и грешки амебата се е превърнала в маймуна. Имало е пътища без изход и погрешни завои и тогава, предполагам. Еволюцията днес може да роди Хитлер, както и свети Йоан Кръстител. Аз имам една малка надежда, това е всичко, една много малка надежда, че някой, когото те наричат Христос, е бил плодородният елемент, който търси пукнатина в стената, за да засади семето си. Представям си Христос като амеба, която е тръгнала по правилния път. Искам да бъда на страната на прогреса, който преживява всичко. Не съм приятел на птеродактилите.

— А ако сме неспособни за любов?

— Не съм сигурен, че съществува такъв човек. Любовта е насадена у всекиго, в някои случаи дори безполезно, като апендикс. Понякога, разбира се, хората я наричат омраза.

— У себе си не съм открил никаква следа от нея.

— Може би търсите нещо много голямо и много важно. Или много активно.

— Това, което казвате, ми се струва същото суеверие като онова, в което вярват отците.

— Какво значение има? Това е суеверието, чрез което живея. Имало е и друго суеверие, съвсем недоказано — Коперник го е имал, — че земята се върти около слънцето. Без това суеверие днес нямаше да можем да изстрелваме ракети на луната. Човек трябва да залага на суеверията си, както Паскал е залагал на своите. — И той пресуши чашата си с уиски.

— Вие щастлив ли сте? — попита Кери.

— Предполагам, че съм щастлив. Никога не съм си задавал този въпрос. Щастливият пита ли се някога, дали е щастлив? Аз живея от ден за ден.

— Като плувате на вълната си — промълви Кери със завист. — Никога ли нямате нужда от жена?

— Единствената, от която съм имал нужда — отвърна докторът, — е мъртва.

— Значи, затова сте дошли тук.

— Грешите — каза Колен. — Тя е погребана на стотина метра оттук. Това беше жена ми.

[1] Катехист или катехет — лице, което преподава катехизма, т.е. принципите и тайнствата на християнската вяра. — Б.пр. ↑

[2] Свършено е (лат.). — Б.пр. ↑

ГЛАВА ВТОРА

1

През последните три месеца строежът на болницата беше напреднал много. Това не беше вече само изкоп, приличен на разкопките на римска вила; стените се бяха издигнали; прозорците очакваха телените си мрежи. Можеше даже да се определи времето, когато ще се сложи покривът. Колкото повече наближаваше крайт, толкова по-бързо работеха прокажените. Кери се разхождаше из постройката с отец Жозеф; минаваха като духове през несъществуващи врати в несъществуващи стаи, в бъдещата операционна, в рентгеновия кабинет, огнеупорната стая с цистерните с парафин за парализираните ръце, в диспансера, в двете главни отделения за болните.

— Какво ще правите — попита отец Жозеф, — когато завършим това?

— А вие какво ще правите, отче?

— Разбира се, игуменът и докторът ще решат, но на мен ми се иска да построим едно място, където сакатите да могат да се учат да работят — мисля, че у нас това се нарича трудова терапия. Сестрите правят каквото могат в отделни случаи, особено със сакатите. Но никой не иска да бъде специален случай. Много по-лесно ще се научат в един клас, където ще могат и да се шегуват понякога.

— А след това?

— Още двадесет години има какво да се строи, та ако ще да е и само умивални.

— Тогава за мен винаги ще има какво да правя, отче.

— Архитект като вас се похабява в работа като нашата. Това е само обикновено строителство.

— Аз станах строител.

— Не искате ли да видите отново Европа?

— Вие искате ли, отче?

— Има голяма разлика между нас. За хората от нашия орден Европа е същата като тук — група постройка, много прилични на нашите, стаите ни не са по-различни, нито черквата (даже и станциите са същите), същите класни стаи, същата храна, същите дрехи, същите лица. Но за вас Европа сигурно означава много повече — театри, приятели, ресторанти, барове, книги, магазини, обществото на равните ви — плодовете на славата, каквото и да означава това.

— Аз съм доволен тук — каза Кери.

Наближаваше време за обяд и те тръгнаха назад към мисията, като минаха край къщата на калугерките, на доктора и край малките порутени гробища, които не се поддържаха добре — служенето на живите отнемаше твърде много време на отците. За гробищата си спомняха само вечерта срещу Задушница, когато на всеки гроб светеше лампа или кандило, езически и християнски. Около половината от гробовете имаха кръстове, прости и еднообразни като кръстовете в някое масово военно гробище. Сега Кери знаеше кой е гробът на г-жа Колен. Той нямаше кръст и беше малко настрана, но единствената причина за това беше да се остави място за доктор Колен до нея.

— Надявам се, че и за мен ще намерите място тук — каза Кери.
— Аз няма да ви струвам и един кръст.

— Ще имаме разпавии с отец Тома по този въпрос. Той ще твърди, че щом сте кръстен, вие сте си останали християнин.

— Значи, ще направя добре да умра преди да се е върнал.

— По-добре побързайте. Той ще се върне по-скоро, отколкото очакваме. — Дори и братята му свещеници бяха по-щастливи без отец Тома; невъзможно беше да не изпитва човек злобно съжаление към такъв непривлекателен човек.

Предупреждението на отец Жозеф се оправда много скоро. Погълнати в разглеждането на новата болница, те не бяха чули камбаната на парахода на Отрако. Отец Тома беше вече на брега с картонената кутия, в която носеше всичките си лични вещи. Застанал на прага на стаята си, той ги поздрави, когато минаха. Имаше странния и обезпокояващ вид на човек, който ги приема като гости.

— Е, отец Жозеф, както виждате, върнах се преди срока.

— Виждаме — отвърна отец Жозеф.

— Ах, г-н Кери, имам да разговарям с вас по нещо много важно.

— Нима?

— Но всяко нещо навремето си. Търпение. Много неща се случиха, докато отсъствувах.

— Не подлагайте на изпитание търпението ни — каза отец Жозеф.

— На обяд, на обяд — отговори отец Тома, като вдигна картонената кутия като поднос с дарове и я внесе в стаята си.

Когато минаваха край следващия прозорец, видяха игумена, застанал до леглото си. Той прибираше четката си за коса, гъбата и кутия пури в раницата си със защитен цвят, останка от последната война, която разнасяше по света като спомен. После, взе кръста от масата и прибра и него, като го зави в две носни кърпички. Отец Жозеф прошепна:

— Започвам да се боя от най-лошото.

На обяда игуменът седеше мълчалив и загрижен. Отец Тома беше от дясната му страна. Той ронеше на трохи хляба си с важен вид. Игуменът заговори едва когато свършиха обяда. Той каза:

Отец Тома ми донесе едно писмо. Епископът ме вика в Люк. Може би ще отсъствувам няколко седмици, а може би и месеци и помолих отец Тома да ме замества през време на отсъствието ми. Вие сте единственият, отче — добави той, — който има време да се занимава със сметките. — Това беше извинение към другите и скрит упрек към гордостта, която отец Тома вече проявяваше — той имаше много малко общо с жалката съмняваща се фигура от преди един месец. Дори едно временно повишение сигурно може да излекува липсата на призвание.

— Вие знаете, че можете да разчитате на мен — заяви отец Тома.

— Аз мога да разчитам на всеки. Тук моята работа е най-маловажната. Не мога да строя като отец Жозеф, нито да се грижа за динамото, като брат Филип.

— Ще гледам училището да не страда — обеща отец Тома.

— Сигурно ще успеете, отче. Ще видите, че моята работа ще ви отнеме много малко време. Игуменът е винаги заместим.

Колкото по-прост е животът ни, толкова се боим от промени. Игуменът прочете молитвата и потърси пурите си, но вече ги беше прибрал. Кери му даде една цигара, но той я държеше така неумело, както би носил мирски дрехи. Отците стояха нещастни наоколо му,

несвикнали на такива раздели. Кери се чувствуваше като чужденец, който присъствува при някакъв домашен траур.

— Може би ще довършите болницата преди да се върна — каза тъжно игуменът.

— Няма да слагаме гредата на покрива, докато не се върнете — отговори отец Жозеф.

— Не, не, трябва да ми обещаете, че няма да отлагате нищо. Отец Тома, това са последните ми нареждания. Гредата на покрива колкото може по-рано и много шампанско, ако можете да намерите дарител, за да отпразнувате това събитие.

През годините на своята спокойна неизменна рутина те бяха забравили, че са подчинени, но сега внезапно си спомниха това. Кой знае какво са намислили за игумена, какви ли писма са били разменени между епископа и генерала в Европа? Той казваше, че ще се върне след няколко седмици (както обясни, епископът го викал за консултация), но всички знаеха, че може да не се върне никога. Някъде другаде може би вече са взели решение. Те сега го поглеждаха крадешком, с обич, както се гледа умирац (само отец Тома отсъствуваше; той беше вече отишъл да си премести книгата в стаята на игумена), а игуменът на свой ред гледаше тях и голата трапезария, в която беше прекарал най-хубавите си години. Онова, което беше казал отец Жозеф, беше вярно. Където и да отидеше, зданията щяха да бъдат почти същите; трапезариите щяха да се отличават толкова малко, колкото и колониалните летища, но точно по тази причина човек привикваше още повече с незначителните различия. Навсякъде щеше да има същата цветна репродукция на портрета на папата, но тази имаше едно петно в ъгъла, гдето прокаженият, който беше правил рамката, беше разсипал ореховата боя. И столовете бяха правени от прокажени, които бяха взели за модел, типовите столове, давани на по-низшите правителствени чиновници, столове, каквито имаше във всяка мисия. Ала един от тях беше прочут със своята нестабилност; винаги го държаха до стената, откак един посетител, отец Анри, се беше опитал да имитира църков номер, като балансира на облегалката. Даже ѝ библиотеката имаше индивидуална слабост: една от лавиците беше крива в единия ъгъл и на стената имаше петна, които напомняха всекиму по нещо. Петната на друга стена ще извикват други картини. Където и да отидеше, имената на другарите му щяха да бъдат горе-долу същите (няма много светци в

обща употреба, от които да се избират имена), но новият отец Жозеф нямаше да бъде като стария.

Откъм реката камбаната на парахода се обади подканващо. Игуменът махна цигарата от устата си и я погледна, като че ли се чудеше как се е озовала там. Отец Жозеф каза:

— Да изпием по чашка вино... — Той потърси някоя бутилка в бюфета и намери една, две трети изпита на последния празник. Но за всички имаше по един пръст вино. — *Bon voyage*^[1], отче.

Параходната камбана пак позвъня. Отец Тома се показа на вратата и рече:

— Мисля, че трябва да тръгвате, отче.

— Да. Само да си взема раницата.

— Аз я донесох — обясни отец Тома.

— Добре тогава... — Игуменът изглежда още веднъж крадешком стаята: картината с петното, счупения стол, кривата лавица.

— Добро завръщане — пожела отец Пол. — Ще отида да взема доктор Колен.

— Не, не, сега е часът му за почивка. Г-н Кери ще му обясни какво е станало.

Тръгнаха надолу към брега, да изпратят игумена. Отец Тома носеше раницата му. При мостчето за парахода игуменът я взе и я метна на рамото си с войнишки жест. След това докосна ръката на отец Тома.

— Надявам се, че ще намерите сметките в ред. Отложете сметката за следващия месец колкото можете за по-късно... в случай че се върна. — Той се поколеба и додаде с примирителна усмивка: — Внимавайте, отец Тома. Без много ентузиазъм. — После параходът и реката го скриха от тях.

Отец Жозеф и Кери се върнаха в къщи заедно. Кери попита:

— Защо избра отец Тома? Той е дошъл тук най-скоро от всички ви.

— Игуменът го каза. Ние всички си имаме собствена работа, и да ви призная истината, отец Тома е единственият, който има някакво понятие от счетоводство.

Кери полегна на леглото си. В този час на деня жегата правеше невъзможна каквато и да било работа. Почти невъзможно беше и да се спи, освен лека краткотрайна дрямка. Стори му се, че е заминал с

игумена на отдалечаващия се параход, но в съня му параходът отиваше в посока обратна на Люк. По стесняващата се река той навлезе в гъстите гори и сега това беше параходчето на епископа. В кабината на епископа имаше някакъв мъртвец и те двамата го караха в Пенделе, за да го погребат. Беше изненадан, дето се е заблудил, като е смятал, че параходът е стигнал най-далечната точка на пътя си към вътрешността, когато стигна до лагера за прокажени. Сега той продължаваше, като навлизаше все по-навътре.

Събуди го скърцането на стол. Стори му се, че дъното на парахода стърже по някой корен в реката. Отвори очи и видя отец Тома, седнал до леглото му.

— Не исках да ви будя — извини се отец Тома.

— Аз бях само задрямал.

— Донесох ви съобщение от един ваш приятел — продължи отец Тома.

— Нямам приятели в Африка, освен тукашните.

— Имате повече приятели, отколкото предполагате. Моето съобщение е от г-н Рике.

— Рике не ми е приятел.

— Зная, че е малко импулсивен, но той е човек, който много се възхищава от вас. От нещо, което споменала жена му, той мисли, че може би е сгрешил, дето е говорил на английския журналист за вас.

— Значи, жена му има повече ум от него.

— За щастие, всичко е свършило добре — каза отец Тома, — и ние дължим това на Рике.

— Доброто?

— Той е писал за вас и за всички ни тук просто прекрасно.

— Вече?

— Телеграфирал е първата си статия от Люк. Г-н Рике му помагал в пощата. Поставил условие първо да прочете статията — разбира се, г-н Рике никога не би позволил да се пусне нещо, което би ни навредило. Той високо е оценил работата ви. Статията вече е преведена в „Пари Диманш“.

— В този парцал ли?

— Той се чете от много широка публика — възрази отец Тома.

— Един скандален вестник.

— Толкова по-добре, че съобщението за вашата мисия ще излезе в него.

— Не разбирам за какво говорите — аз нямам никаква мисия. — Кери се извърна нетърпеливо от проникателния и внушаващ поглед на отец Тома и остана да лежи с лице към стената. Чу шум на хартия — отец Тома вадеше нещо от джоба на расото си.

— Нека ви прочета малко — предложи отецът. — Уверявам ви, че ще ви направя голямо удоволствие. Статията е озаглавена: „Архитект на душите. Отшелникът в Конго“.

— Какви отвратителни глупости. Казвам ви, отче, че не ме интересува нищо, което този човек може да напише.

— Вие наистина сте много рязък. Аз само съжалявам, че нямах време да я покажа на игумена. Той малко е сбъркал името на ордена, но от англичанин не може да се очаква друго нещо. Слушайте как свършва. „Когато един прочут френски държавник се оттеглил някога в глъбините на страната, за да избегне тежестите на службата, казват, че хората направили пътека до вратата му.“

— Той нищо не може да напише вярно — възмути се Кери. — Нищо. Това е било един писател, а не държавник. И писателят е бил американец, а не французин.

— Това са дреболии — каза отец Тома с упрек. — Слушайте нататък. „Целият католически свят коментира тайнственото изчезване на големия архитект Кери. Кери, чиито постижения се простират от последната катедрала в Съединените щати, един дворец от стъкло и стомана, до малкия бял доминикански параклис на Лазурния бряг...“

— Сега пък ме смесва с онзи любител Матис — възкликна Кери.

— Дребните подробности нямат значение.

— Надявам се, заради вас, че Евангелието е по-точно в дребните подробности от този Паркинсън.

— „Отдавна не са виждали Кери в местата, които той обикновено посещава. Аз го проследих по целия път от любимия му ресторант Овнешката плешка...“

— Това е глупаво. Той да не ме смята за лаком турист?

— „... до сърцето на Африка. Близо до мястото, където Стенли някога се е разположил на лагер между дивите племена, аз най-после намерих Кери...“ — Отец Тома вдигна поглед и каза: — Тук той пише много хубави неща за нашата работа. „Самоотвержени... предани... в

белите раса на техния безупречен живот.“ Знаете ли, той наистина има известно чувство за стил.

— „Какво е накарало великият Кери да изостави една кариера, която му носеше почести и богатства, за да посвети живота си в служба на онези, до които светът не се докосва? Не бях в състояние да му задам този въпрос, когато внезапно разбрах, че е настъпил краят на моето търсене. В безсъзнание и изгарящ от треска, аз бях свален на брега от пирога ми — една лека лодка, с която бях проникнал в Сърцето на Мрака, както казва Джоузеф Конрад — от неколцината верни туземци, които ме следваха надолу по реката със същата вяръност, която някога дедите им са проявили по отношение на Стенли.“

— Не може да не забърка Стенли — обади се Кери. — В Централна Африка са идвали и много други, но предполагам, че англичанинът никога не е чувал за тях.

— „Когато се свестих, ръката на Кери опипваше пулса ми, а очите му бяха вперени в моите. Тогава почувствувах голямата тайна.“

— Тези глупости наистина ли ви правят удоволствие? — попита Кери, като седна нетърпеливо на леглото си.

— Чел съм много жития на светци, написани доста по-лошо — отвърна отец Тома. — Стилът не е всичко. Намеренията на този човек, са чисти. Вие може би не сте най-добрият съдник. Той продължава: „От устата на Кери научих същността на тайната. Макар че Кери ми говори така, както навярно не е говорил с никого, изгарящ от угризения на съвестта за пъстрото си и безгрижно минало, каквото някога свети Франциск е водил из тъмните улички на града край Арно...“ Бих искал да съм присъствувал — каза тъжно отец Тома, — когато сте говорили за това. Пропускам следния пасаж, в който се говори главно за прокажените. Изглежда, че той е забелязал само сакатите — жалко, защото дава твърде мрачна картина за нашия дом тука. — Като заместник-игумен отец Тома вече гледаше на мисията, по-благоприятно, отколкото преди един месец.

— Тук той стига до онова, което нарича сърцето на въпроса. „Тайната научих от най-близкия приятел на Кери, Андре Рике, управителя на една плантация за палмово масло. Сигурно е типично за Кери, че е готов да открие онова, което смирено скрива от свещениците, за които работи, пред този плантатор — последния

човек, за който очаквате да бъде в тесни приятелски връзки с прочутия архитект. Вие искате да знаете какво го е довело тука? — попита ме г-н Рике. — Сигурен съм, че това е любовта, една напълно самоотвержена любов, без ограничения за цвят и класа. Никога не съм срещал човек по-образован по верските въпроси. Седял съм на ей тази маса до късно през нощта да разисквам върху природата на божествената любов с великия Кери. Така двете странни половини на Кери се съединиха — пред мен Кери говори за жените, които е обичал в Европа, а на своя непознат приятел във фабриката в джунглите беше говорил за любовта си към бога. В тези атомни дни светът има нужда от светци. Когато един прочут френски държавник се оттеглил някога в гълбините на страната, за да избегне тежестите на службата, казват, че хората направили пътека до вратата му. Невероятно ми се струва, че светът, който някога намери пътя към Швайцер в Ламбарен, ще пропусне да потърси отшелника в Конго!“ Мисля, че е могъл да прескочи забележката за свети Франциск — каза отец Тома, — тя може да се разбере неправилно.

— Какви лъжи пише този човек — провикна се Кери. После стана от леглото и се изправи до чертожната маса и опънатото на нея хелиографно копие. — Няма да позволя на този човек... — продължи той.

— Той, разбира се, си остава журналист — рече отец Тома. — Това са просто професионални преувеличения.

— Аз не говоря за Паркинсън. На него това му е работа. Говоря за Рике. Никога не съм говорил с Рике за любовта и за бога.

— Той ми каза, че веднаж сте имали много интересен разговор.

— Никога. Не е имало разговор. Уверявам ви, че говореше само той.

Отец Тома погледна към изрезката от вестника и рече:

— Изглежда, че след една седмица ще излезе втора статия. Той казва тука: „Следната неделя. Миналото на един светец. Изкупление чрез страдание. Изгубеният в джунглите прокажен.“ Това сигурно е Део Грациас — обясни отец Тома. — Има и снимка на англичанина, както говори с Рике.

— Дайте ми статията. — Кери разкъса изрезката на парчета и ги хвърли на пода. После попита: — Пътят проходим ли е?

— Когато напуснах Люк беше проходим. Защо?

— Тогава ще взема единия камион.

— За къде?

— За да си поприказвам с Рике. Не виждате ли, отче, че трябва да го накарам да млъкне. Това не бива да продължава. Аз се боря за живота си.

— За живота си ли?

— За живота си тук. Това е всичко, което имам. — Той седна уморено на леглото и продължи: — Изминах дълъг път. Ако напусна, няма къде другаде да отида.

— За добрия човек славата е винаги проблема — каза отец Тома.

— Но аз не съм добър човек, отче. Не можете ли да ми повярвате? И вие ли трябва да изопачавате всичко като Рике и оня човек? Нямах никакви добри подбуди, за да дойда тук. Мисля само за себе си, както към правил винаги, но сигурно и егоистът има право на малко щастие.

— Вашето смирение е наистина възхитително — промълви отец Тома.

[1] Добър път (фр.). — Б.пр. ↑

ЧАСТ ШЕСТА

ГЛАВА ПЪРВА

1

Мари Рике прекъсна да чете „Подражанието на Христос“, щом видя, че мъжът и е заспал, но не посмя да се раздвижи, за да не го събуди, а, разбира се, не беше изключено това да е и клопка. Представяше си как щеше да я упреква: — Не можеше ли да поседиш един час при мен? — защото мъжът ѝ не се стесняваше да се преструва продължително време. Слабото му лице беше извърнато настрана, тъй че тя не виждаше очите му. Тя си мислеше, че докато е болен, няма защо да му съобщава новината си, защото човек не е длъжен да съобщава на един болен такива лоши новини като нейната. През мрежата на прозореца нахлуваше миризма на гранив маргарин, която тя винаги щеше да свързва с брака, а от стола си виждаше машинното помещение, в което поддържаха огъня на пещите с къспе.

Срам я беше от страха, отегчението и отвращението ѝ. Беше възпитана като колонистка и много добре знаеше, че една колонистка не бива да се държи така. Баща ѝ беше представлявал също дружеството на мъжа ѝ като търговски пътник, но понеже жена му беше болнава, беше я изпратил в Европа преди раждането на детето. Майка ѝ се беше борила да остане с него, защото тя беше истинска колонистка, и на свой ред дъщеря на колонисти. Тази дума, която в Европа се произнасяше така пренебрежително, за тях беше символ на чест. Дори когато бяха в отпуск в Европа, те живееха на групи, посещаваха едни и същи ресторанти и барове, държани от бивши колонисти, и наемаха през сезона вили в едни и същи бански курорти. Между палмите в саксии жените чакаха мъжете им да се върнат от страната на палмите; играеха бридж и си четяха гласно една на друга писмата на мъжете си, които съдържаха клюките на колонията. Писмата имаха пъстри пощенски марки с животни, птици и цветя и пощенски печати от екзотични места. Мари започна да ги събира на шестгодишна възраст, но понеже заедно с марките пазеше и пликите,

трябваше да ги държи в кутия, вместо в албум. Един от печатите беше от Люк. Тогава тя не можеше да си представи, че един ден ще познава Люк по-добре от улица „Намюр“.

С нежност, произтичаща от чувството на вина, тя избърса лицето на Рике с кърпа, потопена в одеколон, даже с риска да го събуди. Знаеше, че не е истинска колонистка. Това беше като измяна на отечеството, и даже още по-лошо, защото отечеството беше толкова отдалечено и толкова оклеветено.

Един от работниците излезе от помещението, за да се изпикае на стената. Когато се обърна, той видя, че тя го гледа и те впиха поглед през няколко метра така, като че ли се наблюдаваха с телескоп през някакво грамадно разстояние. Тя си спомни една сутрешна закуска. Бледото европейско слънце осветяваше водата, няколко души отиваха да направят сутрешната си баня, а баща и я учеше как се казва „хляб“, „кафе“ и „мармалад“ на наречието манго. И досега това бяха единствените три думи, които тя знаеше на монго. Но на човека отвън не стигаше да му се каже кафе, хляб и мармалад. Нямаха средство за общуване; тя не можеше дори да го изругае, както биха направили баща ѝ и мъжът ѝ, с думи, които той да разбере. Той се обърна и си влезе в помещението, и тя отново почувствува измяната си към това отечество от колонисти. Искаше ѝ се да се извини пред стария си баща у дома ѝ; не можеше да го упреква за пощенските печати и за марките. Майка ѝ беше копняла да остане при него. Тя не можеше да си даде сметка, колко щастлива е била, че не е била здрава. Рике отвори очи и попита:

— Колко е часът?

— Трябва да е към три.

Той заспа, преди да чуе отговора ѝ, и тя продължи да седи. В двора един камион се приближаваше на заден ход към помещението. Той беше натоварен с кокосови орехи за пресите и пещите; те приличаха на изсушени глави, резултат на някакво диво клане. Опита се да чете, но „Подражанието на Христос“ не можеше да задържи вниманието ѝ. Веднаж месечно тя получаваше един брой от списанието „Мари-Шантал“, но трябваше да чете романите в подлистници тайно, когато Рике беше зает, защото той презираше женските романи, както ги наричаше, и се отнасяше критично към мечтите. Но какво друго ѝ оставаше, освен мечтите? Те бяха една

форма на надеждата, но трябваше да ги крие от него, както членовете на Съпротивата криеха хапчетата, си с цианкалий. Не ѝ се искаше да приеме, че това е краят, че ще остарее в тази самота с мъжа си, миризмата на маргарина, черните лица, металните отпадъци, жегата и влагата. Ден след ден очакваше някакъв радиосигнал, който да обяви часа на освобождението. Понякога ѝ се струваше, че няма разстояния, които да не измине заради това освобождение.

Броят от „Мари-Шантал“ идваше с обикновената поща; той беше винаги отпреди два месеца, но това нямаше значение, защото подлистниците, както всяка литература, имаха вече стойност. В романа, който сега четеше, едно момиче в игралната зала в Монте Карло беше поставило 12 000 франка, последните си пари, на цифрата 17, но една ръка се беше протегнала през рамото му, докато топката се въртеше, и беше преместила жетоните на 19. После топката се беше спряла на 19 и момичето се беше обърнало, да види кой е благодетелят... но трябваше да чака още три седмици, докато открие кой е. Сега той се приближаваше към нея с пощенския параход покрай западните брегове на Африка, но и след като достигнеше Матади, оставаше му още доста път по реката. Кучетата в двора залаяха и Рике се събуди.

— Виж кой е — каза той, — но не го пускай тук.

Чу се шум на приближаваща се кола. Сигурно беше представител на някоя от двете конкурентни бирени фабрики. Всеки от тях обикаляше плантациите три пъти годишно и даваше гуляй на местния главатар и на туземците с безплатна бира от неговата фабрика. Предполагаше се, че това по някакъв тайнствен начин ще повиши консумацията.

Когато излезе на двора, тъкмо разтоварваха сушените глави от камиона. В една малка камионетка Пежо седяха двама души. Единият от тях беше африканец, а другият не мажеше да види, защото слънцето, което се отразяваше във ветроупорното стъкло, я заслепяваше, но го чу, че казва:

— Работата ми тук няма да отнеме никакво време. Към десет часа ще стигнем в Люк.

Тя се приближи до вратата на камионетката и видя, че това беше Кери. Спомни си срамната сцена от преди няколко седмици, когато беше избягала разплакана в колата си. След това беше прекарала

нощта край пътя, хапана от москитите, за да не срещне друг човек, който може би също презира мъжа ѝ.

Помисли си с благодарност: „Дошъл е по свой собствен почин. Онова, което каза, просто е било временно настроение. Говорел е неговият safard, а не той.“ Поиска ѝ се да влезе и да съобщи на мъжа си, но си спомни, че ѝ беше наредил: „Не го пускай тук.“

Кери слезе от камионетката и тя видя, че момчето с него беше от mutiles^[1] от лагера за прокажени. Тя се обърна към Кери:

— На гости ли сте ни дошли? Мъжът ми така ще се зарадва...

— Пътувам за Люк — отвърна Кери, — но искам преди това да кажа две думи на г-н Рике. — В израза му имаше нещо, което ѝ напомни мъжа ѝ в известни моменти. Ако неговият safard му беше продиктувал онези обидни думи, той още продължаваше.

Тя каза:

— Мъжът ми е болен. Боя се, че няма да можете да го видите.

— Трябва да го видя. Три дни пътувам от лагера...

— Трябва да го кажете на мен. — Кери стоеше до вратата на камионетката. Тя продължи: — Не можете ли да предадете на мен съобщението си?

— Едва ли бих могъл да ударя жена — отговори Кери. Изненада я една гънка на устата му. Може би се опитваше да смекчи думите си с усмивка, но това правеше лицето му само още по-грозно.

— Това ли е съобщението ви?

— Повече или по-малко — отвърна Кери.

— Тогава по-добре влезте.

— Тя се отдалечи бавно, без да се обръща назад. Той ѝ приличаше на въоръжен дивак, от когото трябва да крие страха си. Щом достигне къщата, и ще бъде на сигурно. Насилията в тяхната класа винаги ставаха навън; канапетата, вазичките и украшенията действуваха съдържащо. Когато мина през вратата, поиска ѝ се да избяга в стаята си и да остави болния на Кери, но надви страха си, щом си помисли какво може да ѝ каже Рике след като другият си отиде, и като хвърли само един поглед към коридора, в който се намираше сигурността, излезе на терасата и чу стъпките на Кери зад себе си.

Когато стигна на терасата, тя си наложи тон на домакиня, сякаш си облече чиста рокля.

— Не искате ли да пиете нещо? — попита тя.

— Малко рано е. Мъжът ви наистина ли е болен?

— Разбира се, че е болен. Нали ви казах. Тук москитите са извънредно опасни. Много сме близо до реката. А и той не взимаше палудрин. Не зная защо. Нали знаете, че понякога го прихваща.

— Предполагам, че и Паркинсън тук е хванал треската си?

— Паркинсън?

— Английският журналист.

— Оня човек! — каза тя с погнуса. — Той още ли се върти насам?

— Не знам. Вие сте последните хора, които са го виждали. След като мъжът ви го е насочил по следите ми.

— Съжалявам, ако ви е досадил. Не трябваше да отговаряте на въпросите му.

Кери запротестира:

— Аз обясних на мъжа ви, че съм дошъл тук, за да избягам от обществото. Той ми се натрапи в Люк. Изпрати ви в лагера за прокажени след мен. Изпрати Паркинсън. Разпространява глупави истории за мен в града. Сега дойде тази статия във вестника и ме заплашват с нова. Пристигнах да кажа на мъжа ви, че това преследване трябва да спре.

— Преследване?

— Можете ли да го наречете друго?

— Вие не разбирате. Мъжът ми бе развълнуван от идването ви тук. Няма много хора, с които той може да разговаря за нещата, които го интересуват. Той е много самотен. — Тя гледаше към реката, барабана на ферибота и горите от другата страна. — Когато нещо го развълнува, той иска да го има. Като децата.

— Децата никога не са ме интересували.

— Това е единственото младежко нещо у него — каза тя бързо и неволно, като че ли думите ѝ изблизнаха от някаква рана.

— Не можете ли да го убедите да престане да говори за мен? — попита той.

— Нямам никакво влияние. Той не ме слуша. Пък и защо ли да ме слуша?

— Ако ви обича...

— Не знам дали ме обича. Понякога казва, че обича само бога.

— Тогава аз сам трябва да говоря с него. Малко треска няма да му попречи да чуе онова, което искам да му кажа. — И той добави: — Не зная коя е неговата стая, но стаите не са много. Ще я намеря.

— Недейте. Моля недейте. Ще помисли, че вината е моя. Ще се разсърди, а аз не искам да бъде сърдит. Трябва да му кажа нещо. То и без това е ужасно.

— Какво е ужасно?

Тя го погледна с израз на отчаяние. Очите ѝ започнаха да се пълнят и сълзите ѝ закапаха грозно, като капки пот. Тя изхлипа:

— Мисля, че ще имам бебе.

— А аз мислех, че жените обикновено обичат...

— Той не иска деца. Но не ми позволяваше да се пазя.

— Бяхте ли при доктор?

— Не. Нямах претекст да отида до Люк, а имаме само една кола. Не искам да се усъмни. Той обикновено ме пита през известно време, дали всичко е в ред.

— Не ви ли е питал?

— Сигурно е забравил, че сме правили нещо от миналия път. — Нейната покорност неволно го трогна. Тя беше много млада и доста хубава, и при все това като че ли не ѝ минаваше през ум, че един мъж не бива да забравя такива неща. Тя продължи, сякаш това обясняваше всичко: — Това беше след коктейла у губернатора.

— Сигурна ли сте?

— Два пъти прескочих.

— Мила, в този климат това често се случва. Аз ви съветвам — как се казвате?

— Мари. — Това беше най-обикновеното женско име, но на него то прозвуча като предупреждение.

— Да — поде тя с жив интерес, — вие ме съветвате...

— Да не казвате още на мъжа си. Трябва да ви намерим някакъв претекст да отидете в Люк на лекар. Но не се тревожете прекалено. Не искате ли дете?

— Каква полза да искам, щом той не иска?

— Бих ви взел сега със себе си, ако можем да намерим някакво извинение.

— Ако някой може да го убеди, това сте само вие. Той толкова се възхищава от вас.

— Трябва да взема някакви лекарства за доктор Колен от болницата и да купя малко провизии, за да изненадам отците, както и шампанско за деня, когато поставят гредата на покрива. Но няма да мога да ви върна по-рано от утре вечер.

— О — промълви тя, — слугата му може да се грижи за него по-добре, от мен. Той е бил при него по-дълго време.

— Искях да кажа, че може би няма да има доверие в мен...

— От много дни не е валяло. Пътят е добър.

— Тогава да му кажа ли?

— Не онова, което бяхте дошли да му кажете, нали?

— Ще се държа с него колкото може по-меко. Вие ми извадихте жилото.

Госпожа Рике възкликна:

— Колко забавно ще е да отида в Люк сама. Искам да кажа с вас. — После изтри очи с опакото на ръката си; като децата тя не се срамуваше от сълзите си.

— Може би докторът ще ви каже, че няма от какво да се страхувате. Къде е стаята му?

— Онази врата в дъното на коридора. Нали наистина няма да бъдете груб с него?

— Не.

Когато влезе, Рике седеше в леглото. Имаше израз на обидена маска, но като видя госта си, бързо я смени с друга, която изразяваше гостоприемство.

— О, Кери? Вие ли бяхте?

— Отивам в Люк и се отбих да ви видя.

— Много мило от ваша страна да ме посетите, когато съм болен.

Кери каза:

— Искях да ви видя по повод на тази глупава статия от англичанина.

— Дадох я на отец Тома да ви я донесе. — Очите на Рике светеха от треска или от удоволствие. — Уверявам ви, че „Пари-Диманш“ никога не се е разграбвал така в Люк. Книжарницата поръча още екземпляри. Казват, че са поръчали сто екземпляра от следващия брой.

— Не ви ли е минавало през ума, колко противно е това за мен?

— Зная, че вестникът не е от много висока категория, но статията беше много хвалебна. Известно ли ви е, че е била дори

препечатана и в Италия? Казват, че епископът е бил запитан от Рим.

— Искате ли да ме изслушате, Рике? Аз се опитвам да говоря спокойно, защото сте болен. Но всичко това трябва да престане. Аз не съм католик, не съм даже християнин. Не искам да ме осиновяват нито вие, нито църквата ви.

Рике седеше под разпятието с усмивка, която показваше, че разбира.

— Аз не вярвам в никакъв бог, Рике. В никаква душа, в никаква вечност. Те даже не ме интересуват.

— Да. Отец Тома ми каза как ужасно страдате от безверие.

— Отец Тома е един благочестив глупак, а аз съм дошъл тук, за да избягам от глупците, Рике. Ще ми обещаете ли да ме оставите на мира, или да се върна там, откъдето съм дошъл? Бях щастлив, преди да почне всичко това. Открих, че мога да работя. Започнах да проявявам интерес, да взимам участие в нещо.

— Наказанието на гениите е, че принадлежат на хората.

Ако трябваше да има мъчител, с какво удоволствие би си избрал циничния Паркинсън. Имаше цепнатини в неговия идиотски характер, където истината можеше понякога да хване корен. Но Рике беше като стена така облепена с черковни обявления, че дори и тухлите под тях не се виждаха. Кери каза:

— Аз не съм гений, Рике. Аз съм човек с известен талант, не много голям, който съм изчерпил докрай. Нямах нищо ново, което да мога да направя. Можех само да се повтарям. Затова се отказах. Работата е съвсем проста и обикновена. Също както се отказах от жените. В края на краищата има само тридесет и два начина да забиеш пирон в дупка.

— Паркинсън ми разправи какви угризения чувствувате...

— Никога не съм чувствувал угризения. Никога. Всички вие прекалено драматизирате нещата. От чувствата човек може да се освободи също така, както се освобождава от работа. Вие сигурен ли сте, Рике, че все още чувствувате нещо, че не се преструвате само, че чувствувате? Много ли ще се засегнете, ако утре фабриката ви изгори след някакъв смут?

— Сърцето ми не е в нея.

— Сърцето ви не е и в жена ви. Вие ми обяснихте това първия път, когато се срещнахме. Търсехте някой, който да ви избави от

заплахата на свети Павел, че ще изгорите в ада.

— В християнския брак няма нищо лошо — каза Рике. — Той е много по-добър от брака по чувства. Но ако искате да знаете истината, сърцето ми винаги е било във вярата ми.

— Почвам да мисля, че между двама ни няма толкова голяма разлика. И двамата не знаем какво е обич. Вие твърдите, че обичате един бог, защото не обичате никой друг. Аз не твърдя нищо. Единственото, което ми е останало, е известно влечение към истината. Това беше най-доброто в малкото талант, който имах. Вие през всичкото време измисляте, Рике. Има хора, които и на проститутките говорят за любов — те даже не смятат да спят с една жена, ако не измислят някакво чувство за извинение. Вие си измислихте тази представа за мен, за да оправдаете себе си. Но на мен не ми се играе вашата игра, Рике.

— Като ви гледам — отвърна Рике, — виждам един измъчен човек.

— Нищо подобно. От двадесет години не съм чувствувал никаква болка. Нужно е нещо много по-голямо от вас, за да ми причини страдание.

— Независимо от това, харесва ли ви или не, вие дадохте пример на всички ни.

— Пример за какво?

— За алтруизъм и смирение — отвърна Рике.

— Предупреждавам ви, Рике, че ако не престанете да разпространявате тези глупости за мен...

Но той чувствуваше безсилието си. Бяха го хванали в капана на думите. Един юмрук щеше да е по-просто и по-добро, но сега беше вече късно за юмруци.

Рике каза:

— Някога светците са били провъзгласявани от народа. Не съм сигурен дали този начин не е бил по-добър от съда в Рим. Ние ви поехме, Кери. Вие вече не принадлежите на себе си. Вие загубихте себе си, когато се молихте с онзи прокажен в джунглите!

— Не съм се молил. Аз само... — Той млъкна. Каква полза? Рике беше грабнал последната дума. Едва след като блъсна вратата зад себе си той си спомни, че не е казал нищо за Мари Рике и пътуването ѝ за Люк.

Тя, разбира се, го чакаше усърдно и търпеливо на другия край на коридора. Той съжали, че няма кутия бонбони, за да я утеши. Мари попита възбудено:

— Съгласи ли се?

— Не го попитах.

— Нали обещахте.

— Ядосах се и забравих. Много съжалявам.

— Все пак ще дойда с вас в Люк — реши тя.

— По-добре недейте.

— Много ли се ядосахте с него?

— Не много. Сдържах по-голямата част от яда си.

— Тогава идвам.

Тя изчезна, преди да има време да протестира, и след няколко минути се върна само с една самолетна чанта „Сабена“ за път.

— С малко багаж пътувате — забеляза той.

Когато стигнаха до камионетката, Кери попита:

— Не е ли по-добре да се върна да поговоря с него?

— Може да каже не. Какво ще правя тогава?

Оставиха зад себе си миризмата на маргарина и гробищата от стари парни котли, и сянката на гората легна от двете страни на пътя. Тя попита учтиво с тона си на домакия:

— Как върви болницата?

— Добре.

— Как е игуменът?

— Замина.

— Валя ли много миналата събота? При нас валя.

Кери предложи:

— Не се чувствувате задължена да водите разговор с мен.

— Мъжът ми ме упреква, че съм много мълчалива.

— Мълчанието не е нещо лошо.

— Лошо е, когато сте нещастен.

— Извинете. Бях забравил...

Изминаха мълчаливо няколко километра. После тя попита:

— Защо дойдохте тук, а не отидохте някъде другаде?

— Защото е много далеч.

— И други места са далеч. Южният полюс.

— Когато отидох на летището, нямаше самолет за Южния полюс.

Тя се засмя. Лесно е да разсмееш един млад човек, дори когато е нещастен.

— Имаше един за Токио — добави той, — но това място някак си ми се стори много по-далеч. А и не се интересувам от гейши и черешови цветове.

— Да не би да искате да кажете, че не сте знаели къде...

— Едно от преимуществата на кредитните самолетни билети е, че чак в последния момент може да решите къде да отидете.

— Не сте ли оставили семейство?

— Нямам семейство. Имах приятелка, но тя е по-добре без мен.

— Горката.

— О, не. Не е загубила нищо ценно. За една жена е трудно да живее с мъж, който не я обича.

— Да.

— Винаги има часове през деня, когато човек престава да играе роля.

— Да.

Млъкнаха пак, докато почна да пада мрак, и той запали фаровете. Те осветиха една човешка фигура с глава от кокосов орех, седнала на полусчупен стол. Тя ахна уплашено и се притисна до рамото му. После прошепна:

— Плаша се от нещата, които не разбирам.

— Тогава трябва да се плашите от много неща.

— Да.

Той я прегърна през рамото, за да я успокои. Тя попита:

— Сбогувахте ли се с нея?

— Не.

— Но тя трябва да ви е видяла като сте си прибрали багажа.

— Не. И аз пътувам, с малко багаж.

— Тръгнали сте без нищо?

— Имах бръснач и четка за зъби и едно кредитно писмо от една американска банка.

— Действително ли не знаехте къде отивате?

— Нямах никаква представа. Затова нямаше смисъл да взимам дрехи.

Пътят беше неравен и той трябваше да хване кормилото с две ръце. Никога досега не беше разглеждал собственото си държане. Навремето това му се беше сторило единствената логична постъпка. Беше закусил по-добре от обикновено, защото не беше сигурен кога ще яде следния път, и после беше взел такси. Пътуването му започна от голямото, почти празно летище, построено за едно световно изложение, което отдавна беше свършило. Човек можеше да измине два километра из коридорите, без да срещне жива душа. В един огромен хол няколко души седяха разпръснати и чакаха самолета за Токио. Приличаха на статуи в художествена галерия. Поиска билет за Токио, когато забеляза едно разписание с африкански имена. Попита:

— Има ли място и в този самолет?

— Да, но след Рим няма връзка с Токио.

— Ще отида до края. — И подаде на служителя кредитния си билет.

— Къде е багажът ви?

— Нямам багаж.

Сега му се струваше, че държането му сигурно е изглеждало малко странно. Той каза на чиновника:

— Напишете на билета ми само първото име, моля. И в листа на пътниците също. Не искам да ме смуцават журналистите.

Това беше едно от малкото преимущества на славата; той можеше да се държи необикновено, без автоматически да събуди съмнение. Мислеше си, че така просто ще прикрие следите си, но не беше успял, защото иначе никога нямаше да получи писмото, подписано „toute à toi“.

Може би сама е ходила на летището, за да разпитва. Служителят сигурно ѝ е разправил цяла история. Но дори и да е било така, на местоназначението му никой не го позна, а в малкия хотел, в който отседна, без климатична инсталация и с душ, който не работеше, никой не знаеше името му. Значи, само Рике е могъл да издаде местонахождението му; отражението от интереса на Рике беше преминало като радиовълни половината свят и беше достигнало международния печат. Той избухна внезапно:

— Как искам да не бях срещал мъжа ви!

— И аз също.

— Но на вас това сигурно не ви е повредило?

— Искам да кажа — бих искала да не съм го срещала. — Фаровете осветиха дървените пръти на клетка високо във въздуха. Тя промълви: — Мразя това място. Искам да си отида у дома.

— Твърде далеч сме, за да се връщаме сега.

— Това не е домът ми — отвърна тя. — Това е фабриката.

Той много добре знаеше, какво очаква тя от него да каже, но премълча. Кажеше ли няколко съчувствени думи, колкото и неискрени и условни да са, и опитът го беше научил какво следва почти винаги. Нещастieto е като гладно животно, което чака жертви край пътя. Той попита:

— Имате ли приятели в Люк, у които да се настаните?

— Нямаме приятели. Ще дойда с вас в хотела.

— Оставихте ли бележка на мъжа си?

— Не.

— Щеше да е по-добре да бяхте оставили.

— Вие оставихте ли бележка, преди да вземете самолета?

— Имаше разлика. Аз нямаше да се връщам.

Тя попита:

— Бихте ли ми дали пари на заем за един билет до дома — искам да кажа до Европа?

— Не.

— И аз се боях, че няма да ми дадете.

Като че ли това уреждаше всичко, и понеже нямаше какво повече да прави, тя заспа. Той си помисли непредпазливо: горкото изплашено зверче — твърде младо е, за да представлява голяма опасност. Само когато пораснат напълно, тогава човек не може да им се доверява със съжаленията си.

[1] Сакатите (фр.). — Б.пр. ↑

Беше почти единадесет часа вечерта, когато стигнаха в Люк край малкото речно пристанище. Параходът на епископа стоеше там на котва. Една котка се спря на средата на мостчето към парахода и ги изгледа, а Кери изви, за да избегне някакво умряло улично куче, проснато на пътя, което чакаше сутрешните хищници. Хотелът на площада срещу дома на губернатора носеше следи на веселие. Може би директорите на местната бирена фабрика бяха давали ежегодния си гуляй или някой чиновник, който се смяташе щастлив, беше отпразнувал заминаването си. В бара имаше розово-лилави и червени книжни гирлянди, увиснали над тръбните стоманени столове, които придаваха на цялото помещение безрадостния и служебен вид на машинна зала; сенки, които представляваха човека на луната, се хилеха от лампите.

Нямаше климатична инсталация в стаите на горния етаж и на стените под тавана имаше отвори, тъй че всяко усамотяване беше невъзможно. От съседната стая се чуваше всяко движение, и Кери можеше да следи всичките етапи на лягането на жената — отварянето на ципа на чантата, тракането на закачалката, звъна на стъкленото шише върху порцелановата мивка. Обувките бяха пуснати на голите дъски и водата потече. Той седеше и се чудеше какво да направи, за да я успокои, ако на сутринта докторът ѝ каже, че е бременна. Спомни си дългото нощно бдение с Део Грациас. Той тогава се беше борил със страха. После леглото изскърца.

Извади бутилка уиски от чантата си и си сипа една чаша. Сега беше негов ред да звънка, да пуска водата, да трака; чувствуваше се като затворник в килия, които отговаря по шифър на сигналите на някой друг затворник. През стената се чу странен звук — стори му се, че тя плаче. Не изпита никакво съжаление, само раздразнение. Беше му се натрапила насила и сега заплашваше да му развали нощния сън. Още не се беше съблякъл. Взе бутилката уиски и почука на вратата ѝ.

Веднага разбра, че се е излъгал. Тя седеше в леглото и четеше книга — сигурно беше имала време да вземе и нея в самолетната си чанта „Сабена“.

— Извинете — каза той, — помислих, че плачете.

— О, ще — отвърна тя. — Смеех се.

Той видя, че това беше един популярен роман за живота на някакъв английски майор в Париж.

— Ужасно смешно е.

— Донесох ви това, ако имате нужда от успокоително.

— Уиски? Никога не съм пила уиски.

— Можете да започнете. Но сигурно няма да ви хареса. — Той изплакна чашката ѝ от несесера за миене на зъби и ѝ сипа малко.

— Не ви ли хареса?

— Харесва ми идеята — отговори тя. — Да пия уиски среднощ в моя собствена стая.

— Още не е среднощ.

— Знаете какво искам да кажа. И да чета в леглото. Мъжът ми не обича да чета в леглото. Особено такава книга.

— Какво ѝ е на книгата?

— Не е сериозна. Не е за бога. Разбира се — продължи тя, — той има основание. Не съм възпитана както трябва. Калугерките направиха каквото можаха, но нищо не излезе.

— Радвам се, че не се тревожите за утре.

— Може новината да е добра. В този момент малко ме наболява стомах. Не може още да бъде от уискито, нали? А би могло да бъде това проклетие. — Тонът ѝ на домакиня беше отишъл в архивата, дето лежаха уроците на калугерките, и тя се беше върнала в училищната спалня. Глупаво беше да се смята, че такава незряло същество може да представлява някаква опасност.

Той попита:

— Бяхте ли щастлива в училището?

— То беше истинско блаженство. — Тя вдигна коленете си по-високо и каза: — Защо не седнете?

— Време е да спите. — Не можеше да се държи с нея като с възрастен. Вместо да вземе детството ѝ, Рике го беше здраво запечатал веднаж завинаги.

Тя попита:

— Какво ще правите? Когато довършите болницата, искам да кажа.

Всички му задаваха този въпрос, но той път той не го отбягна; имаше една теория, че на младите винаги трябва да се казва чистата истина.

— Ще остана — отвърна той. — Никога няма да се върна.

— Понякога ще трябва да си отивате — в отпуск.

— Другите може би, но не и аз.

— Ако останете, в края на краищата ще се разболеете.

— Аз съм много здрав. Пък и какво ме интересува? Рано или късно всички заболяваме от една и съща болест, старостта. Виждате ли тези кафяви петънца по ръцете ми — майка ми ги наричаше гробни знаци.

— Това са само лунички — възрази тя.

— О, не, луничките се явяват от слънчевата светлина. Тези идват от тъмнината.

— Много сте меланхоличен — произнесе тя с тон на училищен директор. — В същност не ви разбирам. Аз трябва да стоя тук, но, боже мой, ако бях свободна като вас...

— Ще ви разправа една приказка — каза той, като си наля едно тройно уиски.

— Това е много уиски. Вие не сте голям пияница, нали? Мъжът ми е пияница.

— Аз съм само постоянен пияч. Това е, за да ми помогне за приказката. Не съм свикнал да разправам приказки. Как се започва? — Той бавно отпи. — Имало едно време.

— Наистина — каза тя, — ние с вас сме твърде стари за приказки.

— Да. Но това е *истинска* приказка, както ще видите. Имало едно време едно момче, което живеело в дълбоката провинция.

— Вие ли сте момчето?

— Не, не трябва да теглите тесни паралели. Казват, че писателите правят избора си от своя общ житейски опит, а не от отделни факти. Никога досега не съм живял във от градовете.

— Продължавайте.

— Това момче живеело с родителите си в един чифлик — не много голям, но достатъчно голям за тях и за двама прислужници и шестима ратаи, куче, котка, крава... предполагам, че е имало и прасе. Не разбирам много от чифлици.

— Изглежда, че има цял куп действащи лица. Ще заспя, ако се опитам да запомня всички.

— И аз точно това се мъча да ви накарам да направите. Родителите разправяли на момчето приказки за царя, който живеел в един град на стотина километра далеч — горе-долу разстоянието до най-далечната звезда.

— Глупости. Звездите са на милиарди и милиарди...

— Да, но момчето си *мислело*, че звездите са на стотина километра. То не знаело нищо за светлинните години. Нямамо представа, че звездата, която вижда, вероятно е умряла и угаснала още преди да е бил сътворен светът. Разправяли му, че макар царят и да живее много далеч, той вижда всичко, което става навсякъде. Царят знаел кога се праси някоя свиня и кога някоя нощна пеперуда се блъска в лампата и умира. Знаел също кога някой мъж и някоя жена се женят. Женитбата им му харесвала, защото когато те се опрасят, броят на поданиците му се увеличавал; затова той ги възнаграждавал — наградата не можела да се види, защото жената често умирала при раждането, а детето понякога се раждало глухо или сляпо, но в края на краищата и въздухът не може да се види, и все пак според учените той съществува. Когато някой ратай спял с някоя прислужница в купата сено, царят ги наказвал. И наказанието не винаги можело да се види — ратаят си намирал по-добра работа, а момичето се разхубавявало като изгуби девството си и после се омъжвало за главния ратай, но в тези случаи наказанието само се отлагало. Понякога то се отлагало до края на живота, но това нямамо значение, защото царят бил цар и на мъртвите, а кой знае какви страшни неща може да направи с тях в гроба.

Момчето пораснало. Оженило се както е редно и било възнаградено от царя, макар че единственото му дете умряло и че никак не напредвал в професията си — винаги искал да прави статуи, големи и значителни като сфинкса. След смъртта на детето той се скарал с жена си и царят го наказал за това. Разбира се, наказанието не бихте могли да видите, както не бихте могли да видите и наградата — трябва да ги приемете на доверие. С течение на времето той станал прочут бижутер, защото една жена, доволна от него, му дала пари да се учи, и той направил много прекрасни неща в чест на приятелката си и на царя, разбира се. Обсипали го с награди и с пари. От царя. Всеки

приемал, че всичко това идва от царя. Зарязал жена си и приятелката си, зарязал маса жени, но преди това добре се позабавлявал с тях. Те го наричали любов, и той също, но нарушавал всички правила, които му идвали на ум, и сигурно е бил наказан за това, че ги нарушава, но вие не бихте могли да видите наказанието, както не могъл да го види и той. Ставал все по-богат и по-богат, правел все по-хубави бижута и жените ставали все по-любезни и по-любезни с него. Всички били съгласни, че той си живее добре. Единствената неприятност била, че се отегчавал все повече и повече. Никой никога не му казал не. Никой не го карал да страда — страдали винаги другите. Понякога, просто за промяна, му се искало да почувствува страдание от наказанията, които царят сигурно му налагал непрекъснато. Можел да пътува където си иска и след известно време почнало да му се струва, че е отишъл много по-далеч от стотината километра, които го отделяли от царя, по-далеч от най-далечната звезда, но където и да отидел, идвал винаги на същото място, дето се случвали едни и същи неща: вестникарските статии хвалели бижутата му, жените мамели мъжете си и отивали да спят с него, а слугите на царя го възхвалявали като лоялен и верен поданик.

Понеже хората виждали само наградата, а наказанието било невидимо, той се прочул като много добър човек. Понякога хората малко се обърквали, че такъв добър човек се наслаждавал на толкова много жени — поне повърхностно това било непочтено по отношение на царя, който бил създал съвсем други правила. Но с течение на времето намерили обяснение; казали, че има голяма способност за любов, а на любовта те винаги гледали като на най-голямата добродетел. Дори царят не можел да даде по-голяма награда от любовта, още повече, че тя била по-невидима от такива дребни материални награди като пари, успехи или членство в Академията. Даже и самият бижутер почнал да вярва, че люби по-силно от така наречените добри хора, които, ако видите всичко, сигурно не са били толкова добри (стига само да погледнете наказанията, които получават — обедняват, децата им умират, загубват и двата си крака в някоя железопътна катастрофа и други подобни). За него било истински удар, когато един ден разбрал, че изобщо не е любил.

— Как разбрал това?

— Това било първото от няколкото важни открития, които направил по същото време. Не ви ли казах, че той бил много умен

човек, много по-умен от хората около него? Още като дете самичък разбрал истината за царя. Разбира се, родителите му разказвали приказки, но те нищо не доказвали. Все едно че били бабешки приказки. Обичали царя, казвали те, но той ги надминал. Доказал, че царят съществува по исторически, логически, философски и етимологически пътища. Родителите му казвали, че само си губи времето — те знаели, виждали били царя. Къде? В сърцата си, разбира си. Той се присмивал на простотията и суеверието им. Как можел царят да бъде в сърцата им, когато той можел да докаже, че не се е помръдвал от града на стотина километра? Неговият цар съществувал обективно и нямало друг цар освен неговия.

— Аз не обичам много притчите, а героят ви не ми харесва.

— И той сам не се харесва много, и затова никога не е продумал нито дума, освен по тази начин.

— Онова, което казахте, че няма друг цар освен неговия, ми напомня малко за мъжа ми.

— Не бива да обвинявате един разказвач на приказки, че въвежда истински личности.

— Кога ще стигнете до връхната точка? Краят щастлив ли е? Иначе не искам да стоя будна. Защо не обрисувате някоя от жените?

— Вие сте като критиците. Искате да ви пиша вашия собствен род приказки.

— Чели ли сте Манон Леско?

— Преди години.

— В манастира много я обичахме. Разбира се, тя беше строго забранена. Предавахме си я от ръка на ръка, а аз и залепих корицата на Историята на религиозните войни от Лъожьон. И досега я имам.

— Трябва да ме оставите да си довърша приказката.

— Добре — каза тя примирено, като се облегна пак на възглавницата, — щом трябва.

— Казах ви за първото откритие на моя герой. Второто дошло много по-късно, когато разбрал, че съвсем не е бил роден за артист, а само за много хитър бижутер. Направил едно златно украшение във формата на щраусово яйце; то било цялото от злато и емайл и като го отворите, вътре имало една малка златна фигурка седнала на маса, а на масата едно малко яйце от злато и емайл, и като го отворите, в него имало една малка фигурка, седнала на маса, и едно малко яйце от злато

и емайл, и като го отворите... няма нужда да продължавам. Всички казали, че е голям майстор-техник, но много го хвалели и за сериозната му тема, защото отгоре на всяко яйце имало златен кръст, обсипан с късчета скъпоценни камъни, в чест на царя. Бедата била, че той сам се изморил от изобретателността на проекта си и когато правел съдържанието на последното яйце с оптично стъкло — така наричали увеличителните стъкла в старите времена, когато се разиграва тази приказка, защото, разбира се, тя не се отнася до наши дни и няма прилика с никакви живи хора... — Той пак отпи голяма глътка уиски; не можеше да си спомни, откога не беше изпитвал онази странна лекота, която чувствуваше сега. — Какво казвах? — попита той. — Мисля, че съм малко пиян. Уискито обикновено не ми действа по този начин.

— Нещо за някакво яйце — отговори тя със сънен глас изпод завивката.

— А, да, за второто откритие. — Тъжна история, помисли си той, трудно можеше да се разбере това чувство на освобождение и облекчение, като чувството на затворника, който най-после се е „изчистил“, щом е признал всичко на инквизитора си. Може би това беше наградата, която получаваха понякога писателите? „Казах ви всичко; сега можете да ме обесите.“ — Какво казахте?

— Говорехте за последното яйце.

— О, да, така беше. Изведнъж нашият герой разбрал колко е отегчен — не му се искало да си помръдне ръката, за да направи някакво бижу. Свършено било с професията му — бил стигнал до края. Нищо не можело да бъде по-гениално от онова, което вече бил направил, нито по-безполезно, а нямало и да чуе по-високи похвали от онези, които вече бил получил. Знаел докъде могат, да стигнат похвалите на проклетите глупци.

— И какво после?

— Отишъл в една къща номер 49 на една улица наречена Рю де Рампар, където живеела приятелката му, откакто напуснала мъжа си. Тя се казвала Мари като вас. Отвън имало тълпа. Там намерил лекаря и полицията, защото преди един час тя се самоубила.

— Колко ужасно.

— Не за него. Отдавна бил стигнал до края на удоволствията, както сега стигнал до края на работата, макар че практикувал

удоволствията, както някой пенсиониран танцьор се упражнява всеки ден на лоста, защото така е прекарал всичките си сутрини и не му идва на ум да престане. Тъй че нашият герой изпитал само облекчение: лостът бил счупен и той си мислел, че няма да прави усилия да търси нов. Макар че, разбира се, след месец-два пак го направил. Но вече било много късно — сутрешната привичка се нарушила и той не я подхванал със същото усърдие.

— Много неприятна приказка — обади се гласът на Мари. Лицето ѝ не можеше да се види, защото завивката беше дръпната върху него. Той не обърна внимание на критиката ѝ.

— Казвам ви, че не е лесно да оставиш една професия, както не е лесно да оставиш един съпруг. И в двата случая хората дрънкат куп работи за задължения. Те ходели при него да искат яйца с кръстове (това било неговото задължение към царя и последователите на царя). От врявата, която вдигали, едва ли не изглеждало, че никой друг не е способен да прави яйца или кръстове. За да ги обезсърчи и да им покаже колко се е променил, той изрязал още няколко скъпоценни камъка, колкото можел по-лекокомислено, прекрасни малки жабчета, които жените да носят на пъпа си — украшенията за пъпа станали мода за известно време. Направил дори малки меки златни ризници, с един кух камък, като проникателно око на върха, с които мъжете, можели да обличат специалните си части — по неизвестна причина те станали известни под името „каперски свидетелства“^[1] и известно време също били на мода като подаръци. (Вие знаете колко трудно е за една жена да измисли какво да подари на мъжа за Коледа.) Така че нашият герой получил още пари и възхвали, но най-много го засегнало това, че и на тези дреболии гледали така сериозно, както някога на яйцата и кръстовете. Той бил бижутерът на царя и нищо не можело да измени това. Хората го обявили, че е моралист и че тези неща са сериозна сатира на епохата — в края на краищата тази идея повредила на продажбата на свидетелствата, както можете да си представите. Мъжете едва ли искат да носят морална сатира на това място, а жените се сдържали да се докосват до една морална сатира, вместо до мека, скъпоценна, леко реагираща обвивка.

Но фактът, че украшенията му престанали да бъдат популярни сред народа, само го направил по-популярен между познавачите, които не вярват в успеха пред народа. Те започнали да пишат книги за

изкуството му; най-много пишели за него онези, които претендирали, че познават и обичат царя. Всичките книги повтаряли едни и същи неща, и когато героят ни прочел една от тях, все едно че бил прочел всичките. Почти винаги имало една глава, наречена Жабчето в дупката, Изкуството на падналия човек. От великденското яйце до каперските свидетелства, или Бижутера на първородния грях.

— Защо продължавате да го наричате бижутер? — каза гласът изпод завивката. — Вие много добре знаете, че е бил архитект.

— Предупредих ви да не свързвате истински лица с моята приказка. След малко сигурно ще уеднаквите себе си с другата Мари. Макар че, слава богу, вие не сте от онези, които се самоубиват.

— Ще се изненадате, ако знаете, какво бих могла да направя — отвърна тя. — Вашата приказка никак не прилича на Манон Леско, но все пак е много печална.

— Но никой не знаел, че един ден нашият герой направил изненадващо откритие — той вече не вярвал в историческите, философските, логическите и етимологическите аргументи за съществуването на царя, които си бил измислил. Останал му бил само споменът за царя, който живеел в сърцата на родителите му и никъде другаде. За нещастие неговото сърце не било като на родителите му: то било загрубяло от гордостта и успеха, и биело само от гордост, когато някоя постройка...

— Вие казахте постройка.

— Когато някое бижу било завършено или когато някоя жена викала под него „*donne, donne, donne*“^[2]. — Той погледна уискито в бутилката — нямаше смисъл да пази малкото, което беше останало; наля го в чашата си и дори не си даде труд да добави вода.

— Знаете ли — продължи Кери, — той мамел себе си също така, както мамел другите. Искрено вярвал, че като обича работата си, обича царя, и като се люби с някоя жена, най-малкото подражава по някакъв погрешен начин на любовта на царя към народа му. В края на краищата царят толкова обичал света, че изпратил един бик и златен дъжд и сина си...

— Всичко объркахте — каза жената.

— Но като открил, че няма такъв цар, като онзи, в който вярвал, разбрал също, че всичко, което е правил, го е правил от любов към себе си. Какъв смисъл имало да продължава да прави бижута или да се

люби за собственото си удоволствие? Може би е бил стигнал до края на пола и до края на призванието си преди да направи откритието си за царя, а може и това откритие да е донесло края на всичко? Не съм сигурен, но са ми казали, че имало моменти, когато се питал дали безверието му не е в края на краищата окончателно и решаващо доказателство за съществуването на царя. Тази съвършена празнота може би е била наказанието му, загдето умишлено е нарушавал правилата. Възможно е дори хората именно това да наричат страдание. Проблемата била сложна до глупост и той почнал да завижда на простите сърца на родителите си, в които според тях живеел царят — а не в студения дворец, голям като черквата Свети Петър, на стотина километра далеч.

— И после?

— Нали ви казах, че да напуснеш една професия е точно толкова мъчно, както да напуснеш един съпруг. Ако напуснете съпруга си, пред вас ще има километри ярка светлина, които няма да знаете как да пресечете, и километри мрак, и, разбира се, телефонни повиквания и любезни разпити от страна на приятели и случайни бележки във вестниците. Но тази част от приказката вече не е интересна.

— И после той си взел един кредитен билет за самолета... — додаде тя.

Нямаше повече уиски и навън пред прозореца се пукна екваториалният ден, сякаш на ръба на небето се счупи някакъв съд, който заля с поток от бледозелено, бледожълто и фламингово-червено целия хоризонт, като остави след това обикновената сивкава светлина на кой да е четвъртък. Кери промълви:

— Държах ви будна цяла нощ.

— Поне да ми бяхте разказали някоя романтична приказка. Но все пак тя отвлече мисълта ми от някои неща. — Мари се засмя под завивката. — Почти бих могла да му кажа, че сме прекарали нощта заедно, нали? Мислите ли, че ще се разведе? аз не вярвам. Църквата не позволява развода. Църквата казва, църквата нарежда...

— Наистина ли сте толкова нещастна?

Той не получи отговор. При младите сънят идва твърде бързо, както денят в тропическия град. Кери отвори съвсем тихо вратата и излезе в коридора, полутъмен, осветен само с една слаба нощна лампа. Някой, който лягаше късно или ставаше рано, затвори една врата пет стаи по-

нататък: блесна ивица светлина, задушена и погълната от тишината. Той седна на леглото си, докато светлината наоколо му се засилваше — това беше часът на прохладата. Помисли си: царят е мъртъв, да живее царят. Може би беше намерил тук отечество и живот.

[1] „Каперски свидетелства“ — разрешителни за пленяване и ограбване на неприятелски търговски кораби. — Б.пр. ↑

[2] Тук: „още, още, още“ (фр.). — Б.пр. ↑

ГЛАВА ВТОРА

1

Кери излезе рано, за да изпълни колкото може повече от поръчките на доктора, преди да е станало много горещо. На закуска Мари Рике не се мярна, и през стената на стаята ѝ не се чуваше нито звук. В катедралата той взе писмата, които очакваха следния параход, и с радост откри, че нито едно от тях не е адресирано до него. „Toute à toi“ беше направила един-единствен жест към неговия непознат край, и той се надяваше заради нея, че това е било жест на задължение и обичай, а не на любов, защото в такъв случай неговото мълчание няма да я нарани повече.

Към обяд се почувствува изгорял от жегата, и тъй като не беше далеч от пристанището, слезе при реката и по дървеното мостче се качи на парахода на епископа, за да провери дали капитанът е на борда. В подножието на стълбата се поколеба за момент, изненадан от собствената си постъпка. За пръв път от много време съзнателно търсеше компания. Спомни си колко ужасен беше, когато последния път стъпи на борда и лампата в кабината светеше. Екипажът беше натрупал вече дърва на палубата за следното пътуване, а една жена простираше прането си между стълбата и резервоара за вода; като се качваше нагоре, той извика „капитане“, но свещеникът, който седеше на масата в салона и преглеждаше товарителниците, му беше непознат.

— Мога ли да вляза?

— Мисля, че знам кой сте. Сигурно сте г-н Кери. Да отворя ли една бутилка бира?

Кери го запита за бившия капитан.

— Изпратиха го да преподава нравоучение във Ваканга — отвърна заместникът му.

— Съжaliaваше ли, че го изпращат?

— Възхитен беше. Животът по реката не му харесваше.

— На вас харесва ли ви?

— Не знам още. Това е първото ми пътуване. Все пак е промяна след каноническото право. Утре тръгваме.

— За лагера ли?

— Там ще свършим. Една седмица. Десет дни. Не съм още сигурен с товара.

Когато напусна парахода, Кери чувствуваше, че не е събудил любопитство. Капиталът не го беше дори попитал за новата болница. Може би „Пари-Диманш“ вече беше извършил най-лошото; нямаше нищо повече, което Рике и Паркинсън да мотат да му припишат. Като че ли беше на прага на приемането в една нова страна; той наблюдаваше като емигрант, как консултът вдига перото си, за да попълни последните подробности на визата му. Но емигрантът се тревожи до последния момент; твърде голям опит има по отношение на допълнителните хрумвания, новите въпроси и изисквания, странните чиновници, които идват в стаята с нови формуляри. В бара на хотела, под човека на луната и лилавите гирлянди, седеше един човек и пиеше; това беше Паркинсън.

Паркинсън вдигна чашата си с розов джин и предложи: — Да ви почерпя един.

— Мислех, че сте си заминали, Паркинсън.

— Ходих само до Стенливил заради бунтовете. Сега си свърших историята и пак съм свободен човек, докато нещо се случи. А вие какво правите?

— Докога ще останете тук?

— Докато ми телеграфират от службата. Вашата история мина добре. Може да поискат и трето продължение.

— Не сте използвали онова, което ви дадох.

— Не беше за семейно четиво.

— От мен не можете да получите нищо повече.

— Ще се учудите — каза Паркинсън — как понякога ви попадат някои неща по чисто щастие. — Той потрака с леда в чашата си. — Първата статия имаше голям успех. Навсякъде я препечатаха, даже в Антиподите — освен, разбира се, зад завесата. Американците просто я гълтат. Религия и антиколониализъм — за тях няма по-добра смесица. Само за едно съжалявам — вие не ме фотографирахте как ме свалят на брега болен от треска. Трябваше да се задоволя с една снимка, която ми направи г-жа Рике. Но сега имам много хубава снимка в Стенливил,

до една изгоряла кола. Вие ли ми противоречихте за Стенли? Но той сигурно е бил тук, иначе нямаше да нарекат града на негово име. Къде отивате?

— В стаята си.

— А, да, вие имате номер шести в моя коридор, нали?

— Номер седми.

Паркинсън разбърка леда с пръст.

— Аха, разбирам. Номер седми. Нали не ми се сърдите за ядните думи онзи ден, те нищо не означаваха. Това беше просто начин да ви накарам да заговорите. Човек като мен не може да си позволи да се сърди. Стрелите, които пикадорът забива в бика, не са най-важното.

— А кое е важното?

— Следният подлистник. Почакайте, докато го прочетете.

— Не очаквам да намеря в него и зрънце истина.

— Touché^[1] — отвърна Паркинсън. — Метафорите са смешно нещо — те никога не отиват докрай. Може би няма да ми повярвате, но имаше време, когато се интересувах от стила. — Той погледна в чашата джин като в кладенец. — Колко адски дълъг е животът, нали?

— Преди няколко дни изглеждахте много уплашен да не го загубите.

— Той е всичко, което притежавам — отвърна Паркинсън.

Вратата към ослепяващо светлата улица се отвори и Мари Рике влезе. Паркинсън възкликна весело:

— Ах, представете си кой е тук.

— Аз доведох г-жа Рике от плантацията.

— Още един джин — обърна се Паркинсън към бармана.

— Не пия джин — отвърна Мари Рике на своя спънат ученически английски.

— А какво пиете? В същност, като си помисля, не помня да съм ви виждал с чаша в ръка, докато бях у вас. Искате ли orange pressée е дете?

— Много обичам уиски — каза гордо Мари Рике.

— Много добре. Вие бързо израствате. — Той тръгна към бара, за да си даде поръчката и по пътя подскочи леко и доста пъргаво за такъв дебел човек, като разлюля с длан книжните гирлянди.

— Нещо ново? — попита Кери.

— До другиден не може нищо да ми каже. Мисли...

— Да.

— Мисли, че съм вътре — додаде тя мрачно.

В това време Паркинсън пристигна при тях с чаша в ръка и каза:

— Чух, че старият ви мъж имал треска.

— Да.

— Много добре знам как се чувства! — продължи Паркинсън.

— Той е щастлив, че има млада жена, която се грижи за него.

— Аз не му трябвавам като болногледачка.

— Дълго ли ще останете?

— Не знам. Може би два дни.

— Значи, ще имате време за една вечеря с мен?

— О, не. Нямам време за такива работи — отвърна тя, без да се замисли.

Той се засмя безрадостно.

— Пак съм touché.

Като изпи уискито си, тя се обърна към Кери:

— Ние с вас нали ще обядваме заедно? Почакайте ме една минута да се измия. Ще си взема ключа.

— Позволете *ми* — намеси се Паркинсън, и преди тя да успее да се противопостави, той вече се връщаше в бара, като размахваше ключа на малкото си пръстче. — Номер шест — заяви той, — значи и тримата сме на един етаж.

— Идвам с вас — каза Кери.

Тя надникна в стаята си и бързо се върна в неговата стая.

— Мога ли да вляза? — попита тя. — Нямам представа колко разхвърляна е стаята ми. Станах много късно и те още не са оправили леглото. — Тя избърса лицето си с неговата кърпа и после погледна тъжно следите, оставени от пудрата ѝ. — Извинете. Как я изцапах! Без да искам.

— Няма значение.

— Жените са отвратителни, нали?

— През дългия си живот не съм дошъл до това заключение.

— Вижте как ви наредих сега. Още двадесет и четири часа в такава дупка.

— Докторът не може ли да ви пише за резултата?

— Не мога да се върна, преди да науча. Не виждате ли колко невъзможно би било положението? Ако отговорът е да, трябва веднага

да му кажа. Това ще бъде единственото ми извинение, че съм дошла.

— А ако отговорът е не?

— Тогава ще съм толкова щастлива, че нищо няма да ме интересува. Може дори и да не се върна. — После тя попита: — Какво е проба със заек?

— Не зная точно. Мисля, че взимат урина, разрязват заека...

— *Това* ли правят? — попита тя ужасена.

— После пак зашиват заека. Мисля, че остава жив за следния опит.

— Чудя се защо трябва да научаваме най-лошото толкова бързо. За сметка на едно нещастно животно.

— Никак ли не искате дете?

— Някой малък Рике? Не. — Тя взе гребена му и го прекара през косите си, без да го погледне. — Натрапих ли ви се за обяд? Нали нямаше да обядвате с някой друг?

— Не.

— Просто не мога да понасям оня човек там.

Но не беше възможно да избягат от него в Люк. В града имаше само два ресторанта и те бяха избрали същия. Тримата бяха единствените посетители; той ги наблюдаваше между залците си от своята маса до вратата. Беше метнал Ролайфлекса на облегалката на съседния стол, както цивилните окачват револверите си в тези несигурни дни. За него можеше да се каже, че поне отива на лов само с фотографически апарат.

Мари Рике си сипа за втори път картофи.

— Не ми казвайте — помоли тя, — че ям за двама.

— Няма.

— Това е обичната шега на колонистите за хора с глисти.

— Боли ли ви стомахът?

— Уви, мина ми. Лекарят мисли, изглежда, че няма връзка с това.

— Не е ли по-добре да се обадите по телефона на мъжа си? Той сигурно ще се тревожи, ако не се върнете днес.

— Линията навярно е прекъсната. Тя обикновено е прекъсната.

— Не е имало буря.

— Африканците постоянно крадат жицата.

Тя дояде ужасния си лилав десерт, преди да заговори пак.

— Сигурно сте прав. Ще се обадя по телефона — и го остави сам с кафето му. Неговата чашка и чашката на Паркинсън звънтяха в унисон над празните маси.

Паркинсън извиха отсреща:

— Пощата още не е дошла. Чакам един екземпляр от втората ми статия. Ще го хвърля в стаята ви, ако дойде. Чакайте да видя. Шести ли беше или седми? Като нищо ще сбъркам стаите, нали?

— Няма защо да се тревожите.

— Дължите ми една снимка. Може би вие и г-жа Рике ще ми направите това удоволствие.

— Няма да получите снимка от мен, Паркинсън.

Кери плати сметката и отиде да търси телефона. Той беше на едно бюро, на което някаква жена със синкави коси и сини очила пишеше сметки с оранжева перодръжка.

— Звъни — каза Мари Рике, — но той не отговаря.

— Дано не се е влошила треската му.

— Сигурно е отишъл във фабриката. — Тя остави слушалката и рече: — Направих каквото можах, нали?

— Можете да опитате пак довечера, преди да вечеряме.

— Не можете да се откачите от мен, нали?

— Както и вие от мен.

— Знаете ли и други приказки?

— Не. Знам само тази.

— Ужасно време ще е до утре. Не знам какво да правя, докато разбере — призна си тя.

— Полегнете си малко.

— Не мога. Много ли ще е глупаво, ако отида в черква да се помоля?

— Нищо, което ще ви убие времето, не е глупаво.

— Но ако това нещо е тук, в мен — каза тя, — то няма да изчезне внезапно, ако се помоля, нали?

— Не ми се вярва. — И той продължи неохотно: — Даже и свещениците не ви карат да вярвате такова нещо. Предполагам, че те биха ви казали да се молите да се изпълни божията воля. Но не искайте от мен да ви говоря за молитви.

— Бих искала да знам каква е волята му, преди да почна да се моля за такова нещо — отговори тя. — Но все пак мисля, че ще отида

да се помоля. Нали бих могла да се моля да бъда щастлива?

— Предполагам.

— Това ще изчерпи почти всичко.

[1] Трогнат (фр.). — Б.пр. ↑

И за Кери часовете се влачеха бавно. Той пак слезе към реката. На парахода на епископа бяха привършили работата и на борда нямаше никой. Магазините на малкото площадче бяха затворени. Като че ли всички спяха, с изключение на него и на жената, която сигурно се молеше още. Но като се върна в хотела, видя, че поне Паркинсън беше буден. Той стоеше под лилавите книжни ленти, втренчил поглед във вратата. Когато Кери прекрачи прага, той се приближи на пръсти до него и каза с лукава и делова важност:

— Трябва да ви съобщя нещо насаме, преди да се качите в стаята си.

— За какво?

— За общото положение — отвърна Паркинсън. — Буря над Люк. Знаете ли кой е горе?

— Къде горе?

— На втория етаж.

— Вие, изглежда, горите от нетърпение да ми кажете. Карайте.

— Съпругът — издума Паркинсън тежко.

— Какъв съпруг?

— Рике. Търси жена си.

— Мисля, че ще я намери в черквата.

— Работата не е толкова проста. Той знае, че вие сте с нея.

— Разбира се, че знае. Аз вчера бях у тях.

— Той все пак не е очаквал да ви намери тук в съседни стаи.

— Вие мислите като драскач на клюки — сопна се Кери. — Какво значение има, че стаите са съседни? Точно толкова лесно можете да спите с някого от другия край на коридора.

— Не подценявайте драскачите на клюки. Те пишат историята. От красивата Розамунда до Ева Браун.

— Не мисля, че историята ще се интересува много от семейството Рике. — Той отиде при бюрото и заяви: — Сметката ми, моля. Днес напускам.

— Бягате ли? — попита Паркинсън.

— Защо да бягам. Аз стоях тука само за да я върна обратно. Сега мога да я оставя на мъжа ѝ. Той отговаря за нея.

— Вие наистина сте хладнокръвен дявол — забеляза Паркинсън.
— Започвам да вярвам някои от нещата, които ми разказахте.

— Напечатайте тях, вместо вашите благочестиви дивотии. Може би ще е интересно да кажете веднъж истината.

— Но коя истина? Вие не сте толкова прост, колкото се правите, Кери, и в онова, което написах, няма фактически лъжи. Като оставим настрана Стенли, разбира се.

— И пирогата ви, и вашите верни слуги.

— Все пак онова, което писах за вас, беше вярно.

— Не.

— Не се ли погребяхте тук? Работите за прокажените. Тръгнахте подир онзи човек в гората... Всички тези неща се свеждат до онова, което хората наричат доброта.

— Аз си зная подбудите.

— Така ли? А светците, знаели ли са техните? Какво ще кажете за „най-нещастния грешник“ и всички тези глупости?

— Вие говорите почти като отец Тома. Но не съвсем, разбира се.

— Историята с еднаква вероятност ще приеме моето тълкование, както и вашето. Казах ви, че аз ще ви създам, Кери. Освен ако не реша, разбира се, както ми изглежда вероятно сега, че по-добра история ще стане, ако ви смъкна долу.

— Наистина ли вярвате, че имате тази сила?

— Информациите на Монтегю Паркинсън се препечатват много нашироко.

Жената със синкавата коса извика:

— Сметката ви, г-н Кери — и той се обърна да плати.

— Не си ли заслужава да ми поискате една услуга? — попита Паркинсън.

— Не ви разбирам.

— Навремето мен често са ме заплашвали. Два пъти ми чупиха фотографическия апарат. Прекарал съм една нощ в килия в участъка. Три пъти са ме били в ресторанти. — За момент той заприлича на свети Павел; „Три пъти са ме били с тояги, веднаж с камъни; три пъти съм претърпял корабкрушение...“. Паркинсън продължи: — Странното е, че никой никога не се е обърнал към доброто у мен. Може

би ще подействува. Сигурно и у мен има някъде малко добро... — Тъгата му приличаше на искрена.

Кери каза меко:

— Може би бих се обърнал, Паркинсън, ако изобщо това ме интересуваше.

Паркинсън отговори:

— Не мога да понасям това проклето ваше безразличие. Знаете ли какво намери той горе? Но вие не бихте искали сведения от журналист, нали? В стаята ви има една кърпа за лице. Аз сам му я показах. И един гребен с дълги косми по него. — Нещастieto, че е Паркинсън за момент пролича в уморения му поглед. Той продължи: — Вие ме разочаровахте, Кери. Аз бях започнал да вярвам собствената си история за вас.

— Съжалявам — отвърна Кери.

— Човек трябва да вярва малко или съвсем да дерайлира.

Някой се спъна на завоя на стълбата. Това беше Рике, който слизаше. Той държеше в ръка някаква книга с мека червена корица. Докато слизаше, пръстите му, които се придържаха за перилата, трепереха от остатъците от треската или от нерви. Той се спря и маската на дебелия човек на луната от съседната лампа му се ухили.

— Кери — извика той.

— Ало, Рике, по-добре ли сте?

— Не мога да разбера — отвърна Рике. — Тъкмо вие от всички хора на света... — Изглежда, че той отчаяно търсеше клишета, клишета от подлистниците на „Мари-Шантал“, а не клишетата, на които беше свикнал от своите геологически проучвания. — Мислех, че сте ми приятел, Кери.

Оранжевата перодръжка зад бюрото заработи подозрително бързо, а синкавата глава се наведе неубедително.

— Не разбирам какво говорите, Рике — отвърна Кери. — По-добре елате в бара. Там ще бъдем сами.

Паркинсън понечи да ги последва, но Кери препречи вратата и отсече:

— Не, Паркинсън, тази работа не е за вестник „Пост“.

— Нямам какво да крия от мистър Паркинсън — заяви Рике на английски.

— Както обичате. — Следобедната жега беше пропъдила дори и бармана. Книжните ленти висяха надолу като старчески бради. Кери каза: — На обяд жена ви се опита да ви телефонира, но никой не отговори.

— Вие какво предполагате? Аз съм тръгнал в шест часа тази сутрин.

— Радвам се, че дойдохте. Сега ще мога да си отида.

Рике избухна:

— Няма смисъл да отричате, Кери, няма смисъл да отричате каквото и да било. — Бях в стаята на жена ми, номер шест, а в джоба ви е ключът на номер седем.

— Не бива да правите глупави заключения, Рике. Даже и за кърпите и гребените. Какво от това, ако се е измила в моята стая тази сутрин? Що се отнася до стаите, само те бяха готови, когато пристигнахме.

— Защо я взехте, без да ми кажете нито дума?...

— Имах намерение да ви кажа, но заговорихме за други неща. — Той погледна Паркинсън, който се беше облегал на бара и ги зяпаше внимателно в устата, сякаш по този начин щеше да разбере езика, на който говореха.

— Тя тръгна и ме остави болен, с висока температура...

— Прислужникът ви беше при вас. Тя имаше работа в града.

— Каква работа?

— Мисля, че тя трябва да ви обясни, Рике. Една жена може да си има своите тайни.

— Вие, изглежда, ги споделяте. Съпругът няма ли правото...

— Вие много обичате, да говорите за права, Рике. И тя има своите права. Но няма да споря с вас...

— Къде отивате?

— Да потърся прислужника си. Искам да си тръгна. Има още почти четири часа за път, докато мръкне.

— Имам да ви говоря още за маса неща.

— За какво? За любовта към бога?

— Не — отвърна Рике, — за това. — И той подаде книгата, отворена на една страница, която започваше с дата. Кери видя, че това е дневник с разчертани редове, изпълнени с грижливия почерк, който момичетата научават в училище. — Ето — каза Рике, — прочетете го.

— Не чета чужди дневници.

— Тогава аз ще ви го прочета. „Прекарах нощта с К“

Кери се усмихна и призна:

— Вярно е — в известен смисъл. Седяхме и пиехме уиски и аз й разказах една дълга приказка.

— Не ви вярвам нито дума.

— Вие заслужавате чифт рога, Рике, но аз никога не съм имал слабост да прелъстявам деца.

— Мога да си представя какво ще каже съдът на това.

— Внимавайте, Рике. Не ме заплашвайте. Аз бих могъл да си променя намеренията.

— Мога да ви накарам да платите — задъхна се Рике, — да платите скъпо.

— Съмнявам се дали някой съд на света би повярвал на вашата дума срещу нейната и моята. Сбогом, Рике.

— Вие не можете да се измъкнете така, като че ли нищо не се е случило.

— Не би ми било неприятно да ви оставя да се съмнявате, но това би било непочтено по отношение на нея. Нищо не се е случило, Рике. Дори не съм целунал жена ви. Тя не ме привлича по този начин.

— Какво право имате да ни презирате така?

— Бъдете разумен. Върнете дневника там, където сте го намерили, и не казвайте нищо.

— „Прекарах нощта с К.“ и да не казвам нищо?

Кери се обърна към Паркинсън:

— Дайте на приятеля си да пийне нещо и го вразумете. Дължите му една статия.

— Каква хубава история би станала от един дуел — промълви Паркинсън тъжно.

— Тя има щастие, че не съм буен човек — извика Рике. — Един хубав бой...

— И това ли е част от християнския брак?

Чувствуваше се извънредно уморен; цял живот беше живял сред подобни сцени, беше се родил под такива гласове, и ако не внимаваше, щеше да умре с тях в ушите си. И той ги остави, двамата, без да обръща внимание на Рике, който почти крещеше:

— Имам право да искам...

В кабината на камионетката, седнал до Део Грациас, той се успокои. После попита:

— Ти сигурно не си ходил пак в гората, пък и знам, че никога няма да ме заведеш там... Все пак, бих искал... Пенделе много ли е далече?

Део Грациас седеше с наведена глава, без да отговаря.

— Нищо. Няма значение.

Пред катедралата Кери спря камионетката и слезе. По-добре щеше да бъде да я предупреди. Вратата беше отворена, за да влиза въздух, и отвратителните прозорци, през които острата светлина блестеше червено и синьо, правеха слънцето по-ярко, отколкото навън. Обущата на един свещеник, който отиваше към олтара, скърцаха по тухления под, а една негърка-бавачка тракаше с мънистата си. Това не беше черква за размисъл; беше гореща и многолюдна като пазар, а отстрани имаше гипсови стойки с бебета или окървавени сърца. Мари Рике беше седнала под една статуя на света Тереза от Лизиьо. Изборът ѝ не изглеждаше много подходящ. Между тях двете общото беше само младостта им.

— Още ли се молите? — попита я той.

— Не се моля истински. Не ви чух кога дойдохте.

— Мъжът ви е в хотела.

— О — каза тя беззвучно, като изгледа светицата, която я беше разочаровала.

— Прочел дневника, който сте оставили в стаята си. Не е трябвало да пишете онова, което сте написали — „Прекарах нощта с К.“

— Не беше ли вярно? Освен това на края съм турила удивителна, за да покажа.

— Какво да покажете?

— Че не е сериозно. Калугерките никога не ни се сърдеха, когато слагаме удивителна. „Игуменката е побесняла!“ Те го наричаха „знак за преувеличение“.

— Не вярвам мъжът ви да познава правилата на манастира.

— Значи, наистина вярва?... — попита тя и се засмя.

— Опитях се да го убедя в противното.

— Напразно сте си губили времето, ако го е повярвал. Можехме наистина да го направим. Къде отивате сега?

— Отивам си в къщи.

— Бих дошла с вас, ако искате. Но знам, че не искате.

Той погледна нагоре към гипсовото лице на светицата с неговата престорена благочестива усмивка.

— Какво би казала тя?

— Не я питам за всичко. Само in extremis^[1]. Макар че това сега е extremis, нали? Като се имат пред вид някои неща. Трябва ли да му кажа за бебето?

— По-добре ще е да му кажете, преди сам да разбере.

— А толкова ѝ се молих за щастие — каза тя презрително. — Каква надежда! Вие изобщо вярвате ли в молитвата?

— Не.

— Никога ли не сте вярвали?

— Сигурно някога съм вярвал. Когато съм вярвал във великани. — Той огледа черквата, олтара, дарохранителницата, бронзовите свещници и европейските светци, бледни като албиноси в този черен континент. Можеше да открие в себе си някаква неясна носталгия по миналото, но му се струваше, че на неговата възраст всеки чувства това, дори по едно изпълнено със страдания минало, когато страданията са свързани с младостта. Ако има някакво място, наречено Пенделе, мислеше си той, никога няма да потърся пътя за връщане.

— Вие сигурно мислите, че си губя времето, като се моля?

— Това беше по-добро, отколкото да лежите в леглото си и да мислите.

— Вие изобщо не вярвате в молитвите — нито в бога, нали?

— Не — отвърна той тихо. — Но, разбира се, може да не съм прав.

— А Рике вярва — каза тя, като нарече мъжа си с презимето му, сякаш вече не ѝ беше мъж. — Защо винаги вярват не онези, които трябва?

— Сигурно калугерките...

— О, те са професионалистки. Те вярват във всичко. Даже и в светия дом от Лорето^[2]. Карат ни да вярваме твърде много, а ние започваме да вярваме все по-малко и по-малко. — Тя говореше, може би за да отложи момента на връщането. — Веднаж имах големи неприятности, защото бях нарисувала как светият дом лети с реактивни мотори. Колко вярвахте — когато вярвахте?

— Предполагам, че както момчето в приказката, която ви разказах, съм се убеждавал да вярвам почти всичко с аргументи. Човек може да повярва във всичко, даже в един брак или в едно призвание. После минават години, бракът или призванието се оказват пропаднали и е по-добре човек да се откаже от тях. Същото е и с вярата. Хората продължават с брака от страх пред самотната старост или с призванието от страх пред бедността. Но това не са добри основания. Както не е добро основание и да се придържа човек към черквата заради някакви си суеверия, свързани със смъртта.

— А суеверията с раждането? — попита тя. — Ако аз сега имам бебе, ще трябва да го кръстя, нали? Не знам дали бих била щастлива, ако не го кръстя. Това непочтено ли е? Само да можеше да не му е баща той.

— Разбира се, че не е непочтено. И не бива да мислите, че бракът ви е пропаднал вече.

— О, но той наистина е пропаднал.

— Не исках да кажа с Рике, исках да кажа... — И той добави остро: — За бога, не взимайте и в това пример от мен.

[1] В краен случай, накрай, в последния час (лат.). — Б.пр. ↑

[2] Домът на света Богородица, който според католическите вярвания е бил пренесен от ангели от Назарет в Далмация, а след това в Лорето — Италия. — Б.пр. ↑

ГЛАВА ТРЕТА

1

Сладникавото шампанско беше най-доброто, което Кери можа да намери в Люк, и то не се подобри от трите дни път с камионетката и аварията на първия ферибот. Монахините направиха супа от консервиран грах, донесоха четири мършави печени кокошки и един съмнителен сладък омлет с желе от гуаве; омлетът беше спаднал още на половината път между тяхната къща и къщата на свещениците. Но в този ден, когато гредата на покрива беше поставена и церемонията свършена, никой не беше разположен да критикува. Навън пред диспансера бяха изправили навес и на дълги маси на магарета отците и монахините дадоха гуляй на прокажените, които бяха работили по строежа на болницата, и на техните официални и неофициални семейства; за мъжете имаше бира, а за жените и децата — газирани плодови сокове и курабии. Банкетът на монахините беше приготвен строго секретно, но се носеше слух, че се е състоял главно от много силно кафе и няколко кутии с *petits fours*^[1], запазени още от миналата Коледа, които сигурно бяха мухлясали.

Преди тържеството имаше черковна служба. Отец Тома, подпомаган от отец Жозеф и отец Пол, обикаляше новата болница и пръскаше стените със светена вода. Изпяха и няколко химни на езика монго. Имаше и молитви, и проповед от отец Тома, която продължи много — той още не беше научил достатъчно местното наречие, за да могат да го разберат. Някои от по-младите прокажени изгубиха търпение и си тръгнаха, а брат Филип намери едно дете, което поливаше новите стени със свой собствен вид вода.

Никой не обръщаше внимание, че една малка разколническа група, която нямаше нищо общо с местните племена, си пееше отделно собствени химни. Само докторът, който беше работил по Долно Конго, ги позна — това бяха размирници от крайбрежието, отстоящо на повече от хиляда километра оттук. Тъй като едва ли някой от

прокажените щеше да ги разбере, той ги остави на мира. Единственото, по което можеше да се види какъв дълъг път по суша и по вода са изминали, беше необичайният куп велосипеди на един страничен път, по който докторът случайно беше минал тази сутрин.

*„Е ку Киншаса ка базеи ко,
е ку Луози ка базеи ко...“
„В Киншаса нищо не разбират,
В Горно Конго нищо не разбират...“*

Тази горда песен на превъзходство продължаваше: превъзходство над собствения им народ, над белите, над християнския бог, над всеки извън тяхната собствена групичка от шест души, всички с островърхи шапки, с които рекламираха бирата „Поло“.

*„В Горно Конго нищо де разбират,
На небето нищо не разбират,
Онези, които хулят светия дук, нищо не разбират.
Главатарите нищо не разбират,
Белите нищо не разбират.“*

Никой не беше обидил Нзамбе, че е престъпник; той беше изключителен бог. Само Део Грациас се приближи малко към тях; той седна на земята между групичката и болницата, и докторът си спомни, че като дете той беше дошъл от запад, откъм Долно Конго.

— Това ли е бъдещето? — попита Кери. Той не разбираше думите, а съдеше само по агресивно килнатите шапки.

— Да.

— Боите ли се?

— Разбира се. Но не искам да бъда свободен за сметка на свободата на някой друг.

— А те искат.

— Ние ги научихме.

Тъй като се бавиха по различни причини, дървото на покрива бе вдигнато чак към залез и тържеството започна. По това време вече нямаше нужда от навес, за да се пазят работниците от жегата, но като видя черните облаци, които се трупаха отвъд реката, отец Жозеф реши, че той може да им послужи като защита против дъжда.

Решението на отец Тома да вдигне дървото не мина без спорове. Отец Жозеф искаше да почакат един месец, с надежда, че игуменът може да се върне, и отец Пол отначало го поддържаше, но когато доктор Колен се присъедини към отец Тома, те оттеглиха възраженията си. „Нека отец Тома си изкара тържеството и химните“, каза им докторът. „На мен ми трябва болницата.“

Доктор Колен и Кери оставиха групата от изток и се върнаха да видят края на тържеството.

— Ние имахме право — рече докторът, — но все пак бих искал игуменът да беше тук. Той щеше да се радва на тази гледка и поне щеше да говори на тези хора на език, който те разбират.

— И по-кратко — добави Кери.

Глухите африкански гласове се надигаха около тях в нов химн.

— Но вие все пак стоите и гледате — забеляза докторът.

— О, да, стоя.

— Питам се защо.

— Това са гласове на предшествениците ни, които извикват спомени. Лежали ли сте някога като дете буден, вслушан как си говорят долу. Не можете да разберете какво говорят, но този шум някак си ви успокоява. За мен сега е така. Щастлив съм да ги слушам, без да казвам нищо. Къщата не гори, в съседната стая не дебне крадец: не искам да разбирам или да вярвам. Ако вярвах, би трябвало да мисля. Не искам вече да мисля. Мога да ви построя всички заешки колиби, от които имате нужда, без да мисля.

По-късно в мисията имаше много шеги с шампанското. Хванаха отец Пол, че си налива една чаша тайно; някой — напразно обвиниха брата Филип — беше налял сода в една празна бутилка, и тя обиколи половината маса, докато забележат. Кери си спомни един случай преди месеци: една нощ в семинарията край реката, когато свещениците се мамеха на карти, той беше отишъл в джунглите, тъй като не можеше да понася смеха и детинщините им. Как можеше сега да седи тук и да се

сmee с тях? Дразнеше го дори строгото лице на отец Тома, който седеше на края на масата, без да се забавлява.

Докторът пи наздравица за отец Жозеф, а отец Жозеф за доктора. Отец Пол пи наздравица за брата Филип, а братът Филип се обърка и потъна в мълчание. Отец Жан вдигна тост за отец Тома, който не отговори. Шампанското беше почти на привършване, но някой измъкна иззад бюфета половин бутилка портвайн Сандеман, който почнаха да пият с ликьорени чаши, за да продължат още малко.

— Нали англичаните пият портвайн след ядене — каза отец Жан. — Чудноват обичай, може би протестантски, но все пак...

— Сигурен ли сте, че в нравоучението няма нищо против него? — попита отец Пол.

— Само в каноническото право. *Lex contra Sandemanium*^[2], но дори и това, естествено, се тълкува от видния бенедиктинец Дом...

— Отец Тома, не искате ли чашка портвайн?

— Не, благодаря, отче. Пих достатъчно.

Тъмнината пред отворената врата внезапно се отдръпна и за миг те видяха палмите, наведени в странна жълта светлина с цвят на стара снимка. После всичко отново се смрачи. Вятърът нахлу вътре и страниците на филмовите списания на отец Жан зашумяха. Кери стана, за да затвори вратата пред връхлитащата буря, но като се замисли, излезе навън и затвори след себе си. Небето на север пак пламна в дълга ивица над реката. Откъм мястото, където празнуваха прокажените, се чуваха удари на тъпани и гръмотевицата им отговаряше като сигнал на идваща на помощ сила. Някой пристъпи на верандата. Когато светкавицата блесна отново, той видя, че това е Део Грациас.

— Защо не си на тържеството, Део Грациас? — После си спомни, че тържеството беше само за неосакатените, за зидарите и дърводелците и каза: — Е, те свършиха добра работа в болницата. — Део не отговори. Кери продължи: — Нали не се готвиш пак да бягаш? — и като запали цигара, сложи я между устните му.

— Не — отвърна Део Грациас.

Кери изведнъж почувствува в тъмнината, че сакатата ръка го побутва. Той попита:

— Какво те смущава, Део Грациас?

— Вие ще си отидете — каза Део Грациас — сега, когато болницата е построена.

— О, не, няма. Тук ще свърша дните си. Не мога да се върна там, отдето съм дошъл, Део Грациас. Мястото ми не е вече там.

— Някой човек ли сте убили?

— Всичко съм убил.

Гръмотевицата се приближи, а след нея и дъждът; отначало той приличаше на убиец от засада, който се промъква тайно между ветрилата на палмите и пълзи през тревата; после се превърна в самоуверените стъпки на някакъв голям воден домакин, който идваше през реката, за да помете стълбите на верандата. Тъпаните на прокажените угаснаха като пламъци; дори и гръмотевицата се чуваше съвсем слабо през силния шум на дъжда.

Део Грациас се приближи.

— Искам да дойда с вас — помоли той.

— Казвам ти, че оставам тук. Защо не ми вярваш? Оставам за цял живот. Тук ще бъда погребан.

Може би Део Грациас не го чу през дъжда, защото повтори:

— Ще дойда с вас.

Някъде почна да звъни телефон — обикновен човешки звук, настойчив като детски плач през дъжда.

[1] Сладкиши, сладки (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Закон срещу сандеманианците (лат.) — привърженици на една секта, основана в Шотландия от Джон Глас и реорганизирана от неговия зет Сандеман. Целта на сектата била възвръщане към живота на първите християни. Тя отхвърляла намесата на гражданската власт в религията и църковните санове. Последователите на тази секта се събирали на братски пиршества, където богатите гощавали бедните. — Б.пр. ↑

След като Кери излезе от стаята, отец Тома каза:

— Пихме за всички, освен за човека, на който дължим най-много.

Отец Жозеф отвърна:

— Той знае достатъчно добре колко сме му благодарни. Тези наздрависи не бяха много сериозни, отец Тома.

— Аз мисля, че като се върне, трябва официално да му изразя благодарността на цялата ми община.

— Само ще го смутите — обади се доктор Колен. — Единственото, което той иска от нас, е да го оставим на мира.

Дъждът биеше тежко по покрива; братът Филип почна да пали свещите по масата за в случай, че токът спре.

— Щастлив ден за всички ни беше денят на неговото пристигане тук — заяви отец Тома. — Кой би могъл да си го представи? Великият Кери.

— И още по-щастлив ден за него — отвърна докторът. — Много по-мъчно е да се излекува духът, отколкото тялото, а аз мисля, че лечението е почти завършено.

— Колкото по-добър е човекът, толкова по-лошо е опустошението на духа му — каза отец Тома.

Отец Жозеф погледна виновно шампанското си и после събеседниците си; отец Тома ги караше да се чувствуват така, като че ли пият в черква.

— Човек с малко вяра не сеца временното ѝ загубване. — Чувствата му бяха безупречни. Отец Пол намигна на отец Жан.

— Несъмнено вие предполагате твърде много неща — възрази докторът. — Неговият случай може би е много по-прост. Човек може да вярва половината си живот поради недостатъчна разсъдливост и след това да открие грешката си.

— Вие говорите като всички атеисти, докторе, сякаш няма такова нещо като милостта. Вяра без милост е немислима, а бог никога няма да лиши един човек от своята милост. Само човекът може да си

причини това със собствените си дела. Ние видяхме делата на Кери тук, и те говорят сами за себе си.

— Надявам се, че няма да се разочаровате — отвърна докторът. — При нашето лечение вие имаме и случаи на осакатяване. Но ние не казваме, че те страдат от опустошаване на духа. Казваме просто, че болестта е минала своя ход.

— Вие сте много добър лекар, но аз все пак мисля, че ние можем по-добре да преценим душевното състояние на един човек.

— Сигурно, ако има такова нещо.

— Вие можете да откриете някое петно на кожата там, където ние не виждаме нищо. Трябва да ни позволите да имаме нюх за — хм... — отец Тома се поколеба и добави: — ... за героични добродетели.

Те бяха повишили глас заради бурята. Телефонът започна да звъни.

Доктор Колен каза:

— Сигурно е болницата. Очаквам смъртен случай тази нощ. — Той отиде до бюфета, на който стоеше телефонът, вдигна слушалката и попита: — Кой е? Сестра Клер ли? — После се обърна към отец Тома: — Трябва да е някоя от вашите сестри. Ще се обадите ли? Не мога да чуя какво казва.

— Може би са намерили нашето шампанско — пошегува се отец Жозеф.

Доктор Колен подаде слушалката на отец Тома и се върна на масата.

— Не знам коя беше, но ми се стори много развълнувана — обясни той.

— Моля, говорете по-бавно — започна отец Тома. — Кой е? Сестра Елена ли? Не мога да ви чуя — бурята е много силна. Повторете го. Не разбирам.

— Щастие е за всички ни — обади се пак отец Жозеф, — че сестрите не празнуват всеки ден през седмицата.

Отец Тома се обърна разгневен и го сряза:

— Мълчете, отче. Нищо не чувам като говорите. Това не е шега. Изглежда, че се е случило нещо ужасно.

— Разболял ли се е някой? — попита докторът.

— Кажете на майка Агнес — продължи отец Тома, — че ще дойда, щом мога. По-добре да го намеря и да го взема с мен. — Той сложи слушалката и остана наведен над телефона като въпросителен знак.

— Какво има, отче? — попита докторът. — Мога ли да ви бъда полезен?

— Знае ли някой, къде е Кери?

— Преди няколко минути излезе навън.

— Как бих искал игуменът да беше тук.

Те погледнаха отец Тома изненадани. По-отчаян сигнал за беда той не можеше да даде.

— Кажете ни по-добре какво има — помоли отец Пол.

Отец Тома отвърна:

— Завиждам на опитите ви с кожата, докторе. Вие бяхте прав да ме предупреждавате да не се разочаровам. Също и игуменът. Той каза почти същото, което казахте и вие. Твърде много вярвах на външни признаци.

— Кери ли е направил нещо?

— Да ни пази бог да съдим някого, без да сме чули всички факти...

Вратата се отвори и Кери влезе. Дъждът плющеше зад него и той с мъка затвори вратата и каза:

— Измерителят вън показва вече почти половин сантиметър.

Никой не отговори. Отец Тома малко се приближи към него.

— Г-н Кери, вярно ли е, че когато ходихте в Люк, вие сте бил с г-жа Рике?

— Аз я закарах. Да.

— С *нашата* камионетка?

— Разбира се.

— Докато мъжът й лежал болен?

— Да.

— Какво значи всичко това! — попита отец Жозеф.

— Попитайте г-н Кери — отвърна отец Тома.

— Какво да ме попита?

Отец Тома си обу галошите и взе чадъра си от закачалката.

— Какво предполагате, че съм направил? — попита Кери, като погледна първо отец Жозеф, а след това отец Пол, който направи жест

с ръка, че не разбира нищо.

— По-добре ни кажете какво е станало, отче — намеси се доктор Колен.

— Трябва да ви помоля да дойдете с мен, г-н Кери. Ще обсъдим със сестрите, какво трябва да се направи сега. Надявах се въпреки всичко, че има някаква грешка. Бих желал дори да се опитате да лъжете. Това би било не така безсрамно. Ако Рике дойде, не бих искал да ви намери тук.

— Какво ще търси Рике тук? — попита отец Жан.

— Би могъл да търси жена си, нали? Тя е сега при сестрите. Дошла е преди половин час. След като е пътувала три дни сама по пътя. Очаква бебе — изпъшка отец Тома. Телефонът пак започна да звъни. — Бебе от вас, г-н Кери.

— Глупости — отвърна Кери. — Не може да е казала никому такова нещо.

— Горката жена. Предполагам, че не е имала смелост да му го каже в лицето. Дошла е от Люк да ви търси.

Телефонът пак иззвъня.

— Изглежда, че е мой ред да отговоря — рече отец Жозеф, като се приближи с трепет до телефона.

— Ние ви посрещнахме топло тук, нали? Не ви задавахме никакви въпроси. Не се ровихме в миналото ви. И от благодарност вие ни поднасяте този скандал. Не ви ли стигаха жените в Европа? — възмущаваше се отец Тома. — Трябваше ли да превърнете нашето малко общество тук в база за вашата дейност? — Внезапно той пак беше станал нервния и отчаян свещеник, който страдаше от безсъние и се боеше от тъмнината. И той се разплака, като държеше чадъра си, както африканците държат тотемите си. Имаше такъв вид, сякаш беше някакво плашило, което бяха оставили през цяла нощ навън.

— Ало, ало — викаше отец Жозеф в слушалката. — В името на всички познати светии, не можете ли да говорите, която и да сте?

— Веднага ще дойда с вас да я видя — заяви Кери.

— Това е ваше право — отвърна отец Тома. — Но тя не е в състояние да се разправя. Последните три дни е имала за ядене само един пакет шоколад. Не е имало даже един слуга с нея, когато е пристигнала. Ако само игуменът... И тъкмо г-жа Рике. Такава

благосклонност към мисията проявяваше това семейство! За бога, какво има сега, отец Жозеф?

— Болницата е — отвърна отец Жозеф с облекчение и подаде слушалката на доктор Колен.

— Това е смъртният случай, който очаквах — събщи докторът.
— Слава богу, че тази нощ поне нещо следва нормалния си ход.

Отец Тома вървеше мълчаливо напред под големия си чадър. Дъждът беше спрял за малко, но от дърветата капеше. Отец Тома се виждаше само от време на време, когато блясваше светкавица. Той нямаше фенерче, но познаваше добре пътя в тъмнината. Много омлети и суфлета бяха претърпели злополука по тази пътека — много яйца бяха счупени напразно. Бялата къща на монахините изведнаж изникна пред тях в блясък и гръм — на някое близко дърво беше паднал гръм и всички лампи в мисията угаснаха внезапно.

Една от сестрите ги посрещна на вратата със свещ в ръка. Тя изгледа Кери през рамото на отец Тома като че ли беше самият дявол — със страх, погнуса и любопитство. После каза:

— Игуменката е при г-жа Рике.

— Ние ще влезем — отвърна мрачно отец Тома.

Тя ги заведе в една боядисана в бяло стая. Мари Рике лежеше на едно бяло легло под разпятието, а до нея гореше кандило. Майка Агнес седеше до леглото и галеше с едната си ръка бузата на г-жа Рике. На Кери тя се стори като дъщеря, която се е прибрала жива и здрава у дома си след дълго посещение в чужда страна.

Отец Тома попита шепнешком, сякаш се намираше в олтара:

— Как е?

— Няма й нищо — отвърна майка Агнес, — телесно, искам да кажа.

Мари Рике се обърна в леглото и ги погледна. Очите й имаха прозрачната честност на дете, което си е приготвило солидна лъжа. Тя се усмихна на Кери и промълви: — Извинявайте. Трябваше да дойда. Страх ме беше.

Майка Агнес отдръпна ръката си и го загледа внимателно, като че ли се боеше, че той ще употреби насилие срещу оставената под нейно покровителство жена.

Кери каза ласкаво:

— Няма защо да се боите. Дългото пътуване ви е изплашило, това е всичко. Сега, когато сте на сигурно място между приятели, нали ще обясните... — Той се поколеба.

— О, да — пошепна тя, — всичко.

— Те не са разбрали какво сте им казали. За общото ни отиване в Люк. И за бебето. Ще имате ли бебе?

— Да.

— Кажете ми само, чие е бебето.

— Казах им — отвърна тя. — Ваше. И мое, разбира се — добави тя, сякаш с това обяснение правеше всичко ясно и безупречно.

Отец Тома изстена:

— Ето, виждате ли!

— Защо говорите така? Знаете, че не е вярно. Ние никога не сме били заедно, освен в Люк.

— Първия път — каза тя, — когато мъжът ми ви доведе у нас.

Щеше да е по-лесно, ако се беше ядосал, но той не чувствуваше никакъв яд; за известна възраст лъжата е така естествена, както играта с огъня.

Той рече:

— Вие знаете, че говорите глупости. Сигурен съм, че не искате да ми навредите.

— О, не — отвърна тя, — никога. Je t'aime, cheri. Je suis toute à toif.^[1]

Майка Агнес сбърчи нос с отвращение.

— Затова дойдох тук — продължи Мари Рике.

— Сега тя трябва да си почива — заяви майка Агнес. — Всичко това можем да обсъждаме утре.

— Трябва да ме оставите да поговоря с нея насаме.

— В никакъв случай — отвърна майка Агнес. — Това не би било редно. Отец Тома, вие няма да му позволите...

— Да не би да мислите, че ще я бия? Можете да дойдете на помощ при първия ѝ вик.

Отец Тома продума:

— Едва ли можем да кажем не, ако г-жа Рике го желае.

— Разбира се, че желая — отговори тя. — Дошла съм тук само за това. — Тя сложи ръка на ръкава на Кери. Тъжната ѝ усмивка на измамано доверие беше достойна за Маргарита Готие на смъртното легло, изпълнявана от Сара Бернар.

Когато останаха сами, г-жа Рике въздъхна щастливо.

— Това е.

— Защо им разправихте тези лъжи?

— Не всичко е лъжа — отвърна тя. — Аз наистина ви обичам.

— Откога?

— Откакто прекарах една нощ с вас.

— Много добре знаете, че нямаше нищо. Пийнахме малко уиски и ви разказах една приказка, за да ви приспя.

— Да. Имало едно време... Тогава се влюбих. Не, не беше тогава. Боя се, че пак лъжа — каза тя с неубедително смирение. — То беше, когато дойдохте у нас за пръв път. Un coup de foudre.^[2]

— Онази нощ, когато сте им казали, че сме спали заедно?

— И това беше лъжа. Нощта, когато наистина спях с вас, беше след приема у губернатора.

— Сега пък за какво говорите?

— Не го исках. Единственият начин да го понеса беше да си затворя очите и да мисля, че сте вие.

— Сигурно трябва да ви благодаря за комплимента — избъбри Кери.

— Тогава трябва да е дошло бебето. Както виждате, не съм ги излъгала.

— Не сте ги излъгали?

— Само наполовина. Ако не мислех през цялото време за вас, щях да бъда съвсем студена, а тогава бебетата не идват толкова лесно, нали? Тъй че то в известен смисъл е ваше дете.

Той я погледна с особен род уважение. Нужен беше някой теолог, за да прецени правилно криволичещата логика на нейните аргументи, да отдели добросъвестността от недобросъвестността, а той до неотдавна беше я смятал за твърде проста и млада, за да представлява опасност. Тя му се усмихна пленително, като че ли искаше да го съблазни да разкаже още някоя от своите приказки, за да отложи часа за спане. Кери настоя:

— Я по-добре ми разправете точно какво стана, когато видяхте мъжа си в Люк.

— Ужасно беше — отвърна тя. — Наистина ужасно. По едно време си помислих, че ще ме убие. Не искаше да повярва за дневника. Продължи да ме разпитва цялата нощ, докато накрая се уморих и казах: „Добре. Нека бъде по твоему. Спях с него. Тук, и там, и

навсякъде.“ Тогава той ме удари. Мисля, че щеше пак да ме удари, ако не се беше намесил Паркинсън.

— И Паркинсън ли беше там?

— Чу ме, че плача и дойде.

— За да направи няколко снимки, предполагам.

— Мисля, че не прави снимки.

— И после какво стана?

— Е, общо взето, налучка как стоят работите. Искаше веднага да си отидем, но аз отказах. Трябваше да остана в Люк, докато разбере. „Да разбереш?“ — попита той. И тогава всичко излезе наяве. Сутринта отидох при доктора и като научих най-лошото, просто си тръгнах, без да се връщам в хотела.

— Рике сигурно мисли, че бебето е мое?

— Много се мъчих да го убедя, че е негово, защото, разбира се, може да се каже, че в известен смисъл е негово. — Тя се протегна в леглото с въздишка на облекчение и додаде: — Господи, наистина се радвам, че съм тука. Страшно беше да карам сама по целия път. Не чаках в къщи да ми приготвят храна и забравих да си взема легло, та спях направо в колата.

— В неговата кола ли?

— Да. Но предполагам, че Паркинсън го е закарал до дома.

— Има ли смисъл да ви помоля да кажете на отец Тома истината?

— Хм, аз съм си изгорила корабите за отстъпление, нали?

— Изгорили сте единствения дом, който имам — прошепна Кери.

— Просто трябваше да избягам — извини се тя.

За пръв път той се изправяше пред егоизъм равен на неговия. Другата Мари беше добре отмъстена; що се отнася до „toute à toi“, сега тя се смееше.

— Какво очаквате сега от мен? — попита Кери. — Да ви обикна и аз ли?

— Много мило би било, ако можехте, но ако не можете, ще трябва да ме изпратят при нашите, нали?

Той отиде до вратата и я отвори. Майка Агнес дебнеше в края на коридора. Кери каза:

— Направих всичко, което можах.

— Предполагам, че сте се опитвал да убедите горката жена да ви защити.

— О, пред мен тя, разбира се, признава, че лъже, но аз нямам магнетофон. Колко жалко, че църквата не одобрява скритите микрофони.

— Мога ли да ви помоля, г-н Кери, отсега нататък да не идвате в нашия дом.

— Няма защо да ме молите. Но вие внимавайте с онзи пакет динамит там вътре.

— Тя е една нещастна, невинна млада...

— О, невинна. Сигурно сте права. Да ни пази господ от всяка невинност. Виновните поне знаят какво искат.

Бушоните още не бяха поправени и той трябваше да опипва пътя с крака, за да стигне до зданията на мисията. Дъждът беше отминал към юг, но от време на време над гората и над реката все още святкаше. Преди да стигне мисията, трябваше да мине край къщата на доктора. На прозореца светеше петролна лампа, а докторът стоеше до нея и се взираше навън. Кери почука на вратата.

— Какво стана? — попита Колен.

— Държи на лъжите си. Те са единственият й начин да се измъкне.

— От Рике и от Африка.

— Отец Тома говори сега с останалите. Това не ми е работа и аз се прибрах.

— Предполагам, че искат да си отида?

— Как желая да беше тук игуменът. Не може да се каже, че отец Тома е уравновесен човек.

Кери седна на масата. Атласът по проказа седеше разтворен на една ярка страница с цветни кръгове. Той попита:

— Какво е това?

— Наричаме ги „риби, които плуват нагоре по течението“. Бацилите — тези цветни петънца тук — пълзят по нервите.

— Когато дойдох тук, мислех, че съм стигнал достатъчно далеч — промълви Кери.

— Може да се размине. Нека си поприказват. Ние с вас имаме по-важни работи. Сега, когато болницата е довършена, можем да

минем на подвижните сектори и на новите умивални, за които ви говорих.

— Нямаме работа с вашите болни, докторе, и с цветните ви риби. Там нещата могат да се предвидят. А това са нормални хора, здрави хора с реакции, които не могат да се предвидят. Изглежда, че и аз няма да стигна по-близо до Пенделе от Део Грациас.

— Отец Тома няма власт над мен. Отсега нататък можете да останете у мен, ако нямате нищо против да спите в кабинета.

— О, не, не бива да рискувате да се скарате с тях. Вие сте твърде важен за това място. Ще трябва да си отида.

— Къде ще отидете?

— Не знам. Странно, колко се тревожех, когато дойдох тук, защото мислех, че съм неспособен да чувствавам болка. Струва ми се, че свещеникът, когото срещнах по реката, беше прав. Той казваше, че човек трябва само да изчака. И вие ми казахте същото.

— Съжалявам.

— Аз не зная дали да съжалявам. Веднаж вие ми казахте, че когато страда, човек започва да се чувства част от условията на хората, от християнския мит, помните ли? „Страдам, значи съществувам.“ Нещо подобно написах веднаж в дневника си, не мога да си спомня какво и кога, но думата не беше „страдам“.

— Когато човек е излекуван — отвърна докторът, — не можем да си позволим да го изгубим.

— Излекуван?

— Във вашия случай няма нужда от повече изследвания на кожата.

[1] Обичам те, мили. Аз съм само твоя (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Любов от пръв поглед (фр.). — Б.пр. ↑

Отец Жозеф избърса разсеяно ножа с полата на расото си и каза:

— Не бива да забравяме, че имаме само нейното твърдение против неговото.

— От къде на къде ще измисля такава скандална история? — попита отец Тома. — Във всеки случай предполагам, че бебето е съвсем истинско.

— Кери ни беше много полезен тук — започна отец Пол. — Ние имаме причини да бъдем благодарни...

— Благодарни ли? Наистина ли можете да мислите така, отче, след като той ни направи за смях? Отшелникът в Конго. Светецът с минало. Всички тези истории във вестниците. Какво ще напечатат сега?

— На вас историите повече ви харесваха, отколкото на него — обади се отец Жан.

— Разбира се, че ми харесваха. Аз вярвах в него. Мислех, че мотивите му да дойде тук са били добри. Дори го защитавах, когато игуменът ме предупреждаваше. Но тогава не бях разбрал какви са били истинските му подбуди.

— Ако ги знаете, кажете ни, какви са били — помоли отец Жан. Той говореше със сухия и точен тон, който беше свикнал да употребява при споровете по нравоучение, за да не даде място на чувствата в някой въпрос, който се занимава с половия грях.

— Мога само да предположа, че е избягал от някаква женска история в Европа.

— Женска история не е много точно описание, а и ние не трябва ли да бягаме от такива истории. Желанието на свети Августин да почакаме малко не се препоръчва от всички.

— Кери е много добър строител — настоя упорито отец Жозеф.

— Какво предлагате тогава, да остане тук в мисията и да живее в грях с г-жа Рике ли?

— Разбира се, че не — отвърна отец Жан. — Г-жа Рике трябва утре да си замине. От онова, което ни казахте, се вижда, че той няма желание да отиде с нея.

— Въпросът не ще свърши тук — каза отец Тома. — Рике ще иска да се раздели с нея. Може дори да поиска да привлече Кери в делото за развода, и вестниците ще напечатат цялата тази поучителна история. Те и без това се интересуват достатъчно от Кери. Мислите ли, че на шефа ще му бъде приятно, като прочете на закуска за скандала в нашия лагер за прокажени?

— Дървото на покрива е сложено — припомни отец Жозеф, като продължаваше да търка ножа, — но остава да се върши още много.

— Няма вреда, ако почакаме — допълни отец Пол. — Жената може и да лъже. Рике може да не поиска развод. Вестниците може да не напечатат нищо (те съвсем не искаха да поднесат на света такъв образ на Кери). Историята може дори да не достигне до очите или ушите на шефа.

— Мислите ли, че епископът няма да чуе за нея? Досега сигурно целият Люк я знае. В отсъствието на игумена аз съм отговорен...

Брат Филип се обади за пръв път:

— Навън има човек — каза той. — Да му отворя ли вратата?

Това беше Паркинсън, съвсем мокър и задъхан. Той беше бързал много и не можеше да говори. Само гладеше с ръка сърцето си, сякаш се мъчеше да успокои някакво животно, което носеше като спартанец под ризата си.

— Дайте му стол — нареди отец Тома.

— Къде е Кери? — попита Паркинсън.

— Не знам. Сигурно е в стаята си.

— Рике го търси. Отиде в къщата на сестрите, но Кери си беше отишъл.

— Как разбрахте къде да я търсите?

— Беше оставила бележка на Рике у дома си. Щяхме да я настигнем, но колата ни се повреди при последния ферибот.

— Къде е сега Рике?

— Кой го знае. Тук е такава тъмнина. Знам ли, може и да е паднал в реката.

— Той видя ли жена си?

— Не, една стара калугерка ни изтика навън и заключи вратата. Това го вбеси още повече, мога да ви кажа. Не сме спали и шест часа, откакто напуснахме Люк, а това беше преди повече от три дни.

Той започна да се люлее напред-назад на стола си.

— О, тази твърде, твърде здрава плът. Цитат. Шекспир. Аз имам слабо сърце — обясни той на отец Тома, който със своя недостатъчен английски мъчно можеше да следи блуждаещите мисли на Паркинсън. Останалите гледаха внимателно и разбираха още по-малко. На всички положението се струваше безнадеждно объркано.

— Моля дайте ми нещо за пиене — помоли Паркинсън.

Отец Тома намери, че има още малко шампанско на дъното на една от многото бутилки, които все още покриваха масата между кокошите кости и останките от обезобразеното неизядено суфле.

— Шампанско? — провикна се Паркинсън. — Аз бих предпочел малко джин. — Той погледна чашите и бутилките; в една от чашите още имаше един пръст портвайн. — Добре си живеете вие тук — каза той.

— Това беше специален ден — обясни отец Тома с известно затруднение, като погледна за момент масата с погледа на чужд човек.

— Специален ден, вярно, че беше специален. Не мислех, че ще стигнем ферибота, а сега, при тази буря, сигурно ще останем тук. Как ми се иска изобщо да не бях идвал в този проклет черен континент. — И той програка; — Never more. Цитат. Някой си.^[1]

Отвън се чу неясен вик.

— Ето го — възкликна Паркинсън, — обикаля наоколо. Полудял е. Казах му, че християните обикновено прощават, но сега няма полза да му се говори.

— Кери — чуха те гласът да се приближава, — Кери. Къде сте, Кери?

— Какъв проклет шум за нищо. И никак не бих бил изненадан, ако изобщо не е имало изневяра. Така му и казах. „Цяла нощ говориха — казах на Рике, — аз ги чувах. Влюбените не говорят цяла нощ. Има интервали на мълчание.“

— Кери. Къде сте, Кери?

— Мисля, че той *иска* да вярва най-лошото. Виждате ли, това го прави равен на Кери — да се бори с Кери за една и съща жена. — И той добави с изненадваща проникателност: — Не може да търпи да не е важен.

Вратата отново се отвори и на прага застана като някакво водно растение мокрият и рошав Рике; той започна да гледа един подир друг

отците, сякаш очакваше да открие между тях Кери, може би преоблечен като свещеник.

— Г-н Рике — започна отец Тома.

— Къде е Кери?

— Моля влезте и седнете да поприказваме...

— Как мога да седя? — отвърна Рике. Аз съм човек в смъртни мъки. — Въпреки това той седна на един слаб стол и облегалката му се счупи. — Аз понесох ужасен удар, отче. Разкрих душата си пред този човек, споделих най-интимните си мисли, и ето наградата ми.

— Нека поговорим спокойно и разумно...

— Той ми се присмиваше и ме презираше — каза Рике. — Какво право има да ме презира? Пред бога всички сме равни. Дори и един беден управител на плантация и прочутият Кери. Да разруши един християнски брак. — От него се носеше силна миризма на уиски. Той продължи: — След няколко години ще се уволня. Той да не си мисли, че ще издържам неговото дете с пенсията си?

— Вие сте бил три дни на път, Рике. Имате нужда от една нощ сън. После...

— Тя никога не искаше да спи с мен. Винаги намираше извинение, но първия път, когато той дойде, просто защото е прочут...

Отец Тома каза:

— Всички искаме да избегнем скандала.

— Къде е докторът? — попита рязко Рике. — Те бяха много близки.

— У дома си е. Но той няма нищо общо с това.

Рике се запъти към вратата и се спря там за момент, като че ли се намираше на сцената и беше забравил първата си реплика.

— Няма съд, който да ме осъди — извика той и излезе в мрака и дъжда.

За момент никой не проговори, а след това отец Жозеф се обърна към всички:

— Какво искаше да каже с тези думи?

— Утре ще се смеем на това — отвърна отец Жан.

— Не виждам комичното в това положение — възрази отец Тома.

— Искам да кажа, че прилича на фарсовете в Пале Роял, които сме чели... Оскърбеният съпруг ту се явява, ту изчезва.

— Аз не чета фарсовете от Пале Роял, отче.

— Понякога мисля, че бог не е бил съвсем сериозен, когато е дал на човека половия инстинкт.

— Ако това е една от доктрините, които преподавате по нравоучение...

— Нито когато е измислил нравоучението. Най-сетне, нали свети Тома Аквински е казал, че бог е създал света на шега.

Братът Филип стана:

— Извинете ме...

— Щастлив сте, че не носите моите отговорности, отец Жан. Не мога да гледам на тази работа като на фарс от Пале Роял, каквото и да е писал свети Тома. Къде отивате, брате Филип?

— Той спомена нещо за съд, отче, и на мен ми дойде на ум, че може би има револвер. Мисля, че би трябвало да предупредя...

— Това вече е прекалено — възмути се отец Тома. После се обърна към Паркинсън и го попита на английски: — Има ли револвер?

— Нямам никаква представа. Много хора напоследък носят револвер, нали? Но той няма да има смелост да си послужи с него. Казах ви, че той само иска да си придаде важност.

— Извинете ме, отче, но аз мисля, че ще е по-добре да отида до доктор Колен — каза брат Филип.

— Внимавайте, брате — предупреди го отец Пол.

— О, аз разбирам от огнестрелни оръжия — отвърна братът Филип.

[1] Никога вече (анг.). — Цитат от известното стихотворение на Едгар Алан По „Гарванът“. — Б.пр. ↑

— Извика ли някой? — попита доктор Колен.

— Нищо не чух. — Кери отиде до прозореца и се вгледа в мрака. После каза: — Защо ли братът Филип не поправи осветлението? Време е да си отивам в къщи, а нямам фенерче.

— Няма да пуснат тока сега. Вече е десет часа.

— Сигурно ще искат да се махна колкото може по-скоро, нали? Но параходът едва ли ще дойде още цяла седмица. Може би някой може да ме откара...

— Съмнявам се дали пътят е проходим сега, след дъжда, а и още ще вали...

— Тогава ще имаме няколко дни, за да си поговорим за тези подвижни елементи, за които мечтаете. Но аз не съм инженер, докторе. Братът Филип ще може да ви помогне повече от мен.

— Ние водим тук чергарски живот — оплака се доктор Колен. — Аз искам един вид постройка от предварително приготвени елементи на колела. Нещо, което да може да се помести на шасито на една камионетка от половин тон. Какво ли направих с този лист? Имам една идея, която исках да ви покажа... — Докторът отвори чекмеджето на бюрото си. В него имаше снимка на една жена. Тя чакаше там, невидима за чуждите хора, запазена от праха, винаги налице, когато се отвори чекмеджето.

— Ще ми липсва тази стая, където и да съм. Никога не сте ми разказвал за жена си, докторе. Как умря тя?

— От сънна болест. В началото прекарваше много време в джунглите, като се мъчеше да убеди прокажените да дойдат да се лекуват. Тогава нямахме такива ефикасни лекарства против сънната болест, каквито имаме сега. Хората умираха твърде бързо.

— Аз се надявах, че ще свърша на едно парче земя с вас и с нея. Щяхме да направим тук едно атеистично кътче.

— Питам се дали имате качествата за това.

— Защо не?

— Много се смущавате от безверието си, Кери. Чоплите го като рана, от която искате да се отървете. Аз съм доволен от мита; вие не

сте — вие трябва да вярвате или да не вярвате.

Кери каза:

— Някой вика навън. За момент ми се стори, че беше моето име... Но на човек все му се струва, че чува собственото си име, каквото и да викат. Трябва само една сричка, за да бъде същото. Ние сме такива егоисти.

— Трябва да сте имали голяма вяра, за да я изгубите така, както сте я изгубили.

— Бях погълнал изцяло мита им, ако това наричате вяра. Това е моята плът и това е моята кръв. Когато сега чета този пасаж, той ми изглежда съвсем явно символичен, но как искате група бедни рибари да разпознаят символите. Спомням си, че само в моменти на суеверие съм се отказвал от участието, преди да се откажа от вярата, а свещениците ще ви кажат, че между тях има връзка. Да отхвърлиш милостта, би казал Рике. Предполагам, че вярата е един вид призвание, а повечето хора нямат място в ума си или в сърцата си за две призвания. Ако наистина вярваме в нещо, нямаме друг избор, освен да вървим напред. Иначе животът бавно изтрива вярата. Архитектурата ми все още съществуваше. Човек не може да бъде половин верующ или половин архитект.

— Да не искате да кажете, че сте престанали да бъдете и половина?

— Може би не съм имал достатъчно призвание нито за едното, нито за другото, и животът, който живеех, е убил и двете. Нужно е много силно призвание, за да издържите на успеха. Талантът на популярните свещеници и на популярните архитекти може лесно да бъде убит от отвращението.

— Отвращение ли?

— Отвращението от похвалите. Колко са гадни те със своята глупост, докторе. Същите хора, които съсипаха черквите ми, след това най-шумно хвалеха онова, което съм построил. Книгите, които написаха за моето творчество, благочестивите мотиви, които ми приписваха, бяха достатъчни, за да ме отвратят от чертожната маса. Нужна беше повече вяра от онази, която имах, за да издържа на всичко това. На похвалите на свещениците и на благочестивите хора — на Рикетовците в света.

— Изглежда, че повечето хора понасят успеха доста добре. А вие дойдохте тук.

— Мисля, че съм излекуван почти от всичко, даже, и от отвращението. Тук бях щастлив.

— Да, учехте се да си служите добре с пръстите си, въпреки осакатяването. Мисля, че само един белег е останал, но вие непрекъснато го търкате.

— Не сте прав, докторе. Понякога говорите като отец Тома.

— Кери! — извика ясно един глас. — Кери!

— Рике е — отсече Кери. — Сигурно е последвал жена си тук. Дано сестрите не го пуснат при нея. По-добре да отида да поговоря с него...

— Нека се успокои първо.

— Трябва да го накарам да се вразуми.

— Тогава почакайте до утре. Никого не можете да вразумите през нощта.

— Кери! Кери! Къде сте, Кери?

— Какво смешно положение — възкликна Кери. — Да се случи тъкмо на мен. Невинният прелъстител. Не е лошо заглавие за комедия. Устата му трепна в усилие да се засмее. — Дайте ми лампата.

— Много по-добре ще направите да не се показвате, Кери.

— Трябва нещо да направя. Той вдига такъв шум... Само ще добави още нещо към онова, което отец Тома нарича скандал.

Докторът го последва неохотно навън. Бурята беше описала пълен кръг и сега налиташе отново към тях през реката.

— Рике — извика Кери, като вдигна лампата, — ето ме.

Някой изтича към тях, но когато достигна светлината, те видяха, че това е брат Филип.

— Моля влезте в къщата — каза братът Филип — и заключете вратата. Ние предполагахме, че Рике има револвер.

— Едва ли ще е толкова луд да си послужи с него — отвърна Кери.

— Все пак... за да избегнем каквито и да било неприятности...

— Неприятности... вие имате чудна способност да подценявате нещата, брате Филип.

— Не разбирам какво искате да кажете.

— Няма значение. Ще последвам съвета ви и ще се скрия под леглото на доктор Колен.

Той направи няколко крачки назад, когато гласът на Рике извика:

— Стойте. Стойте, където сте. — И той се показа, залитайки, от мрака. После додаде с тон на обикновено оплакване: — Търсих ви навсякъде.

— Ето ме.

И тримата гледаха към дясната ръка на Рике, скрита в джоба му.

— Трябва да говоря с вас, Кери.

— Говорете, а когато свършите, аз искам да ви кажа нещо. — Последва мълчание. Едно куче излая някъде в лагера. Светкавицата ги освети всичките като за снимка.

— Чакам, Рике.

— Вие, вие, вероотстъпник такъв!

— За религиозен спор ли сме дошли тук? Признавам, че вие знаете много повече от мен за любовта към бога.

Отговорът на Рике беше отчасти заглушен от силна гръмотевица. Краят на мисълта му приличаше на чифт крака, които стърчат изпод купчина чакъл.

... да ме убедите, че онова, което е писала, не значи нищо, а вие сигурно през всичкото време сте знаели, че ще има бебе.

— Ваше. Не мое.

— Докажете го. По-добре го докажете.

— Трудно е да се докаже отрицателен факт, Рике. Разбира се, докторът може да направи изследване на кръвта ми, но ще трябва да чакате шест месеца за...

— Как смееете да ми се подигравате?

— Не ви се подигравам, Рике. Жена ви постъпи несправедливо и по отношение на двама ни. Бих казал, че е лъжкиня, ако тя знаеше какво е лъжа. Тя мисли, че истината е онова, което ще я запази или ще я изпрати в детската стая у дома ѝ.

— Спите с нея, а после я обиждате. Вие сте подлец, Кери.

— Може ѝ да съм.

— Може. Може. Каквото и да казвам, не мога да ядосам прочутия Кери, нали? Той е така адски важен, как може да го интересува един прост управител на фабрика за кокосово масло — и аз имам безсмъртна душа като вас, Кери.

— Аз нямам претенции за безсмъртна душа. А вие можете да бъдете най-важният човек на бога, това не ме интересува. Аз съм прочутият Кери само за вас, съвсем не и за себе си.

— Моля, елате в мисията, г-н Рике — помоли братът Филип. — Ще ви сложим легло там. След една нощ със всички ще се чувствуваме по-добре. И след един студен душ сутринта — добави той.

Сякаш за илюстрация на думите му водопад от дъжд внезапно плисна върху тях. Кери издаде странен груб звук, който докторът беше свикнал да разпознава като смях, и Рике стреля два пъти. Кери падна заедно с лампата, която се счупи; горящият фитил лумна още веднъж под поройния дъжд и освети една отворена уста и две изненадани очи, и после угасна.

Докторът коленичи в калта и потърси тялото на Кери. Гласът на Рике прозвуча:

— Той ми се присмиваше. Как се осмелява да ми се присмива?

Докторът се обърна към брата Филип:

— Намерих главата му. Можете ли да откриете краката му? Трябва да го внесем вътре. — После извика към Рике: — Хвърлете тоя револвер, глупако, и елате да помагате!

— Не съм се присмивал на Рике — промълви Кери.

Докторът се наведе към него, тъй като едва го чуваше. После каза:

— Не говорете. Сега ще ви вдигнем. Всичко ще ви мине.

Кери додаде:

— На себе си се смеех.

Внесоха го на верандата и го сложиха на сухо. Рике донесе възглавница за главата му и рече:

— Не трябваше да се смее.

— Той не се смее лесно — отвърна докторът, и пак се чу звук, напомнящ някакъв изкълчен смях.

— Невероятно — прошепна Кери, — това е невероятно или... — но те никога не научиха каква философска или психологическа алтернатива му беше хрумнала.

Игуменът се върна няколко дни след погребението и посети гробищата заедно с доктор Колен. Бяха погребали Кери близо до гроба на г-жа Колен, но имаше достатъчно място за доктора, когато му дойдеше времето. Поради специалните обстоятелства отец Тома беше отстъпил по въпроса за кръста — на гроба бяха изправили само парче твърдо дърво от гората, на което бяха издълбани името, рождената дата и датата на смъртта на Кери. Не бяха извършили и католически обред, макар че отец Жозеф прочете неофициално една молитва на гроба. Някой, сигурно Део Грациас, беше сложил на гроба стара консервена кутия със странно раздвоени клончета и растения. То приличаше повече на жертвоприношение на Нзамбе, отколкото на погребален букет. Отец Тома щеше да го изхвърли, но отец Жозеф го разубеди.

— Много двусмислен дар за християнски гробища — протестира отец Тома.

— Той беше двусмислен човек — отвърна отец Жозеф.

Паркинсън поръча от Люк редовен венец с надпис „От трите милиона читатели на вестник «Пост». Обичах природата и след природата изкуството. Роберт Браунинг.“ Беше го фотографирал, за да го използва в бъдеще, но с неочаквана скромност, отказа да се снее до него.

Игуменът се обърна към Колен:

— Непрекъснато съжалявам, че не бях тука. Може би щях да успея да обуздая Рике.

— Рано или късно нещо трябваше да се случи — отвърна Колен.

— Те никога нямаше да го оставят на спокойствие.

— Кого разбирате под „те“?

— Глупците, глупците, които се месят и които съществуват навсякъде. Той беше излекуван от всичко, освен от успеха си; но успехът не може да се лекува, както аз не мога да върна на моите *mutilés* пръстите на ръцете и на краката. Аз ги изпращам обратно в града, но хората ги заглеждат в магазините и из улиците и те привличат вниманието на другите, когато минават. И успехът е такъв — едно осакатяване на естествения човек. В една посока ли сме?

— Вие къде отивате?

— В диспансера. Изгубихме достатъчно време за мъртвите.

— Ще дойда малко с вас. — Игуменът потърси в джоба на расото си пура, но не намери.

— Видяхте ли Рике, преди да напуснете Люк? — попита Колен.

— Разбира се. Настанили са го много удобно в затвора. Ходил е на изповед и има намерение да се причастява всяка сутрин. Работи много упорито върху Гаригу-Лагранж. И, разбира се, е истински герой в Люк. Паркинсън вече е телеграфирал едно интервю с него и журналистите скоро ще почнат да пристигат. Мисля, че статията на Паркинсън беше озаглавена „Смъртта на един отшелник. Пропадналият светец“. Разбира се, изходът на делото е предварително известен.

— Оправдателна присъда?

— Естествено. *Le crime passionnel*.^[1] Всеки ще получи каквото е търсил — истински щастлив край, нали? Рике чувства, че е станал важен и пред бога, и пред хората. Дори ми говори за възможностите на Белгийския колеж в Рим и за развод. Аз не го насърчих. Г-жа Рике скоро ще бъде свободна да се прибере у дома си и ще запази детето. Паркинсън има много по-хубава история, отколкото някога се е надявал да намери. Радвам се между другото, че Кери не прочете втората му статия.

— Едва ли може да се каже, че краят беше щастлив за Кери.

— Дали? Та той все искаше да отиде малко по-нататък. — И игуменът добави стеснително: — Мислите ли, че е имало нещо между него и г-жа Рике?

— Не.

— И аз се питам. Ако се съди от втората статия на Паркинсън, той трябва да е бил човек с голяма способност за — хм — за любов.

— Не съм много сигурен в това. Нито пък той. Веднаж ми каза, че през целия си живот само е използвал жените, но аз мисля, че той винаги разглеждаше себе си в най-лошата възможна светлина. Дори съм се питал понякога, дали не страда от някакъв хлад. Като жена, която непрекъснато сменя партньорите си с надежда, че един ден ще преживее истинския оргазъм. Той казваше, че винаги е изпълнявал успешно обредите на любовта, дори и към бога в дните, когато е вярвал, но намираще, че истински е обичал само работата си, затова

накрая изоставил всички обреди. А после, когато вече не можел и да се преструва, че онова, което изпитва, е любов, изменили му и мотивите за работа. Това е като кризата на някоя болест — когато пациентът вече не се интересува от живота. В такива случаи хората понякога се самоубиват, но той беше силен, много силен.

— Вие сега говорите така, като че ли е бил излекуван.

— Аз действително мисля, че беше излекуван. Беше се научил да служи на другите и да се смее. Странен смях, но все пак смях. Аз се боя от хора, които не се смеят.

Игуменът каза скромно:

— Помислих си дали нямате пред вид, че отново си е върнал вярата.

— О, не, не това. Само основанието да живее. Вие много упорито се опитвате да шаблонизирате нещата, отче.

— Но ако шаблонът е налице... нямате ли случайно една пура?

— Не.

Игуменът продължи:

— Ние всички твърде много анализираме мотивите. Аз го казах веднъж на отец Тома. Помните ли какво е рекъл Паскал, че човек, който започва да търси бога, вече го е намерил. Същото може би е вярно и за любовта — когато я търсим, може би вече сме я намерили.

— Той беше склонен — аз зная само онова, което той сам ми е казал — да ограничава търсенията си до леглото на жените.

— Мястото не е много лошо за търсене. Има много хора, които намират там само омраза.

— Като Рике ли?

— Не познаваме достатъчно Рике, за да го осъждаме.

— Колко сте упорит, отче. Никого не изпускате. Бихте искал да вземете и Кери като ваша собственост.

— И вас не съм ви виждал да почивате много, преди да умре пациентът.

Бяха стигнали диспансера. Прокажените седяха на горещите циментови стъпала и чакаха да се случи нещо. На покрива на новата болница бяха подпрени няколко стълби и се довършваше последната работа. Дървото на покрива беше изкривено от бурята, но все още стоеше на мястото си, поддържано от въжетата от палмови лика.

— От сметките виждам, че сте престанал да употребявате витаминови таблетки — каза игуменът. — Това разумна икономия ли е?

— Аз не вярвам, че анемията се дължи на лекуването с DDS. Дължи се на глистите. По-евтино е да строим умивални, отколкото да купуваме витаминови таблетки. Това е следният ни проект. Искам да кажа, трябваше да бъде. Колко пациенти дойдоха днес? — запита той аптекаря.

— Шестдесетина.

— Вашият бог сигурно чувствава известно разочарование, като гледа тоя свой свят — забеляза доктор Колен.

— Когато сте бил дете, изглежда не са ви преподавали теология много добре. Бог не може да чувствава нито разочарование, нито болка.

— Може би затова не си давам труд да вярвам в него.

Докторът седна на масата и взе един чист картон.

— Номер първи — повика той.

Това беше тригодишно дете, съвсем голо, с малко коремче и увиснало пискюлче, с едното пръстче в ъгъла на устата. Докато майката чакаше, докторът прокара пръсти по кожата на гърба му.

— Аз познавам това момченце — рече игуменът. — То постоянно идва при мен за бонбони.

— Разбира се, че е заразено — заключи доктор Колен. — Пипнете петната тук и тук. Но не се тревожете — добави той със съдържана ярост, — за една или две години ще можем да го излекуваме, и аз мога да ви обещаю, че няма да има осакатяване.

[1] Престъпление на страстта (фр.). — Б.пр. ↑

ПОСЛЕСЛОВ

I

В ТЪРСЕНЕ НА ОБРАЗИ

Отдавна литературно произведение не е предизвиквало толкова голям отклик и не е получавало толкова широко осветление в английския печат, както това се случи с дневниците на Греъм Грийн „В търсене на образи“.

„В търсене на образи“ — това са два дневника. Единият от тях привлича особеното внимание на английските читатели: този дневник писателят е водил в 1959 година по време на петседмичното си пътешествие из тогавашно Белгийско Конго, когато посетил между другото един лепрозорий, който послужил за място на действието на неговия последен роман „Безнадежден случай“. Вторият дневник разказва за морското пътуване на автора в Западна Африка през 1941–1942 година.

„Нито един от тези дневници — пише Греъм Грийн в своя предговор към книгата — не беше воден с оглед да бъде публикуван. Но те могат да представляват известен интерес като образци на онзи суров материал, който натрупва писателят.“

Авторът на една рецензия в лондонския седмичник „Спектейтър“ подчертава ценността на дневниците за запознаване с творческата „лаборатория“ на писателя. Особено важно, според мнението на рецензента, е обстоятелството, че записванията в дневниците се съпровождат още и с отделни коментари на автора. „Любопитно е — пише критикът — да се запознае човек с мислите на Грийн относно построяването на един роман. Например той придава извънредно огромно значение още на най-първите фрази на книгата.“

Дневниците, според думите на рецензента, разкриват процеса на създаването на литературното произведение: „На тези страници са отразени колебанията, съмненията, ходът на мисленето на писателя. Може, разбира се, да познавате творчеството му, да сте запознат с автора и все пак да нямате представа, как работи неговото въображение.“

Ето някои записвания на Греъм Грийн из дневника, който той е водил в лепрозория, „в търсене на образите“ на главните действащи лица на своя последен роман.

31 януари 1959 година. „... Аз още нищо не зная за замисления роман, освен че героят «някъде ще ми попадне под ръка» и по тази причина се намирам в самолета някъде между Брюксел и Леополдвил. Обаче «търсенията на образа» не могат да завършат тук: Хикс несъмнено е познавал Леополдвил, минавал е през него, ала мястото, където той нахлува в моето съзнание, е някакъв лепрозорий, към който трябва да пътувам много стотици мили нагоре по река Конго. Може би това е Йонда, а може би един от най-малките лепрозории на четири дни път оттам.“

Героят на романа е още „Хикс“ за неговия създател, който е записал в дневника си: „Моят роман — това е неизвестен за мен човек и аз трябва да го намеря; още не мога да си представя цялото положение дори в най-мъгляв вид; средата също е нова за мене, каквато тя е била в самото начало и за него.“

На 2 февруари Грийн пише: „Изморен съм от жегата и от извънредно големия брой непознати хора... Нещо ми е тъжно. Стаята ми се струва прекалено празна, няма дори къде да окача дрехите си, а в общата баня с душеве има пет големи хлебарки. Защо съм тук?“

От време на време се срещат записвания с целеустремен характер, които след това изцяло са влезли в романа, и Грийн ги съпровожда с бележката: „За книгата“.

Пътникът записва в дневника си: „Жив съм, тъй като чувствавам неудобство.“ Той не е знаел както трябва, защо в същност води дневника — „може би от чувството на страх, особено пред дреболиите, пред хлебарките в каютата“. По-нататък в скоби Грийн коментира: „Струва ми се, че почти са намерени онези извънредно важни първи фрази, от които аз тъй се страхувам. Ето една от тях: «Пътникът от каютата записва в дневника си, перифразирайки Декарт: „Аз чувствавам неудобство, следователно, съществувам“ — и замря с перо в ръка, понеже нямаше вече какво повече да записва.»“ Дневниците на Греъм Грийн, според оценката на критиката, свидетелствуват за труда на един строг, взискателен към себе си художник, който никога не е удовлетворен напълно, и който постоянно търси.

II ЦЕНАТА НА ИЗЦЕЛЕНИЕТО

По глинеста река в гълбините на африканския континент пълзи параходче. В каютите му има един-единствен пътник. Той изнемогва от зноя, задуха и москитите, но при все това е равнодушен към неудобствата и тежестите на пътуването. Параходчето се приближава към малко селище на прокажени. Като узнава, че това е крайният пункт на курса, пътникът слиза на брега и остава в лепрозория.

Администрацията на лепрозория се състои от няколко католически монаси, изпратени в Африка на послушание, и доктор Колен, лекар-атеист, който е посветил живота си на лекуване на проказата. На пришълеца дават приют, макар че, според напълно основателната забележка на доктор Колен, лепрозорият не е курорт. Пришълецът се нарича Кери; той е затворен, нищо не съобщава за себе си, слуша разказите на доктор Колен за трудностите, с които се сблъсква при своята работа. След известно време той заявява, че иска да бъде с нещо полезен — няма ли да му възложат да пере бинтовете на прокажените?

Така започва новият роман на Греъм Грийн „Безнадежден случай“. Нашият читател, вече запознат с романите на Грийн „Тихият американец“ и „Нашият човек в Хавана“, знае, че зад остриите, понякога сензационни сюжетни построения на Грийн се крие анализ на сериозните проблеми на съвременния буржоазен свят.

Кери е моден архитект с гръмко европейско име. Един прекрасен ден, сякаш обхванат от „амок“, той се отказва от благополучния си живот и бяга, където му очите видят, докато най-последният го довежда в един лепрозорий, зареян в африканските джунгли. Както се изяснява той не е сбъркал адреса. Неговата болест се отнася към категорията на моралните недъзи, но авторът я приравнява по тежест и трудност на излекуването с проказата.

И самият Кери, и неговото нещастие са рожба на буржоазната цивилизация. Кери е постигнал онова, което се препоръчва от тази

цивилизация като цел в живота — личен успех. Модернизацията на църковната архитектура му е донесла слава, той е строил от стомана и стъкло католически катедрали, „които можеше да се вземат за концертна зала и дори за оранжерия“. Обаче още на младини той е загубил религиозните си чувства, и идеята на построяваните от него здания му ставала все по-чужда и по-чужда. Когато почувствувал опасността от една такава дейност за себе си като художник, Кери се опитва да строи граждански здания, но установява, че, както той сам се изразява, „не вярва в политиката“, с други думи, че е чужд на всяка социална идея. С ужас Кери се убеждава, че неговото творчество, лишено от социално и морално съдържание, умира, че е невъзможно да се запази живата душа на изкуството, като се задоволява единствено само със съблюдаването на естетическите пропорции.

Подобни очертания има кризата в личния му живот. Неговите отношения с жените, с близките му хора стават все по-бездушни и по-аморални. Той е опустошен, не може да отговаря на любовта с любов, става жесток и циничен. Чувствувайки, че е опасно болен от болест, която е гибелна за него самия и за околните му, Кери бяга, иска да се скрие от света и от себе си, да изчезне така, „щото нищо да не му напомня, че някога е бил жив“, да се отърве от всичко, което е представлявало неговият обикновен свят, да изпадне в летаргия, която да се свърши с естествената му смърт.

У доктор Колен Кери намира не само човек, който извиква в него уважение, но и проникателен лечител на моралната проказа. Колен не е съгласен Кери да пере бинтовете в лепрозория и да направи с това още една стъпка към „самозабравата“; той обяснява на Кери, че с прането на бинтовете отлично се справят монахините. Колен иска Кери да помогне със своя опит на архитект в построяването на новата болнична сграда за прокажените, да обърне поне една малка частичка от своето призвание и талант в помощ на другите хора. Да се подтикне обаче Кери към това се оказва не тъй просто нещо: неговата морална проказа е отишла твърде далече. „Експериментът, който сте замислили, е неизпълним — говори му доктор Колен. — Човек не може да живее сам със себе си.“ „И още как може!“ — отговаря Кери.

И при все това доктор Колен удържа победа. Той полека-лека запознава Кери със състоянието на лепрозория. Болницата поддържа съществуването си с просешки бюджет, който се образува от

пожертвованията на църквата и жалките грошове, отпущани от колониалните власти. Не стига персоналът, не стигат медикаментите, не стига съвременната медицинска апаратура. Жестоко страдащи от своята ужасна болест, негрите лежат на мръсните постели, които донасят със себе си в болницата от къщи. Новите болни не може своевременно да бъдат настанявани на лечение в болницата: всеки ден, в задушващия зной, доктор Колен приема десетки „амбулаторни“ пациенти, които идват от негърските селища в джунглите, и мрачно констатира, че войната с болестта едва започва. Нагледал се на прокажени, особено на болни деца, Кери се съгласява да помогне да се построи нов болничен блок, да направи строителството практично и евтино.

Степента на оздравяването на Кери не се подценява нито от доктор Колен, нито от него самия. Доктор Колен разказва на Кери за един от типичните случаи на оздравяване от проказа. Далече отишлата болест не може да бъде спряна, докато тя, като горския пожар, не изгори всичко, което гори. После утихва. Болният вече не е опасен за околните. Той оздравява, но с „цената на изцелението“ той остава завинаги сакат, като обикновено загубва пръстите на ръцете и краката. Хората, които са се спасили от проказата по този начин, са прекалено осакатени и прекалено потиснати от своята телесна повреда, за да се върнат към предишния си живот и към предишните си занимания, затова често пъти предпочитат да останат при лепрозория.

Кери вече не може да живее напълно като човек и художник, като творческа личност. Но пред него се открива възможност за оздравяване „по пътя на изцелението“, и той настойчиво върви към избавление от болестта и престава да бъде „бацилоносител“, както сам се изразява. „Той се научи да служи на хората и дори да се смее — говори доктор Колен наскоро след загиването на Кери, — наистина това беше странен смях, но все пак смях.“

Обстоятелствата, при които загива Кери, играят важна роля в романа на Грийн. Кери е беглец от буржоазния свят, и макар че бяга не в лагера на противниците на буржоазията, а само на „ничия земя“, той е „рenegат“ и следователно опасен за престижа на капиталистическата култура. Колко е оскърбително за самолюбието на буржоазния свят, че един човек, на когото са били дадени всички най-високи награди на

този свят — пари, слава, благоденствие, комфорт, — не само се отказва от тях, но и още плюе в лицето на своите „благодетели“.

Светът, от който той бяга, външно сякаш е равнодушен към изплъзналата се жертва. Обаче зареяният в джунглите лепрозорий е свързан с град Люк, центъра на колонията. Люк пък е свързан с метрополията, а печатът на метрополията е свързан със световния капиталистически печат. И тук с удивително майсторство на романист и с дълбоко разбиране на психологията на буржоазното общество Грийн показва как без всякакъв предварителен замисъл или участие на организиращата ръка, а единствено само поради случайни обстоятелства, израстващи от инстинктивната хищност и пошлост на буржоазния свят, около Кери се оплита интрига, от която той вече не може да се отърве. Около него като цял рой кръжат някакви чудовища, злите духове на буржоазния свят. Те го разпитват, вкопчват се о него, обвиняват го, теглят го назад. В края на краищата без церемонии го застрелва един от разярените буржоа, който си е въобразил, че е измамен съпруг.

Деен участник в този „неорганизиран, заговор“, срещу Кери се явява журналистът Паркинсън, долетял в африканските джунгли, за да разкаже на читателите на буржоазната преса, сензационната история за великия архитект — галеник на съдбата, който доброволно се е оттеглил в „пустинята“. Паркинсън е второстепенно действащо лице в романа и все пак трудно е да се назове в най-новата западна литература друг толкова убедително и разобличаващо нарисувам образ на жълт журналист. Паркинсън е бил някога си човек, дори се е стремял на младини да стане писател, но фигурата, която показва Грийн, вече почти няма човешки черти. Паркинсън сам е готов да признае, че практически е невъзможно да го оскърбят. Единственото, което може сериозно да го огорчи, това е чек, в който ще бъде вписана сума по-малка, отколкото той е очаквал. Фигурата на Паркинсън е гротескова, но гротескови са и съвременният жълт капиталистически печат, и неговите „корифеи“.

Интересно е да се посочи, че у Кери има достатъчно проницателност и уважение към истината, за да разпознае в тази уродлива рожба на буржоазната култура свой събрат. „Ние с вас сме лика-прилика“ — говори той на журналиста. Кери вижда в Паркинсън само по-низш случай на своето собствено заболяване, резултат на

духовна дейност, ръководена единствено само от жаждата за успех, без идея, без чувство за морална отговорност.

Убиецът на Кери, фабрикантът на маргарин Рике, е представител на местните колонизатори и верующ католик. Грийн, както е известно, е свързан с католицизма, макар и — трябва да му се отдаде справедливост — да прави повече за разобличаването на католицизма и религията, отколкото за тяхната възхвала. В Рике той показва как религията, преплела се неразделно с лицемерието и егоизма, става прикритие и оръдие на безчовечността и безнравствеността. Моралната проказа на Рике е по-страшна от най-страшните случаи на физическа проказа в болницата на доктор Колен.

Смъртта на Кери сякаш прави равносметка на замисления от Грийн морален етюд из живота на съвременното буржоазно общество. Погребват Кери в гробищата на лепрозория в „ъгълчето на атеистите“, където почива жената на доктор Колен и е оставено място за самия него. Доктор Колен е дълбоко поразен от гибелта на своя „пациент“, когото е уважавал за чертите на искреност в неговата натура и с чието оздравяване от моралната проказа е свързвал известни надежди за понататъшно сътрудничество в борбата с физическата проказа. Докторът преминава към своя всекидневен тежък труд. Отново задушният зной на африканското пладне. Няколко десетки прокажено болни чакат край докторския праг. Чернокожа жена въвежда тригодишно момченце, и докторът установява у него първите симптоми на проказата. „Сдържайки своята ярост“, както казва Грийн, доктор Колен си дава клетва след година-две да излекува детето от страшната болест — да го излекува без осакатявания, а не с „цената на изцелението“.

С това би могло да се завърши разказът за новата книга на Грийн, но тя изисква още един малък „послепис“.

В посвещението-увод към романа Грийн пише, че за изпълнение на задачата, която сам поставил пред себе си, му била нужна обстановка, „отдалечена и от световната политика, и от дребните всекидневни тревоги“. Между това място на действието на романа е Белгийско Конго. Наистина, романът е написан преди прогърмелите из цял свят трагични събития от 1960–1961 година. Може също така да се добави, че Конго е нарисувано у Грийн доста условно: по много признаци това би могла да бъде която и да е друга африканска колония, принадлежаща на Франция или Англия. И при все това странно е да

четеш, че в търсенето на политически неутрална обстановка писателят избира именно тази многострадална и отдавна вече бурно клокочеща колония на белгийските империалисти в самото навечерие на нейното превръщане в политически вулкан!

Творчеството на Грийн чак до „Тихият американец“ оставаше в по-голямата си част едно проточило се пътешествие из лабиринта на упадъчното буржоазно съзнание, при което писателят с по-голямо желание се задържа в задънените извивки на този лабиринт, отколкото да търси изход от него. Потресен от събитията на „мръсната война“ във Виетнам, Грийн за пръв път успял да види и да почувствува истинската драма на народния живот. В „Тихият американец“ тесноличните конфликти и повече или по-малко заслужените страдания на преситеното малцинство се изместват от авансцената на романа от незаслужените мъки и от порива към справедливост на гладните и страдащи милиони. „Тихият американец“ стана събитие в творчеството на Грийн и неговите морални търсения придобиха небивала дотогава дълбочина и съдържателност.

Следващото произведе име на Грийн беше „Нашият човек в Хавана“, една духовита и умна книга, белязана с известна странност. Странността се заключаваше в това, че действието на този роман се развива в Куба в самото навечерие на революционния взрив, обаче в романа няма нищо за надигащите се събития, освен неясни споменавания за въстаници, които събират своите сили някъде из планините.

И сега в „Безнадежден случай“ — аналогична странност с Конго, и при това съпровождана с нелепо звучащата уговорка за отдалечеността на мястото на действието на романа от световната политика. И тук са подхвърлени между другото две-три забележки, два-три намека за някакви си назряващи събития — и това е всичко.

В течение на няколко години — Виетнам, после Куба, след това Конго. Ако Грийн разполагаше със сеизмограф на социалните трусове, който би му подсказвал в кой ъгъл на света да насочи своето писателско внимание, той не би могъл по-вярно да избере. Обаче щом писателят е надарен с такова остро чувство за днешната политическа действителност, това му налага и политическа отговорност. Кой читател, живеещ с напредничавите идеи в нашата епоха, ще се примири с това, че в един роман за Конго няма Конго, че няма онова

главното, което характеризира живота на днешна Африка — антиколониалното движение на африканците?

Възниква втори въпрос. Не оказва ли Грийн и на себе си лоша услуга, не се ли ограбва като художник, когато избягва в своите последни книги да пише за народните движения, предавайки ги в най-добрия случай само като напрегнат емоционален фон за личните преживявания на героите?

Би било неправилно да правим прибързания извод, че Грийн е свил назад от „Тихият американец“. Разобличителният патос на романа „Безнадежден случай“ е обърнат срещу капиталистическия свят, срещу неговото лицемерие, аморалност и враждебност на човека. Нещо повече, може с увереност да се твърди, че доктор Колен, самоотверженият, непресторено обичащ хората, здрав в интелектуално и морално отношение човек, никога не ще застане на страната на колонизаторите в техните стълкновения с народните маси. В творчеството на Грийн това е нов герой, пред който без съмнение има голямо бъдеще.

Какво трябва да пожелаем на Греъм Грийн? По-малко да се озърта назад, да не търси неутрални ъгълчета там, където ги няма и не може да ги има, и по-смело да развива онова ново и важно виждане на съвременния свят, способността към което той убедително е показал в „Тихият американец“.

III

„ДЕЙЛИ УОРКЪР“ ЗА НОВИЯ РОМАН НА ГРЕЪМ ГРИЙН

„Аз пиша само за онова, което ме интересува, за нищо друго не мога да пиша.“ Като напомня това изказване на известния английски писател Греъм Грийн, вестник „Дейли Уоркър“ в подробна рецензия разглежда неговия нов роман „Безнадежден случай“.

Самото название на романа е посвоему знаменателно. Още в 1926 година Грийн приема католичеството и в повечето му романи значително място заемат проблемите за религията. „Но какво се е случило сега с Грийн? — пита авторът на рецензията. — Не се ли е превърнал убеденият католик от 1926 година в рационалист от 1961 година?“ Основания за такава постановка на въпроса има. В новия роман Грийн „с горест и почти с отчаяние отхвърля не само католицизма, но и християнството изобщо“.

Героят на романа — архитект, прославил се със своите църковни сгради — е загубил всякаква вяра: и в бога, и в своите творчески сили, и в любовта. Той решава „да изчезне от света“, да се погребее завинаги в един лепрозорий, създаден от монаси някъде в дебрите на Конго. Изразът „безнадежден случай“ лекарят от лепрозория прилага по отношение на онези прокажени, които са се излекували от болестта, но са останали сакати, инвалиди за цял живот. Същият този израз, но вече в духовен, емоционален смисъл е употребен от лекаря — атеист по своите убеждения — и към героя на книгата, който, работейки в лепрозория, започва да се излекува от душевната опустошеност и да намира примирение с новия живот. Обаче той става жертва на своята слава и загива...

Трудно е да си представим, пише рецензентът, че Ватиканът ще остане доволен от една такава книга. Още в романа „Тихият американец“, написан през 1955 година, бяха отразени съмненията на Грийн по отношение на религията, но сега тези съмнения са приели

по-ясна форма: „Умният човек може да живее без бог...“ — заявява героят на новата книга. „Обаче — пише рецензентът, — дори и да сгрешим в оценката си именно на религиозната страна на романа, все пак «Безнадежден случай» е едно дълбоко, превъзходно написано и безусловно най-противоречивото произведение на Грийн.“

От издателството

Издание:

Греъм Грийн. Безнадежден случай

Редактор: К. Хавезов

Художник: Ат. Нейков

Худ. редактор: Цв. Костуркова

Техн. редактор: Н. Панайотов

Коректор: М. Големинова

Дадена за набор на 16.VI.1962 г.

Подписана за печат на 20.VIII.1962 г.

Печатни коли 13.50

Издателски коли 14.50

Формат 1/32 от 84/108

Подвързия ДПК „Димитър Благоев“

Печатница на Националния съвет на Отечествения фронт

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.